

SFV

KALENDERN 2022

Årsbok

SFV är en förening som sedan 1882 främjar bildning på svenska i Finland. Tillsammans med våra samarbetspartner och bidragsmottagare bidrar vi till ett mångsidigt och tolerant samhälle där det finlandssvenska har en stark, självklar och positiv roll.

Svenska folkskolans vänner

Annegatan 12 A 24
00120 Helsingfors
09-6844 570
sfv@sfv.fi
www.sfv.fi

Vi finns på Facebook,
Youtube,
Twitter (@sfv_forening),
och Instagaram
(#svenskafolkskolansvänner)

Chefredaktör

Johan Aura

Redaktionsråd

Johan Aura
Wivan Nygård-Fagerudd
Rabbe Sandelin
Christine Skogman

Redaktion, minnesrunor

Rabbe Sandelin
Hedvig Stenman

Layout

Pia Pettersson

Pärmlayout

Anders Carpelan

ISSN 0357-1068 (Print)

ISSN 2243-0261 (Web)

Grano

2022

Hopp

I världens lyckligaste land går barnen i en av världens bästa skolor. Detta är statistiska fakta att begrunda med stolthet och tacksamhet, men också lyhört och med ödmjukhet. Statistiken är summan av mycket: olika förutsättningar, framgångar och motgångar, lycka och olycka.

I dikten *Smärtan* dissekerar Edith Södergran lyckan och beskriver den som en passiv illusion som *glider undan i lätta molnbilder*, en ogripbar skenbild av verkligheten. Där finns inget att hämta. Så hon fortsätter till smärtan – och finner en smärta som är *hoppfullt leende med förgråtna ögon*. En paradoxal insikt.

Edith Södergran var ung för hundra år sedan, med obotlig sjukdom i bröstet och mot en fond av världskrig. Mycket är annorlunda i dag, men också likt. Att vara ung på 2020-talet är att bygga framtid i en värld där krigsmuller, klimatförändring och pandemier hotar hoppet.

Det är också att växa upp med en ständig och brutal jämförelse med andra, och att exponeras för snäva och konstgjorda ideal på sociala medier. Molnbilder. Också det kan få hoppet att erodera eller utlösa en stress och oro som blir tung att bära. Hopp är en oerhörd resurs. Den växande generationen behöver hopp.

*

Den 8 mars 1882 presenterade tidningen Helsingfors en nygrundad förening. Artikelns avslutas med en fin välgångsönskan:

Vi tillönska Svenska folkskolans Vänner den bästa framgång i dess vackra sträfvän att skaffa mera ljus åt vårt lands svenska befolkning.

140 år senare är föreningen Svenska folkskolans vänner en aktiv och aktad aktör på bildningsfältet, inriktad på förnyelse och med växande verksamhet och verkan. Att verksamheten kan växa beror på god förvaltning av de medel

föreningen äger, medan verkan växer när SFV:s satsningar är så välriktade och välmotiverade som möjligt.

Orden *att skaffa mera ljus* i artikeln från 1882 tål att stannas upp inför. Den formella skolgången är ett slags upplyst spår att löpa längs – som behöver ständig översyn, uppdatering, förbättring. Parallellt löper otaliga spår av informellt lärande. Allt detta ska sammantaget ge den bildning vi behöver för framtiden. Framtidskompetenser. Hopp.

*

Edith Södergrans smärta är inte oföretagsam och kommer inte tomhant. Hon är *stark och stor med hemligt knutna nävar. Hon ger pärlor och blommor, hon ger sånger och drömmar.*

Svenskfinland är språk och kultur – och språk och kultur är basala redskap och behov. Konsten ger redskap för att uppfatta världen och för att förstå både oss själva och andra. En själens läskunnighet. Konst kan också erbjuda tanken vila. Medicinsk forskning har påvisat samband mellan konstupplevelser och markant högre nivåer av antistresshormon. Kanske kan konsten redan genom att vidga blicken ge hoppet näring, när det mullrar både inuti och ute i världen.

Under pandemin har skolans konstämnen, särskilt musiken, gått på sparlåga. Kulturupplevelserna har till största delen uteblivit. En klasslärare påpekade att de flesta barn som började skolan hösten 2020 ännu inte fått uppleva ”en riktig julfest”, och inte heller fått vara med om att öva och framföra något tillsammans. Här finns mycket att ta igen.

*

Bidragen var sällan stora när SFV i tiderna var med och byggde folkskolor i slutet av 1800-talet. Mellan raderna i de gamla protokollen anar man frågan: hur kan vi hjälpa på bästa sätt? Det är samma fråga vi ställer oss i dag: hur och var inom bildningssektorn gör SFV:s insatser störst nytta?

Om du tycker att SFV förändrats på senare år har du alldeles rätt. SFV har gått från ett mer passivt förhållningssätt i beviljandet av bidragsansökningar till att sträva efter att nå så god effekt som möjligt genom ett mer riktat och proaktivt arbetssätt. Förutsättningen för det är att allt vi gör handlar om påvisade behov och om ständig dialog med fältet och med sakkunniga. Också det vägvalet är en aspekt av god förvaltning.

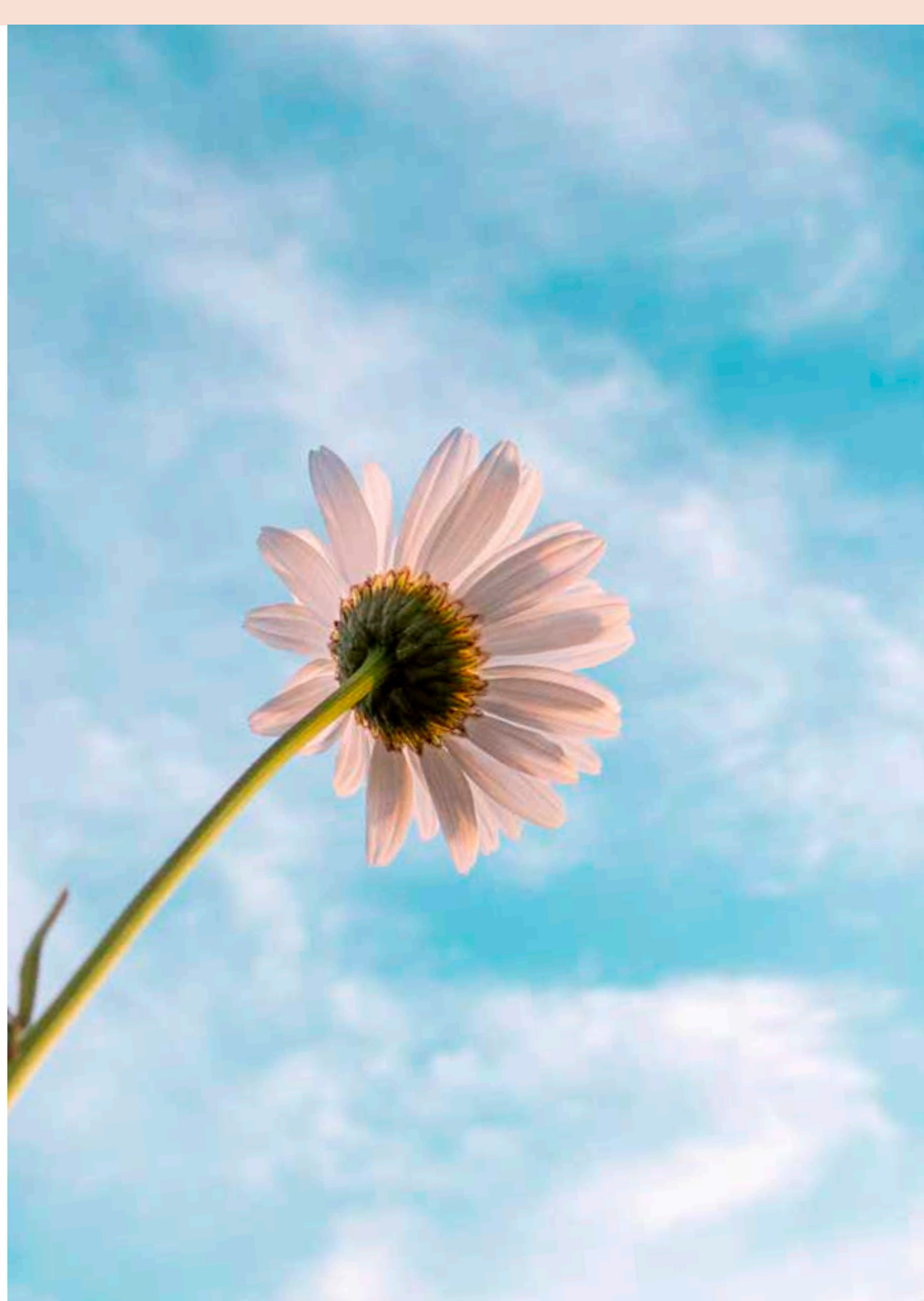

FOTO: LINUS LINDHOLM

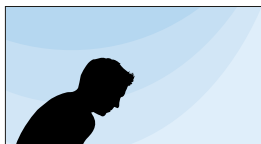
För strategiperioden 2022–2024 har vi formulerat mål på basen av forskning, fakta och omvärldsanalyser. Vi vill uppnå högre välbefinnande och jämlikhet inom utbildningen. Inom konst och kultur vill vi uppnå ett ökat intresse och kunnande, samt främja mångfald. Genom den fria bildningen vill vi uppnå ett starkare engagemang och en djupare bildning, för att skapa en positiv förändring som motkraft till samhällsliga utmaningar. Tillsammans med nyckelordet lärande styr de här målen allt SFV gör och bidrar till. Du ser dem också löpa som en röd tråd genom artiklarna i denna kalender. God läsning!

Wivan Nygård-Fagerudd
styrelseordförande

Innehåll

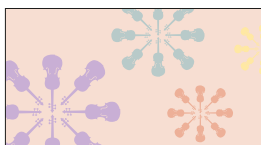
10 **Marcus Rosenlund**
Krigets långa skugga

20 **Matilda Wrede-Jäntti**
Vem orkar vara ung idag – och hur kan vuxna stöda unga i skolvardagen?

30 **Christine Söderek**
Välbefinnandearbetet i förändring – vi behöver stärka samarbetet ytterligare

42 **Lasse Garoff**
Kulturell kompetens är ett strategiskt kunnande vi försummar på egen risk

50 **Laura Heiskala & Elina Kilpi-Jakonen**
Utbildningsnivån i arv från föräldrarna till barnen bland finsk- och svenskspråkiga finländare

58 **Bengt Kristensson Ugglå**
Bildning i näringslivet?

70 **Jonas Ahlskog**
Bildningens besvärliga krav och samtalets svårighet

80 Minnesrunor

132 SFV år 2021

Kanslichefens översikt	132
Verksamhetsberättelse	137
Bokslut Föreningens resultaträkning	144
Föreningens balansräkning	146
Föreningens finansieringsanalys	148
Föreningens noter till bokslutet	149
Koncernens resultaträkning	155
Koncernens balansräkning	156
Koncernens finansieringsanalys	158
Koncernens noter till bokslutet	159
Bokslutets underskrift	162
Revisionsberättelse	164
Förteckningar	169
SFV:s donationsfonder 2021	194

* **Marcus Rosenlund**

Marcus Rosenlund är journalist och författare, med mer än tjugofem år på Svenska Yle, där han just nu jobbar som vetenskapsjournalist. Sedan några år tillbaka är han också författare. Rosenlund fick statens informationspris 2019 för sin debutbok *Väder som förvandlade världen*. Boken har översatts till åtta språk.

Krigets långa skugga

Det kändes ofta som att det var någonting som saknades då jag var barn, i slutet av sjuttioalet, när släkten möttes för födelsedagar och högtider. Det var någonting, eller någon, som inte var närvarande, som borde ha varit det. Någonting som ingen talade om trots att alla var medvetna om det.

Det tog mig en lång tid att klura ut det, men jag förstod till slut vad pusselbiten som saknades var för någonting. Det var kriget. Och de som aldrig återvände från det, även om deras andar svävade ovanför borden på släktmiddagarna.

Varken morfar eller farfar talade värst mycket om kriget. Både morfar och farfar deltog i de riktigt hårda striderna på Karelska näset. Men vad som än hände där, vad de såg och gjorde, det teg de om. De bar sina favoriter i tysthet men man såg det på deras ögon. Det fanns en ordlös sorg i deras blickar, också då de log.

Jag var tolv när jag fann kriget. En liten skärva av det, åtminstone. Eller kanske det var kriget som fann mig. Lite på samma sätt som Härskarringen fann Bilbo i *Sagan om ringen* som jag läste ungefär vid den tiden.

Den här skärvan av kriget låg gömd i morfars garderob, där jag gömde mig när mina kusiner och jag lekte kurragömma i mormors och morfars hus i Grankulla. Den bestod av en pistol. En tysk Mauser C96 som morfar hade tagit med sig hem från fronten.

Fyndet ledde in mig i en period av mörka och destruktiva tankar där jag lekte med farliga krafter som kunde ha haft dramatiska och fatala följder, inte bara för mitt eget liv utan för många andras också.

För sisådär tio år sedan, tidigt 10-tal, berättade jag för första gången om det här för någon annan människa. Inte ens min mamma eller min hustru hade hört det här som jag den dagen talade om för ett auditorium fullt av skolelever.

”

*Jag var tolv när jag fann kriget.
En liten skärva av det, åtminstone.
Eller kanske det var kriget som fann mig.*

FOTO: JAAKKO LUKUMAA

Kanske de hade sett mobbning på sin egen skolgård, kanske de själva hade tagit del i den. Kanske de hade trott att det inte var så farligt, bara lite oskyldigt skoj på feta lilla Pelles eller Lisas bekostnad.

Jag hade bjudits in till en högstadieskola i Ekenäs för att berätta om mobbningen jag utsattes för i skolan som barn. Jag blev alltså mobbad ganska svårt under hela lågstadiet och största delen av högstadiet. Skolan jag besökte hade en temavecka kring förebyggande av mobbning. Rektorn råkade veta om vad jag hade varit med om, så han frågade om jag ville dela med mig av mina erfarenheter.

Föga anade jag att det här med att jag klädde mina minnen i ord för första gången, skulle komma att ge mig en stark emotionell aha-upplevelse. Publikens reaktion ledde till att jag för första gången på allvar insåg den fulla vidden av det som jag hade hittat, inte bara i morfars garderob den där dagen för länge sedan, utan i det mörka djupet av min själ. Och vad det kunde ha lett till.

Jag vet inte riktigt vad det var som fick mig att inkludera en bild av en Mauser C96-pistol i min powerpoint-presentation den dagen i Ekenäs. Jag hade hur som helst inte räknat med reaktionen från skoleleverna i salen då pistolen dök upp på den stora skärmen i auditoriet.

Jag hade vid det här laget talat för publiken om mobbningen som jag genomgick i lågstadiet och om hur plågad, ensam och desperat jag var när mobbningen var som värst. Om hur jag var beredd att göra nästan vad som helst för att få mobbarnas skratt och elaka ramsor att tystna.

“Så jag tänkte”, sade jag, ”vad om jag tar med den här saken till skolan, som jag hittade i morfars garderob”. Klick. Pistolen dyker upp på skärmen. En kraftigt förstorad, svartvit, brutalistisk bit av tysk militärindustriell design, mot vit botten.

Det blir plötsligt knäpptyst i auditoriet. Också klassens tuffa jappar som satt och hösslade längst bak i salen hajar till.

Jag skrev flera år senare en teaterpjäs kring det jag kände och tänkte då, kring den här tiden då jag hittade pistolen. Den handlar om en fiktiv figur, ett slags alter ego till mig som gör upp med sitt förflutna, spelad av **Tobias Zilliacus**.

Pjäsen kallad *Morfars mauser* hade premiär på Lilla teatern i Helsingfors i mars 2020, två dagar innan coronaviruset stängde alla offentliga lokaler och tillställningar.

Jag har alltså sedermera berättat storyn om pistolen jag hittade, flera gånger. Men just den här gången, i Ekenäs, var den första då jag själv på riktigt fattade vad det var jag sade. Det kan bero på att jag för ett kort ögonblick såg och hörde mig själv med deras ögon och öron. Dessa intet ont anande tonåringars chockade uppsyn fick mig att inse hur nära avgrunden jag hade kommit. Och de själva kanske slogs av insikten att det kan finnas andra som mitt unga jag runtomkring dem, as we speak.

Som sagt, jag inkluderade bilden av pistolen i min powerpoint mer av ett infall, som en häftig grafisk detalj som kunde tänkas kittla nerverna en aning på ett gäng med actionfilmsslukande tonåringar. Men det blev kanske en lite för stor dos realism i det hela. Det var eventuellt något i mitt tonfall och min blick medan fyrtioåriga jag levde mig in i verkligheten som mitt tolvåriga jag bodde i.

De blev hur som helst varse om det fulla mörkret i min berättelse innan poletten på riktigt trillade ned för mig själv. Kanske de insåg hur farligt de själva hade levt. Kanske de hade sett mobbning på sin egen skolgård, kanske de själva hade tagit del i den. Kanske de hade trott att det inte var så farligt, bara lite oskyldigt skoj på feta lilla Pelles eller Lisas bekostnad.

Kanske de hade trott att också den mobbade glömmet bort det hela lika fort som de själva gjorde det. Kanske de inte hade fattat vilka stora, fula, svarta hajar som simmar omkring i djupet av ett litet, trasigt, tolvårigt sinne.

Kanske det gick upp för dem just då. Kanske.

Jag vet att det gick upp för mig då, den där eftermiddagen i Ekenäs. Som sagt, det slog mig på ett sätt som aldrig hade upplevt förut. På något vis hade jag normaliserat episoden med pistolen och tankarna kring den med tiden, lindat in det i en dämpande kokong, kanske omedvetet, för att skydda mig själv.

På något vis hade jag intalat mig själv att sådant där är saker som alla går omkring och tänker på på sina dåliga dagar. Visst, jag fattade att det var hemskt och tragiskt, det jag hade upplevt och det jag kände, annars skulle jag inte ha mått så illa som jag gjorde under hela min tonårstid och långt efteråt.

Men inte hade jag riktigt analyserat det hela till slut, det här med exakt hur fuckad i huvudet och förblindad av hat man måste bli för att på riktigt ens tänka på att ta med sig ett skjutvapen till skolan och använda det till att – ja, till vad då?

Jag har analyserat det här något oerhört, efteråt. Jag har spolat bandet fram och tillbaka i mitt huvud, jag har nött det nästan genomskinligt. Jag tänker ibland på det fortfarande. Hur långt var jag beredd att gå den där gången – på riktigt. Skulle jag faktiskt ha gjort det? Om jag hade hittat ammunition också, vilket jag inte gjorde, lyckligtvis. Skulle jag ha varit beredd att använda vapnet mot mina mobbare?

Jag tror inte att jag skulle ha gjort det på riktigt, trots allt. Kanske. Jag hade trots allt en trygg hamn där hemma, med folk som brydde sig om mig. Det räddade mig (och kanske dem), så har jag resonerat. Men jag vet att jag på riktigt drömde om att göra det. Jag såg det spelas upp på bioduken i mitt huvud, kväll efter kväll medan jag låg i min säng i mörkret och väntade på sömnen som inte kom.

Jag såg mina mobbare falla med en förvånad min i ansiktet och ett kulhål i pannan, döda innan de träffade golvet. Ibland föreställde jag mig att jag sköt dem i knäna eller i magen istället, för att kunna se på när de sakta blödde ut och dog en långsam, plågsam död. Eller ännu bättre, när de krälade framför mig, i pölar av sitt eget blod, och bad mig om nåd. Som jag inte gav dem.

Sådant här tänkte jag helt på riktigt på då jag var tolv och tretton, saker som inget barn borde behöva tänka. Jag fortsatte faktiskt att tänka på det också efter att morfar insåg att någon hade hittat och lekt med hans pistol, och flyttat den någon annanstans, till en tryggare gömma.

Till saken hör att det här var sådant som man inte talade högt om på den tiden. Om kriget. Om dem som inte kom hem därifrån. Krigets långa skugga föll också över oss som aldrig själv hade sett det med egna ögon. Både på mina föräldrars generation och min egen.

Jag var ett känslösamt barn som grät mycket. Något som mina mobbare naturligtvis använde mot mig. Min gråt gjorde min situation bara värre. Jag hade definitivt ett behov av att tala med någon. Jag skulle ha behövt terapi i ett tidigt skede. Men det fick jag aldrig. Det fanns inte heller några krisjourtelefoner att ringa till på den tiden. Åtminstone vad jag vet.

Min morfar var en alltigenom god människa, han menade väl och jag är honom skyldig ett stort tack för allt han gjorde, han var på många sätt en reservpappa för mig när min egen far inte kunde uppfylla sina plikter. Pappa var en skadad och trasig man som förlorade kampen mot sina demoner och försvann ur mammas och mitt liv i ett ganska tidigt skede. Och morfar gjorde så gott

han kunde för att lappa det hålet. Hans och mormors hus låg intill mammas och mitt, så jag tillbringade mycket tid hos dem.

Men morfars attityd när det kom till trauman var dessvärre inte helt hälsosam. Den var antagligen rätt mycket i linje med hur man tänkte på den tiden, speciellt om man var krigsveteran. "Sluta sjåpa dig nu" brukade morfar säga då jag försökte berätta om att jag inte mår så bra. Eller då jag brast ut i gråt utan något uppenbart skäl.

På morfars tid knycklade man ihop all sin sorg, alla sina trauman, till en hård liten boll, och gömde den djupt inne i sin själ. Och sedan talade man inte om den mera. Framför allt grät man inte. Att tala om känslor och gråta var att sjåpa sig. Även om jag inte känner till exakt vad som hände hemma hos pappa då han var barn så har jag en känsla av att det var någonting liknande som knäckte honom.

Jag började inte tala om mina känslor och om all skit som jag bar omkring inuti mig förrän jag var en bra bit in i vuxenlivet, framför allt inte med någon som var utbildad i att lyssna på sådant. Och det har synts och märkts på mig. Det gör det fortfarande.

Allt det där jag upplevde som barn, och årtiondena därpå som jag bara gick och teg om alltihop, har satt sina spår i mig. Och i mina barn också, dessvärre. På grund av att jag har varit så skadad inombords har jag aldrig kunnat ge mina barn allt det stöd och den närvaro som de hade behövt och förtjänat. Krigets långa skugga faller över många generationer. När tar den slut, har jag ofta undrat för mig själv.

Det är en skrämmande tanke, faktiskt, att skuggan kanske aldrig tar slut. Alla de krig och konflikter vi upplever i vår tid, allt förtryck och allt våld, kanske är de på något vis en del av en uråldrig kedja som började djupt nere i urtiden. Som sedan har spritt sig över generationerna som ringar på vattnet.

Apropå det här. Jag minns en story som jag läste i en av min mormors gamla *Reader's Digest*-tidningar som yngre. Den handlade om hur en företagskultur uppstår, men den kan tillämpas på det mesta av vårt inlärdade beteende. Berättelsen handlar om fem apor.

De fem aporna är inlåsta i en bur i något laboratorium, om jag minns berättelsen rätt. Ett zoo var det nog i alla fall inte, sådana hemsgheter sysslar de inte med där. Hur som helst, i burens där de fem aporna bor finns en stege. Högst uppe i taket, ovanför stegen, hänger en klase bananer.

Vi är alla rädda för den kalla, hårda vattenstrålen från skyn som slår ned oss om vi försöker sticka upp. Så rädda att vi inte ens talar om det.

Apornas första impuls är såklart att klättra upp och ta för sig av bananerna. Vilket de gör. En efter en klättrar de uppför stegen. Men varje gång en av aporna försöker klättra upp och ta sig en banan, sprutar någon ur personalen iskat vatten med högt tryck ur en slang – inte på apan som klättrar, utan på de andra aporna i burens.

Det hela leder till att var gång som en apa försöker klättra uppför stegen, hindrar de andra aporna honom och ger honom ett kok stryk. För att undgå att få sig med vattenslangen, naturligtvis. Till slut behöver inte personalen ens spruta med slangen, för aporna ser själva till att ingen klättrar upp till bananerna.

Därefter börjar personalen byta ut aporna. Med några veckors mellanrum avlägsnas en av de fem aporna i tur och ordning och ersätts med en ny apa som inte är medveten om hur saker och ting funkar i burens. Så den nya apan försöker ju naturligtvis klättra upp och hämta en banan från kassen i taket. Men så fort den försöker sig på det hindrar de övriga aporna honom och ger honom ett kok stryk.

Till slut har alla av de ursprungliga aporna bytts ut. Ingen av aporna i burens har någonsin upplevt att bli besprutade med den kalla, hårda vattenstrålen. Ingen vet exakt varför alla försök att klättra uppför stegen till bananerna omedelbart resulterar i att man får stryk av de övriga aporna. Men de fortsätter ge och ta stryk på det här sättet. För det är så som saker och ting alltid har varit.

Och det är så, resonerar skribenten, som en företagskultur uppstår.

Jag för min del påstår att hela vår kultur har uppstått på något motsvarande sätt. Sannolikt våra stora religioner också. Något kollektivt trauma som hände djupt nere i stenålderns urtidsdimmor, någonting stort som bara har fortsatt kasta sin skugga över generation efter generation. Vi är alla rädda för den kalla, hårda vattenstrålen från skyn som slår ned oss om vi försöker sticka upp. Så rädda att vi inte ens talar om det.

För min egen del har jag försökt identifiera det som kastade skuggan i vars kalla tystnad jag växte upp och led i. Kriget. Jag har försökt bryta tystnaden och tala om mina egna upplevelser, på sätt som min morfar och farfar, och min pappa, aldrig kunde eller vågade.

När min egen personliga damm en gång brast, då flödade allting ur mig. På något sätt var det säkert det som räddade mig och gav mig en möjlighet till en nystart i livet. Jag är fortfarande inte riktigt hel, men jag är åtminstone på väg åt rätt håll, känns det som.

Att öppna den där kokongen och titta på allt det hårda och fula som jag bar inom mig har inte varit lätt. Ibland har jag blivit uppriktigt sagt chockad över vilka mörka, iskaa och hårresande hemska saker jag har tänkt och uppfattat som normala.

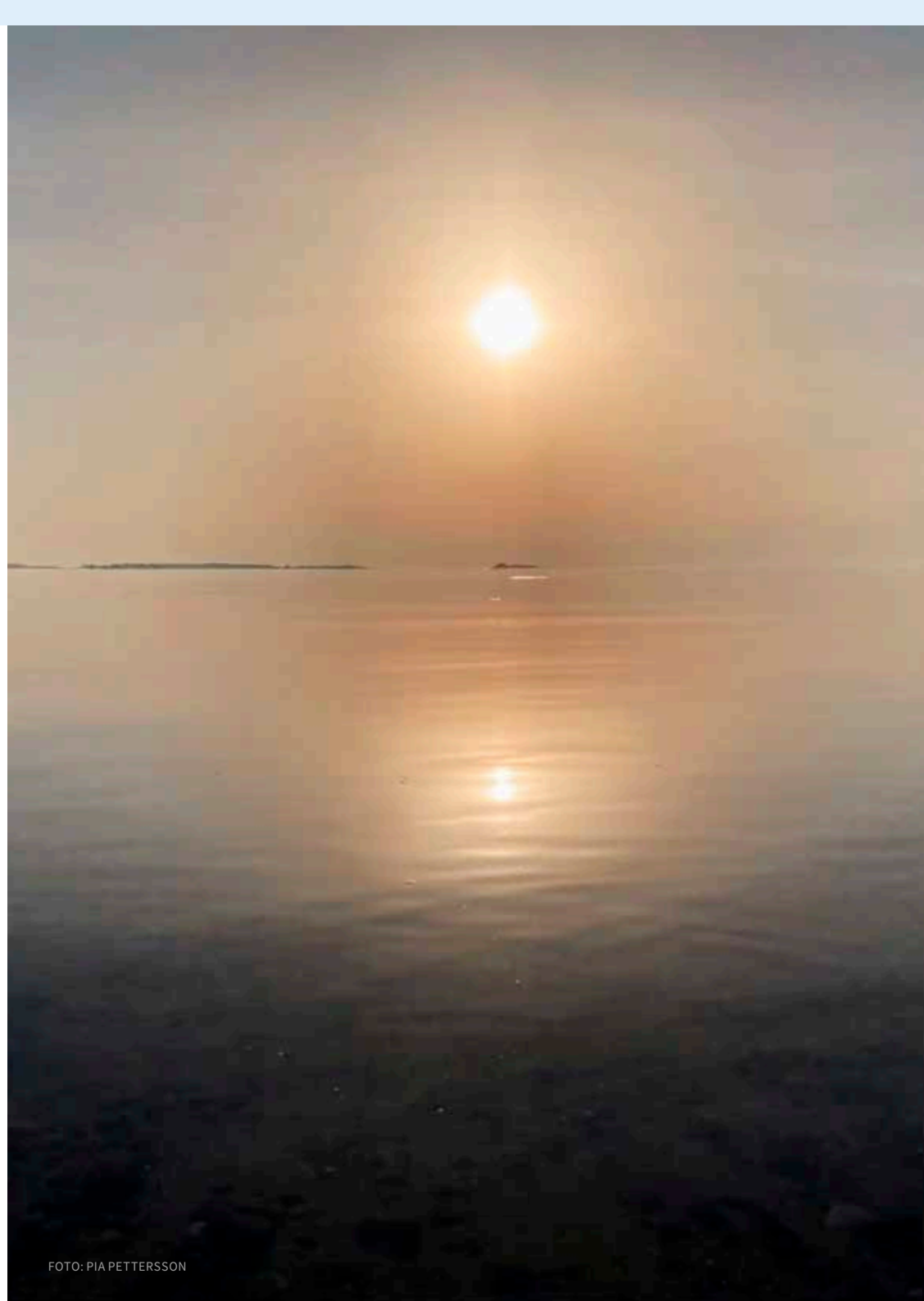
Men sådana är vi människor. Vi vänjer oss vid de mest galna saker. Vi har en otrolig förmåga att uppfatta vad som helst som "normalt" om vi utsätts för det tillräckligt länge. Och det dröjer inte länge innan någon dyker upp och utnyttjar det här och bygger upp ett system av förtryck och fasa kring det hela, och kallar det normalt. Och med tiden tror vi på det, på att det är såhär det ska vara. Att det inte kan vara på något annat sätt.

Men här är grejen: krigets långa skugga, eller vilken skugga det än må gälla, det är ingenting annat än vi själva som kastar den skuggan. Den ursprungliga orsaken har inte existerat på långa tider. Det enda sättet att bli fria från skuggan, åtminstone stundvis, är att vända på oss hundraåttio grader, mot ljuset, och låta det värma våra ansikten. Tills vi är varma nog för att öppna munnen och berätta.

Att bara fortsätta gå i skuggans riktning – tja, du kan ju försöka jaga din egen skugga och hoppa över den om du vill. Jag minns att jag försökte mig på det också som barn. Med klen resultat. Så jag slutade upp med att ens försöka.

I skrivande stund är det sent i mars, det snöar utanför mitt fönster, förhoppningsvis för sista gången den här vintern. Jag lyssnar på nyheterna i radion. En ung man i Ukraina berättar att han hoppas att snön och kylan dröjer kvar längre där hos dem, för det gör saker och ting svårare för den invaderande armén. Deras pansarvagnar fastnar i leran och deras soldater fryser och svälter för de har sämre mat än de ukrainska soldaterna.

Med ens kan jag inte lyssna mera. Jag slår av radion. "Ska vi gå ut med hunden" säger jag till min yngre son. Han är tolv nu, och ofta lite tystlåten av sig. Jag tror jag ska börja ha lite mer samtal med honom. Om viktiga saker. Om ljus och skuggor.

* **Matilda Wrede-Jäntti**

Matilda Wrede-Jäntti är ungdomsforskare och universitetslektor i socialt arbete vid Helsingfors universitet. I sin forskning har hon specialiserat sig på longitudinella kvalitativa studier med ungdomar men deltar också aktivt i nationella kvantitativa forskningsprojekt som rör ungas vardag och välmående. Matilda är mor till två tonåringar och en anhängare av såväl det finländska utbildningssystemet som välfärdssamhället.

Vem orkar vara ung idag – och hur kan vuxna stöda unga i skolvardagen?

Levnadsstandarden i Finland har aldrig varit så hög, intresset för att se och höra det enskilda barnets behov aldrig så starkt och utbudet av valmöjligheter för ungdomar aldrig så stort som idag. Världen har tack vare den snabba tekniska utvecklingen och de sociala medierna krympt så att alla finländska unga med smarttelefon kan ta sig till de mest avlägsna hörn av vår glob och ingå i diverse forum och gemenskaper. Avundsvårt – annat var det förr....

...men annorlunda var det också i många andra avseenden. Världen och vardagen har på kort tid förändrats markant. Nu talar jag inte om Rysslands sanslösa krig mot Ukraina eller ens coronapandemin; ingendera av de två kände vi till i sin nuvarande form för bara drygt två år sedan. I denna text riktar jag som ungdomsforskare mitt fokus mot andra aspekter som också påverkar våra ungas vardag och därmed deras möjligheter till välbefinnande. I ljuset av flera studier står det nämligen inte särskilt bra till med det psykiska välmåendet bland våra unga.

Den snabba tekniska utvecklingen och det mycket utbredda och aktiva bruket av sociala medier har, vid sidan av de redan angivna positiva effekterna, också fört med sig en utbredd känsla av nödvändigheten att ständigt vara uppkopplad, att ”hänga med” (jämför med begreppet ”FOMO” – Fear Of Missing Out) liksom att också exponera sig själv – i en gynnsam eller åtminstone intressant dager. Trots att alla unga förstår att det handlar om ”godbitar” hindrar det inte att deras eget liv bleknar i jämförelse och lätt ter sig händselöst. Samtidigt

”

Frågan är hur unga påverkas av det ständiga överflödet av (också jämnårigas) icke-representativa vardagsuppdateringar.

FOTO: MAIJA ASTIKAINEN

erbjuder de sociala medierna via sina gemenskaper – som inte ska förringas – en möjlighet att dela och normalisera olika åsikter och tillstånd. De kan å andra sidan också inhysa ”bubblor” inom vilka en osund jargong kan skapa en form av parallell verklighet, där deltagarna matar varandra med ensidiga tolkningar av ett givet fenomen. Frågan är hur unga påverkas av det ständiga överflödet av, också jämnårigas, icke-representativa vardagsuppdateringar.

Vårt utbildningssystem har genomgått kännbara förändringar. Det gäller såväl antagningsgrunder, andelen självständigt arbete som en förhöjning av läropliktsåldern. Dessa förändringar är det inte helt lätt att som ungdomsforskare utan förbehåll välkomna, varför det är så kräver ändå en annan text. Här konstaterar jag kort att förändringarna bland annat inneburit att enskilda prestationstillfällen ökat i betydelse, att unga förutsatts ta mer ansvar utan att ha erbjudits mer stöd och att (åtminstone de upplevda) valmöjligheterna kringkurits. Detta får konsekvenser för våra unga – liksom för deras lärare.

Också arbetsmarknaden har blivit mer ”flexibel” i termer av fler snuttjobb, diskutabla ”egenföretagare”, som själva står för diverse arbetsgivarkostnader och så kallade nollavtal, där arbetstagaren inte vet hur många veckotimmar som hen kommer att erbjudas de närmaste veckorna. Det kan bli noll, det kan bli 40. Allt fler arbetsplatser förutsätter högre utbildning och konkurrensen om arbetsplatserna är ofta hård. Samtidigt gjordes på 1990-talet kännbara nedskärningar i diverse sociala förmåner, varför välfärdssamhällets förmåga att trygga hjälpbehövande personers situation allt oftare ifrågasatts.

Det har inte heller gått dagens unga förbi att jordklotet utnyttjas på ett sätt som inte är hållbart. Allt fler oroar sig för klimatfrågor – drygt två tredjedelar enligt de svenskspråkiga ungdomsbarometrarna 2018 och 2020 – och frågar sig hur långt jordens resurser räcker, hur det som finns kvar bör fördelas och vilka konsekvenserna blir om vi fortsätter dela lika orättvist som vi gjort hittills.

Summa summarum; mycket har hänt. Globaliseringen och den snabba tekniska utveckling har medfört ett stort utbud av ofta motstridiga fakta samtidigt som samhällsförändringar resulterat i att allt färre trygga, beprövade modeller finns att tillgå. Osäkerhetsmomenten i de ungas liv har ökat och framtidsutsikterna fördystrats.

I ljuset av ovanstående är det kanske inte överraskande att unga uppger sig må psykiskt dåligt. Ett flertal representativa studier, inte enbart i Finland utan också i Norden och övriga västvärlden, visar att andelen unga som rapporterar

Vad lär sig dagens barn och unga att är målsättningar värda att sträva efter? Vad ska livet bjuda på för att det ska kunna ses som gott?

psykisk ohälsa är högre än någonsin – och trenden är stigande. Till exempel enligt den svenskspråkiga ungdomsbarometern (i fortsättningen förkortad till FiSvUB) för år 2020 uppger 46 procent att de känner ångest inför framtiden. Siffrorna är förhållandevis höga för alla grupper av unga men direkt alarmerande bland flickorna. Högst är den ändå bland könsgruppen ”övriga”, men eftersom gruppen är liten dras ogärna några statistiska slutsatser.

Det är ändå skäl att påpeka att det faktum att flickor i självrapporterade studier uppger sig må sämre än pojkar inte automatiskt innebär att de faktiskt gör det. Ändå finns mycket som talar för att så är fallet. Förväntningarna som riktas mot flickor och pojkar är fortfarande olika, till flickornas nackdel, och därtill bär flickor traditionellt mer ansvar både för sig själva och för andra (jämför till exempel FiSvUB 2020 gällande frågor om prestationsångest; känsla av att ofta vara stressad; synen på huruvida den egen framgången är viktigare än att tänka på andra).

Som ungdomsforskare hävdar jag att flickors handlingsutrymme är klart snävare än pojkars. Vilket givetvis *inte* innebär att det inte skulle finnas en rad förväntningar på hurdan en ”riktig” pojke ska vara. Å andra sidan tycker jag mig också kunna se tecken på att situationen är omvänd vid tilltagande ålder; handlingsutrymmet är mindre för män än för kvinnor.

Sociologer, såsom Beck och Giddens, menar att välfärdssamhällena övergått allt mer till risksamhällen liksom att en tilltagande individualism må ha fört med sig ökad valfrihet men att denna frihet inte enbart är en gåva. Förändringarna leder till att vi är mer inriktade på att tänka i termer av risker liksom att se ett dåligt slutresultat som individens nederlag – den som inte förstått att välja bättre får stå sitt kast! Detta medför också att ungdomar lägger ett stort ansvar på sig själva i samband med till exempel studieval. Över två tredjedelar av respondenterna i FiSvUB 2020 uppgav sig vara rädda för att välja fel bransch – och flickor oroar sig klart mer än pojkar för att välja fel både gällande studier och arbetsbransch (se också den nationella ungdomsbarometern 2017). Också om en majoritet av ungdomarna uppger att de har kontroll över sitt liv har andelen

klart sjunkit under de senaste åren. Bland de svenskspråkiga unga är det många, närmare var fjärde, som uppger att hen inte har kontroll över sitt liv (FiSvUB 2020). Det är ingen liten siffra.

Upplevd livskontroll sammanhänger med uppställda förväntningar. Det aktualiserar frågan: Vad lär sig dagens barn och unga att är målsättningar värda att sträva efter? Vad ska livet bjuda på för att det ska kunna ses som gott? Här är det tänkbart att den ökade globaliseringen (antalet potentiella konkurrenter är skyhögt) i kombination med den tekniska utvecklingen (det är lätt att googla fram material som överträffar det mesta) och de sociala medierna (som kan fånga oss i en bubbla eller få vår vardag, och oss själva med den, att blekna) förser unga med flera referenser som är orealistiska. Känner man sig liten, hjälplös eller vilsen inför alla alternativ och mängden kompetenta konkurrenter är det inte konstigt om ens psyke säger ifrån.

En annan förklaring till de stigande självrapporterade siffrorna om psykiskt illamående bland unga utgörs av den ökade öppenheten om själva temat. Idag är det på ett helt annat sätt än för bara 20 år sedan acceptabelt att högt säga att livet känns tungt och vardagen svår. Att känna sig deppig är inget man behöver skämmas över. Denna utveckling, där man är uppriktig med sina känslor och vid behov söker hjälp, är i sig välkommen. Att kunna greppa sina känslor och bli bättre bekant med olika sidor av sig själv är knappast till skada. Ändå hävdar jag att vi behöver fråga oss i hur hög grad det är sunt att fokusera på sig själv och det som inte är bra – eller rent av, på det som inte är perfekt. Det går nämligen lätt att hitta något man inte är nöjd med.

Barn och unga är produkter av sin tid. Det är inte enbart retoriken kring psykisk ohälsa som kraftigt förändrats, det gäller också synen på barn och deras möjlighet – eller rätt? – att kunna förverkliga sig själv och ”uppnå sin fulla potential”. Detta synsätt, som i sig baserar sig på en sympatisk tanke, har banat väg för att betona en rad rättigheter på bekostnad av ett flertal skyldigheter. Frågan inställer sig om vi vuxna, i största välvilja, odlat fram en generation ”snöflingor”: unika individer högst medvetna om sin egen originalitet. Den förväntas noteras i alla situationer, varför de unga inte nödvändigtvis heller anses behöva inordnas i existerande system.

Men det krävs kännbara insatser för att envar ska nå sin fulla potential. Inte ens ett väloljat system fungerar ifall det ska utgå från enskilda unika komponenter/individer. System tar sin utgångspunkt i kategorier och

standarder. Skolan är ett gott exempel; den kan komma, och har också i allt högre utsträckning kommit, många elever till mötes med skraddarsydda lösningar. Trots att det är rimligt att kräva att lärarna ska se varje elev är det inte skäligen – och knappast ens önskvärt – att förvänta sig att lärarna ska kunna erbjuda varje enskilt barn en personlig läroplan.

Redan för närmare tjugo år sedan skrev journalisten **Carling** och barnpsykologen **Cleve** boken *Sopa lagom! Bättre balans i curlingfamiljen*. Enligt boken sopar (går)dagens föräldrar i alldeles för hög grad rent för sina barn. En annan rikssvensk, som vid samma tider började skriva böcker om barnuppfostran, är den frispråkiga och kontroversiella psykiatern **David Eberhard** som i en av sina senaste böcker *Hur barnen tog makten* framhåller att barn tål tillrättavisningar och att föräldrar skall strunta i diverse experters trams om sköra barn.

Det ligger onekligen en poäng i att motgångar i vardagen, förutom att det är just precis motgångar som i stunden är tunga att bära, också förser oss med redskap att klara av besvikelser. En kritisk röst kan hävda att erfarenheter från barndomen är till föga nytta då utmaningarna som dagens unga ställs inför är av helt annan kaliber. Den ståndpunkten kan vid första anblick te sig rimlig. Ändå är det inte primärt enskilda bemästringstekniker jag här efterlyser utan erfarenheten av att saker och ting ordnar sig trots att det i stunden inte känns så. Att man, efter att ha fått slicka sina sår och erhållit tröst och förståelse också insupit ökade insikter. En motgång är inget man önskar men då den inträffar gäller det att se helheten, att förstå det relativa i situationen och ta till vara de olika perspektiv som motgången bjuder på. Kalla det finländsk *sisu* eller *grit* (jämför **William James**; **Angela Duckworth** och positiv psykologi), barn behöver förutom erfarenheter av att lyckas också trygga erfarenheter av att misslyckas. Att inse att ens värld inte går under av att man emellanåt förlorar, att man får känna att man ändå duger. Studier visar att kraften att samla sig och försöka på nytt starkt bidrar till framgång senare i livet. Att leva är inte att gå från delseger till delseger – livet kantas av motgångar och de fyller vissa funktioner, de må så gälla människorelationer eller idrotts- och arbetsprestationer.

Vi ska inte glömma att det nog aldrig har varit lätt att vara ung. Att hitta sig själv och sin väg är ingen enkel match. Vi får inte heller bortse från att tidigare generationer genomlevt krig och djup fattigdom och ändå tagit sig fram, ofta förhållandevis nöjda med sin tillvaro.

En relevant fråga är: Om världen är osäker och många framtidsscenarioer dystra, vad kan vi vuxna göra för att i skolor och utbildningsenheter stödja barn och unga?

Kunde vi:

- Se närmare på vilka värden, ideal och förebilder (och bilder) vi förser våra barn och unga med? Varför är inte bra nog? Många högpresterande elever, oftast flickor, ställer stenhårda krav på sig och ser genuint på 8,5 i biologi-provet som närmast identiskt med en katastrof. Är det sunt att tänka så?
- Erbjud tillräckligt med sociala sammanhang som saknar inslag av tävlingsmoment, där unga bara "får vara"?
- Erbjud barn och unga känslan av att det är tillåtet att både vara osäker och att misslyckas, och att misslyckanden också ger värdefulla insikter? Lyckas vi förmedla att de unga är i samma båt och att de tillsammans är starkare än ensamma? Att aktiva subjekt, tillsammans med andra, åtminstone i viss mån kan påverka utvecklingen, kanske inte på första eller andra försöket men väl på sikt?
- Se till att eleverna/studerandena varje dag har tillgång till trygga vuxna personer, som de vid behov kan tala med i skolan? Vi har välfungerande elevvårdsteam som erbjuder tjänster, men mycket sällan varje dag under skolveckan. Däremot tror jag inte vi på bred front ska anställa mentalvårdare till våra skolor. Som ungdomsforskare förefaller det mig som om våra barn och unga snarare än vitrockade experter, även om givetvis experter också behövs för en mindre grupp unga, borde få fler "Alfons Åberg referenser"; mer konkret vardagsrealism och mindre märkvärdigheter. Mer stöd men även krav. Krav i kombination med stöd och beröm; fokus såväl på eleven som skolämnet, och mer en betoning på vikten av att försöka.

Jag skulle unna våra unga att de fick känna tillit till att de duger, att de vågade tro på att de innehar potential men också bar på insikten att man måste kämpa för att nå sina mål. Att man får misslyckas, be om hjälp och välja om, men att man inte ska ge upp. Livet är en kamp – men det brukar ordna sig på någon vänster ändå.

* **Christine Söderek**

Christine Söderek arbetar som undervisningsråd på Utbildningsstyrelsens svenska enhet med ansvar för välbefinnande och elev- och studerandevård. Ansvarsområdet sträcker sig från småbarnspedagogiken till andra stadiet. Skribenten har tidigare arbetat inom huvudstadsregionens LAPE-projekt (Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster, Sipiläs regering) inom delområdet för utveckling av elev- och studerandevården.

Välbefinnandearbetet i förändring – vi behöver stärka samarbetet ytterligare

När vi talar och läser om barns och ungas välbefinnande fokuserar vi ofta på olika faktorer som påvisar illamående, vems ansvar det är att sköta olika uppgifter och hur dåligt läget ser ut. Redan under en längre tid har vi funderat särskilt mycket på barns och ungas välbefinnande i vårt samhälle. I denna artikel avser jag lyfta fram hur man inom olika statliga projekt och utvecklingsprogram försöker stöda välbefinnandet hos våra barn, elever och studerande både ur bildningssektorns synvinkel och bredare kopplat ihop med social- och hälsovårdens utvecklingsprocesser – och rikta fokus mot det positiva utvecklingsarbetet som görs.

Barn- och familjetjänsterna under de senaste regeringsprogrammen

Huvudstadsregionens projekt *Barnets bästa – mera tillsammans* gick av stapeln 2017–2018 som en del av programmet för utveckling av barn- och familjetjänsterna (Sipiläs regering). Inom projektet betonades mångprofessionalitet, beaktande av barnens, ungdomarnas och familjernas synvinkel och medtagande av dem i utvecklingsarbetet.

Projektet var indelat i tre olika delprojekt:

- familjecentermodellens utveckling;
- småbarnspedagogiken, skolorna och läroanstalterna: stöd för välbefinnande och elev- och studerandevård och
- förnyandet av tjänster på special- och krävande nivå.

”

*Den
svenskspråkiga
bildningssektorn
känner en stor oro
över vårdreformen
och hur det svenska
beaktas i den.*

FOTO: NIINA RODIONOFF

Inom delprojektet med fokus på stöd för välbefinnande och elev- och studerandevård var syftet att stärka småbarnspedagogikens, skolornas och läroanstaltarnas roll i att stöda barns och ungas välbefinnande samt att bygga upp samarbetsstrukturer mellan bildningssektorn och social- och hälsovårdssektorn för den kommande omorganiseringen av tjänsterna. Den vårdreformen föll, men det finns mycket i det arbetet som då gjordes, som idag, i och med grundandet av välfärdsområdena återaktualiserats.

Av de medverkande 57 förskolorna, skolorna och läroanstalterna var 14 svenskspråkiga, men då projektet inleddes hade man inte specifikt dragit upp riktlinjer för hur projektet skulle förverkligas på svenska. Som den enda svenskspråkiga anställda inom huvudstadsregionens projekt, fick jag en annorlunda roll än man från början tänkt sig, då det blev min uppgift att se till att vi kunde ro iland delar av projektet även på svenska. Draghjälp fick jag från Nylands projektanställda inom det finlandssvenska kompetenscentret FSKC, mot slutskedet av projektet fick vi även stöd från Nyland2019-projektets projektanställda.

Via diskussioner med bildningschefer, elev- och studerandevårdspersonal och tredje sektorn sammanställdes en lista över brister i de svenskspråkiga tjänsterna i Nyland (2018):

- missbrukar- och mentalvårdstjänster för unga
- psykiatrisk avdelningsvård för barn och unga i Nyland
- ambulerande tjänster både på basnivå och specialnivå
- varierande tillgång till terapi- och rehabiliteringstjänster
- varierande tillgång till material, mätare, applikationer hos personal
- avsaknaden av koordinationsansvar och helhetsbild över de svenska tjänsterna
- outredda möjligheter för personalen att producera svenskspråkiga tjänster nu och i framtiden
- avsaknaden av helhetsansvar för att utveckla kontaktytorna på svenska med bildningssektorn, socialsektorn och hälsovårdssektorn

Jag hoppas att de punkter som finns med på listan nu hänger med någonstans i välfärdsområdenas beredningsprocesser, så att de brister som fanns innan vårdreformen är kända och det finns möjlighet att åtgärda dessa.

Då den i det skedet planerade vårdreformen hade fallit, fortsatte man de följande åren med utvecklingsarbetet inom de olika delområdena i olika

delar av landet. Utvecklingsarbetet fortsatte inte längre som ett gemensamt utvecklingsarbete styrt av social- och hälsovårdsministeriet och undervisnings- och kulturministeriet tillsammans, utan styrningen sköttes av social- och hälsovårdsministeriet. Därmed blev bildningssektorns roll i utvecklingsarbetet mindre systematisk och synlig. Utbildningsstyrelsen anställde en projektkoordinator för att jobba med utsedda kommunagenter gällande samarbetet på kontaktytorna och för att hålla bildningssektorn kvar i utvecklingshelheten. Perioden för detta arbete förblev tyvärr för kort, det hade funnits behov för mycket mera och det fanns en stor oro inom bildningssektorn för att man skulle bli utanför beredningen inom framtidens social- och hälsocentralprojekt, fastän det innehållsmässigt hade många beröringspunkter med bildningssektorn. Från fältet uttrycktes det starkt ett fortsatt behov för områdeskoordinering samt koordinering mellan sektorerna och även inom bildningssektorn i och med att barns, ungdomars och barnfamiljers välmående vardag byggs upp i småbarnspedagogiken, skolan, läroanstalten och inom kultur- och fritidstjänsterna. Det upplevdes även som viktigt att kunna samordna de projekt som främjar välbefinnande inom undervisning- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen med social- och hälsovårdssektorns utvecklingsåtgärder. I och med att kommunagentarbetsperioden tog slut 2019, fanns det därefter ingen områdeskoordination inom bildningssektorn längre.

I **Sanna Marins** regeringsprogram fortsätter man utvecklingen av barn- och familjetjänsterna 2020–2022 med fokus på följande tre delområden: familjecenter och tidigt stöd i vardagen för barn, ungdomar och familjer; lågtröskel mental- och rusmedelstjänster för barn och unga och barnskyddets sektorsövergripande utveckling. De två första utvecklas som en del av framtidens social- och hälsocentralprojekt, de övriga delarna utvecklas via flera olika projekt. Till Utbildningsstyrelsen anställdes under denna vinter en ny LAPE-projektkoordinator för detta år med uppdrag att fortsätta arbetet i de redan existerande nätverken, öka dialogen mellan ministeriernas olika projekt och föra samman aktörerna som jobbar med och på kontaktytorna kring gemensamma teman.

I rapporten om den svenskspråkiga utbildningen i Finland beskrivs vårt nuläge och våra utmaningar inom välbefinnandet och elev- och studerandevården. Inom den svenskspråkiga utbildningen känner man oro för psykiskt illamående hos barn och unga samt hög skolfrånvaro. Vi har utmaningar i att

” Inom den svenskspråkiga utbildningen känner man oro för psykiskt illamående hos barn och unga samt hög skolfrånvaro.

hitta personal till elev- och studerandevårdstjänsterna, då främst kuratorer, psykologer och läkare. Den svenskspråkiga bildningssektorn känner en stor oro över vårdreformen och hur det svenska beaktas i den, bland annat hur det svenskspråkiga beaktas i olika mångprofessionella arbetsgrupper i framtiden och hur rekryteringen av svenskspråkig elev- och studerandevårdspersonal handhas på välfärdsområdena. Ett av åtgärdsförslagen i rapporten är att man bör utarbeta en modell för rekryteringen och arrangerandet av den svenskspråkiga elev- och studerandevården så att vårdreformen inte medför en kvalitativ försämring ur en svenskspråkig synvinkel.

Under statsminister Sipiläs regeringsperiod inleddes beredningen av den nationella barnstrategin och arbetet fortsatte under statsminister Sanna Marins regeringsperiod. Finlands första nationella barnstrategi publicerades 2021. Syftet med strategin var att säkerställa att vårt land utvecklas till ett mer barn- och familjevänligt land. Strategin är förvaltningsövergripande, grundar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter och ska sträcka sig över flera regeringsperioder. För att säkerställa att barnstrategin får långtgående och vidsträckta effekter görs för varje regeringsperiod upp en genomförandeplan omfattande olika förvaltningsområden. I genomförandeplanen specificeras det närmare vilka åtgärder man vidtar under regeringsperioden för att främja de strategiska riktlinjerna.

Pandemitider och krisberedskap

De senaste åren har färgats av en pandemi som haft konsekvenser både på lärandet och på välbefinnandet. Vi vet från olika undersökningar att pandemin påverkat våra barn, elever och studerande på olika sätt i olika delar av landet. I *Hälsa i skolan*-enkäten fanns det år 2021 med specifika frågor gällande pandemin och det går bland annat att läsa att man på de svenskspråkiga läroanstalterna oftare upplever att pandemin minskat på kontakterna till kompisarna, denna upplevelse syns i resultaten oberoende av ålder eller kön. Ur samma enkät vet vi att känslan av ensamhet och nedstämdhet har ökat hos elever och studerande, speciellt flickorna rapporterar känslor av skoltrötthet

Det går att konstatera att begreppet välbefinnande varit högt på agendan inom bildningssektorn under den senaste tiden.

och ångest. Glädjande är att läsa att man trivs bra tillsammans med klassen eller gruppen, i de svenskspråkiga skolorna och läroanstalterna rapporterar man oftare om möjligheter i att påverka upprättandet av gemensamma skolregler och över hälften av eleverna och studerandena har någon vuxen i sin skola eller läroanstalt som de kan vända sig till med sådant som tynger dem och denna upplevelse har ökat.

Vi har också kunnat läsa om att en del av personalen från elev- och studerandevårdtjänsterna under pandemin blivit omplacerade och därmed har tillgången till tjänster tillfälligt försämrats. Vi känner även till att det redan innan pandemin fanns ett illamående och kö till vissa mer specialiserade tjänster och pandemin har ökat ytterligare på behovet av dessa. Bland de stödmaterial Utbildningsstyrelsen publicerat i anslutning till pandemin finns bland annat följande teman med: gemenskapskänsla, samhörighet, kamratrelationer och ensamhet samt digitala verksamhetsätt för att främja välbefinnande. Alla dessa material förutom specifika anvisningar för hur man ska ordna småbarnspedagogiken och undervisningen under pandemin har funnits sammanställda på Utbildningsstyrelsens webbplats. Via webinarier för olika målgrupper har vi diskuterat aktuella frågor gällande konsekvenserna för lärande och välbefinnande samt lyft fram de stödmaterial som finns att tillgå.

Vi har redan under några omgångar börjat rikta blicken från beredskap mot återhämtning, men sedan varit tvungna att tänka om då pandemin inte gett med sig. I februari ordnade Utbildningsstyrelsen webinariet *Världens största lärarkväll* med fokus på personalens välbefinnande och temat fanns även starkt med på de nationella elev- och studerandevårdsdagarna förra november, som ordnas i samarbete mellan Regionförvaltningsverket och Utbildningsstyrelsen.

I dagens läge är även Rysslands attack mot Ukraina aktuell och innebär konsekvenser för känslan av trygghet hos våra barn, elever och studerande. Även för detta ändamål har Utbildningsstyrelsen sammanställt stödmaterial. Det finns material kring hur man kan tala om händelserna med barn och unga, hur man kan bearbeta sådant barn och unga möts av på sociala medier, material

kring hur man ordnar stöd för lärande och elevvård och länkar till material andra aktörer sammanställt som kan vara till nytta då man behandlar krisen med barn, elever och studerande. Det går att konstatera att begreppet välbefinnande varit högt på agendan inom bildningssektorn under den senaste tiden.

Välbefinnandearbetet i förändring ur bildningssektorns synvinkel

Ur ett nationellt perspektiv har det på den senaste tiden skett en hel del förändringar inom det välbefinnandearbete som är knutet till utbildningen. Förra året utvidgades målgruppen för elev- och studerandevård till att även omfatta folkhögskolornas utbildning inom det fria bildningsarbetet som riktar sig till läropliktiga. En bindande personaldimensionering har godkänts för kuratorerna och psykologerna. I januari 2021 gav ministeriet ett åtgärdsprogram för förbyggande av mobbning, trakasserier och våld inom småbarnspedagogiken, skolorna och läroanstalterna med 14 åtgärder. Hösten 2021 inleddes pilotförsök runt om landet via ministeriets projekt *Engagerande arbete i skolgemenskapen* (SKY-projektet) som en annan åtgärd ur åtgärdsprogrammet. I projektet medverkar skolor med elever i årskurserna 5–9 runt om landet för att via olika insatser stärka engagera eleverna i skolan, stärka deras skolnärvaro och förebygga skolfrånvaro.

Vid sidan om pilotförsöken medverkar Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) med en utvecklande utvärdering som utmynnar i rekommendationer man nästa läsår får prova på i pilotförsöken. Därefter bildas en nationell modell till den grundläggande utbildningen och den tas i bruk i skolorna hösten 2023.

Åtgärderna gällande säkerställandet av en trygg studiemiljö och främjandet av skolornas och läroanstalternas säkerhetskultur utmynnade i nya bestämmelser gällande disciplin och mobbning. Barnets bästa skrevs in i utbildningslagstiftningen vilket ytterligare stärker och synliggör beaktandet av barnets bästa vid planering, anordnande och beslutsfattande om utbildning. Elevernas och studerandenas skyldigheter preciserades med en skrivning om förbud mot mobbning och diskriminering och allas rätt till en trygg studiemiljö stärks via att man utvidgade paragrafen om lärarnas och rektorernas skyldighet att meddela om mobbning, trakasserier och våld som sker i studiemiljön (som bredare begrepp än skolan/läroanstalten) och på skolvägen till att förutom grundläggande utbildningen även gälla andra stadiets utbildning och skrev in

begreppet diskriminering i denna skyldighet. Förändringarna träder i kraft inkommande höst.

Som en av åtgärderna i åtgärdsprogrammet fick Utbildningsstyrelsen i uppdrag att sammanställa en webbplatshelhet kring mobbning, trakasserier och våld. Via Barnstrategins genomförandeplan tillkom ytterligare medel för detta arbete och helheten utökades dessutom till att omfatta diskriminering och hatretorik. Webbplatsen kommer att färdigställas under detta år. Helheten kommer att rikta sig dels till barn och ungdomar, dels till deras föräldrar och dels till professionella och täcker allt från småbarnspedagogiken till andra stadiet. NCU har som en åtgärd ur åtgärdsprogrammet fått i uppdrag att genomföra en utvärdering av mobbningsförebyggande metoder inom den grundläggande utbildningen för att kunna lyfta fram i vilka situationer olika slags metoder är lämpliga, hurdana resultat de gett och vilka utvecklingsbehov det finns. Information om resultaten från denna utvärdering kommer att finnas med på webbplatshelheten.

Redan innan pandemin har man haft välbefinnande som ett av temana inom den statligt finansierade personalutbildningen inom undervisningsväsendet och småbarnspedagogiken. Vi har finansierat projekt anknutna till välbefinnandets olika delområden och projekt riktade till olika målgrupper.

Förutom ovannämnda förändringar påverkar undervisnings- och kulturministeriets kvalitetsprogram *Utbildning för alla* och *Rätt att kunna* välbefinnandearbetet i praktiken. Målet för *Utbildning för alla* är att förbättra kvalitet och jämlikhet inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen och trygga en jämlik start för lärandet. Man vill även minska och förebygga skillnader i inlärning och stärka stödet för lärandet. Bland annat har stödet inom småbarnspedagogikens reviderats, ett försök med tvåårig förskoleundervisning är på gång och en utredning gällande stödet inom den grundläggande utbildningen görs.

Via *Rätt att kunna*-kvalitetsprogrammet förbättras kvaliteten och jämlikheten inom yrkesutbildningen – alla studerande inom yrkesutbildningen ska få en gedigen yrkeskompetens och goda grundläggande färdigheter för arbetet, livet och det livslånga lärandet. Inom andra stadiets utbildningar är implementeringen av den utvidgade läroplikten aktuell och inom yrkesutbildningen stärker man blanda annat välbefinnandet, samhörigheten och delaktigheten som en del av detta program. Via kvalitets- och tillgänglighetsprogrammet för gymnasieutbildningen stöds implementeringen av läroplansgrunderna. Dessutom

främjar man gymnasieelevernas välbefinnande och stärker jämlikheten, likvärdigheten och tillgängligheten.

Denna vinter gavs regeringspropositionen gällande elev- och studerandevårdslagen och de uppdaterade läroplansgrunderna och föreskriften för yrkesutbildning tas i bruk hösten 2023. Förutom förändringar för att säkerställa samarbetet mellan kommunerna och välfärdsområde finns där förslag som påverkar hur man i förskolorna, skolorna och läroanstalterna gör upp planer för välbefinnandearbetet. I och med regeringspropositionen kommer elev- och studerandevårdsandelarna i läroplansgrunderna och yrkesutbildningens föreskrift att omarbetas och utöver detta behöver samtliga stödmaterial där elev- och studerandevården finns inskriven uppdateras i enlighet med förändringarna.

Om vi blickar framåt mot nästa höst är det viktigaste forumet att diskutera välbefinnande i Svenskfinlands förskolor, skolor och läroanstalter de nationella elev- och studerandevårdsdagarna. I fortsättningen kallas evenemanget *Forum för välbefinnande i skola och läroanstalt* och i tillägg till elev- och studerandevårdstjänsternas personal, hoppas vi även kunna locka lärare och andra i förskolorna, skolorna och läroanstalterna som jobbar med att främja barns, elevers och studerandes välbefinnande, samt de som leder detta välbefinnandearbete. Ett givet tema är naturligtvis vårdreformen och hur den kommer att påverka välbefinnandearbetet och samarbetet i framtiden.

Avslutningsvis

Vi håller som bäst på att omorganisera verksamheten för att stöda barns, ungdomars, studerandes och familjers välbefinnande och ser över samarbetsstrukturerna för framtidens välbefinnandearbete, både inom bildningssektorn, inom social- och hälsovårdssektorn och mellan dessa. Det är viktigt att hålla både det svenska och bildningssektorn synligt och framme i diskussionerna när samarbetet mellan kommunerna och välfärdsområdena skissas upp. Det är våra gemensamma barns och ungas välbefinnande vi vill trygga. I tider som präglas av osäkerhet behöver vi tillsammans se över våra förfaringssätt och bygga upp strukturer och arbetssätt som säkerställer deras välbefinnande och stärker deras framtidstro. Välbefinnandearbetet i förskolan, skolan och på läroanstalten är vår kunniga personals gemensamma ansvar, men vi behöver tänka på helheten bredare än så, och se på hur vi tillsammans över sektorsgränserna kan utföra arbetet väl. Mår man bra har man bättre förutsättningar att lära sig – och det har barnen och de unga i vårt samhälle rätt till.

* **Lasse Garoff**

Lasse Garoff är kulturredaktör vid Svenska Yle med fokus på scenkonst, och författare till rapporten *Mer än en hobby!* som utkom 2019. Han är bosatt i Helsingfors.

Kulturell kompetens är ett strategiskt kunnande vi försummar på egen risk

Vetenskaplig forskning har sedan millennieskiftet gång på gång visat hur viktig konst och konstutövning är för individen. Det finländska forskningsprojektet *ArtsEqual* räknade i sin bakgrundsrapport Konst, jämlikhet och välbefinnande upp ett imponerande batteri av forskningsresultat som visade hur mycket konst och kultur ger människor av alla åldrar, allt från bättre livskvalitet och hälsa till förbättrad inlärning.

Konstutövning förstärker också människors känsla av samhörighet, motverkar marginalisering och bidrar till social förstärkning – det som på engelska lite svängigare kallas för *empowerment*. Att måla, dansa, spela musik eller teater är inte bara roligt. De gör att man mår bättre, klarar sig bättre i skolan, får en starkare anknytning till sin omgivning – till och med lär sig tänka kritiskt och bidrar till ett längre och lyckligare liv.

Konstutövning är därför ett värdefullt verktyg för att överbrygga de välfärds-klyftor som vi med viss oro har sett växa inom samhället under de senaste decennierna, trots en generellt positiv utveckling. De flesta barn och unga mår allt bättre, men hos en liten grupp samlas allt större problem. Därför är det av största vikt att göra kultur-tjänster så lättillgängliga som möjligt för alla, särskilt för barn och unga.

Men det är en uppgift som är svårare än den verkar. Kultur är nämligen först och främst något man gör tillsammans.

Det var ett enkelt konstaterande som ingick i ett strategidokument för EU-kommissionen med den lätt kryptiska titeln *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming* av professorn i kulturekonomi

”

Kultur är nämligen först och främst något man gör tillsammans.

FOTO: RABBE SANDELIN

Pier Luigi Sacco. Dokumentet argumenterade för att kulturen har en central strategisk betydelse för den ekonomiska utvecklingen i Europa, inte bara för framtidens ekonomi utan för den kunskapsekonomi som växer fram redan idag.

Hans tes var i korthet att kultur är till stor nytta inom vård och utbildning, men dess viktigare funktion att fostra kreativ uttrycksförmåga och medskapande gör kultur till en helt central kompetens i det framväxande informationssamhället. Det säger sig självt att regioner som EU bör satsa långsiktigt på att stärka den kompetensen, inte bara för de betydande besparingar som det innebär i social- och hälsovårdskostnader utan för att kulturens betydelse växer inom i stort sett alla samhällssektorer och värdekedjor.

Men för att göra måste man dels förstå att kultur är nyttigt bara så länge det är roligt. Det betyder att stöda verksamhet som växer fram på sina egna villkor, inte att bygga ett kulturutbud uppifrån i förväntan om en snabb ekonomisk utdelning.

Och dels måste man inse att kultur inte är en individuell syssla, utan en kollektiv aktivitet. Konst är inget folk sysslar med var för sig på sitt håll utan något man ägnar sig åt som gemenskap.

Det var någonting med den iakttagelsen som för mig kändes omvälvande. På ett grundläggande plan upplevde jag att den vände på hela sättet som man brukar skriva och tala om konst.

Det vanliga sättet att bevaka konst i offentligheten är genom att lyfta fram enskilda konstnärer som gjort någonting anmärkningsvärt. Det är vanligen framgångssagor om hur en regissör, författare, bildkonstnär skapar ett betydande verk med kraften av sin talang och övertygelse.

Medan konstnären säkert förtjänar all uppskattning för sitt arbete så har detta fokus på individuella prestationer en tendens att förstärka antagandet att verklig talang kommer till uttryck trots motgångar eller till och med hämtar kraft ur dem. Då är det lätt att falla in i tanken att verklig talang spirar var som helst utan offentliga bidrag, från glesbygden till förorterna. Man tröstar sig med tanken att de aspirerande konstnärer som lät sig hejdas helt enkelt inte hade den talang som krävdes, och att inget viktigt därför gick förlorat då deras röster tystnade.

Men i strategidokumentet betonade Pier Luigi Sacco att konstnärliga intressen inte kommer med födseln. En rik och givande relation till kultur, den sortens relation som ger alla de där goda effekterna på hälsa och inlärning, kännetecknas enligt honom av ett eget aktivt deltagande som berikar de

De som lever i en omgivning som förhåller sig positivt till kulturellt deltagande har mycket större chanser att odla och utveckla sina kulturella färdigheter.

enskilda konstupplevelserna. Det betyder att åhörarna på en konsert, åskådarna på en teaterföreställning eller skönlitterära läsare inte är någon passiv publik utan ofta själva sysslar med någon slags konstutövning, om så bara på hobbynivå.

Det omvälvande med iakttagelsen att kultur är något vi gör tillsammans är att den skiftar synen på vad det är som är värdefullt med konst. Istället för att betona de framstående verken och konstnärerna så är det i allas våra individuella relationer till konst som konstens värde ligger. Det är de här relationerna som måste stödas för att kulturen ska nå sin fulla potential i samhället.

En givande relation till kultur förutsätter enligt Sacco vissa grundläggande färdigheter, men det är inte ändamålsenligt att se utvecklingen av de här färdigheterna som en individuell syssla. Ett aktivt kulturellt deltagande är en social verksamhet där omgivningens attityder har en avgörande betydelse. De som lever i en omgivning som förhåller sig positivt till kulturellt deltagande har mycket större chanser att odla och utveckla sina kulturella färdigheter. Det gäller både betydande talanger och hobbyutövare, och för stora och små orter.

Tyvärr betyder det också att de som växer upp i en omgivning där kultur avfärdas eller nedvärderas har mycket mindre möjligheter att utveckla en livslång och givande relation till konst, och riskerar att gå miste om alla dess gynnsamma effekter.

I värsta fall kan konstundervisning till och med förvärra ojämlikheten i samhället. Barn i familjer med lägre utbildning eller inkomster, eller bosatta på orter med ett begränsat utbud av kulturtjänster, får sämre förutsättningar till inlärning, medan barn i familjer med mer pengar eller utbildning drar full nytta av konstens alla gynnsamma effekter.

Konst är alltså något vi gör tillsammans – eller låter bli tillsammans.

Det är ett mönster som blev tydligt för mig då jag skrev rapporten *Mer än en hobby!* (2019) som kartlade tillgången på grundläggande konstundervisning på svenska i Finland.

Grundläggande konstundervisning är den lagstadgade verksamhet som ger barn och unga i Finland möjlighet att delta i målinriktad och långsiktig konstundervisning utanför skoltid. Det handlar alltså om att barn lär sig spela piano eller går i konstskola på fritiden. Det unika med det finländska systemet är att det är så ambitiöst och omfattar en så stor andel av landets barn och unga.

Undervisningen finansieras till stor del med statliga medel och följer nationella läroplansgrunder vars lagstadgade avsikt är att förbereda eleverna på eventuella proffsstudier i framtiden, och den fördjupade undervisningen (1300 timmar undervisning) pågår i praktiken genom hela barndomen till myndig ålder. Även den kortare ”allmänna” läroplanen ger omkring fem år av målinriktad undervisning.

Med tanke på hur omfattande den grundläggande konstundervisningen är så är det närmast häpnadsväckande att en så stor del av Finlands barn och unga deltar i den. Enligt Regionförvaltningsverkets utredning från 2014 var det omkring 12 procent och på sikt ökar efterfrågan.

Men tillgången är dessvärre ojämnt fördelad både inom landet och inom de enskilda kommunerna. Geografiskt koncentreras utbudet till större orter och rikare stadsdelar, men det finns också tecken på att andra sociala konventioner påverkar vem som deltar. Det tydligaste exemplet är att könsfördelningen är oroväckande ojämn, pojkar utgör bara cirka en fjärdedel av eleverna. Men också andra uppfattningar om etnisk bakgrund, talang, kropp och genus kan påverka vilka barn som deltar i den grundläggande konstundervisningen.

Många familjer som eventuellt har lägre utbildning eller mindre pengar, eller bara är bosatta på fel ort eller i fel stadsdel, upplever inte att konstskolan är en plats som angår dem eller där de känner sig välkomna.

Systemet präglas såtillvida av sin tillkomsthistoria att undervisningen huvudsakligen har vuxit fram kring anrika musikinstitut i södra Finland och i större städer. I praktiken har den grundläggande konstundervisningen varit ett verktyg för att säkra musikfältets tillgång till skickliga orkestermusiker. Ur det perspektivet var det inte ett problem om inte alla barn hade lika tillgång så länge man kunde tillgodose fältets behov.

Det har genomförts vissa reformer för att den grundläggande konstundervisningen ska omfatta fler konstämnen och orter, men en stor del av de statliga medlen kanaliseras fortfarande till anrika musikinstitut i städerna.

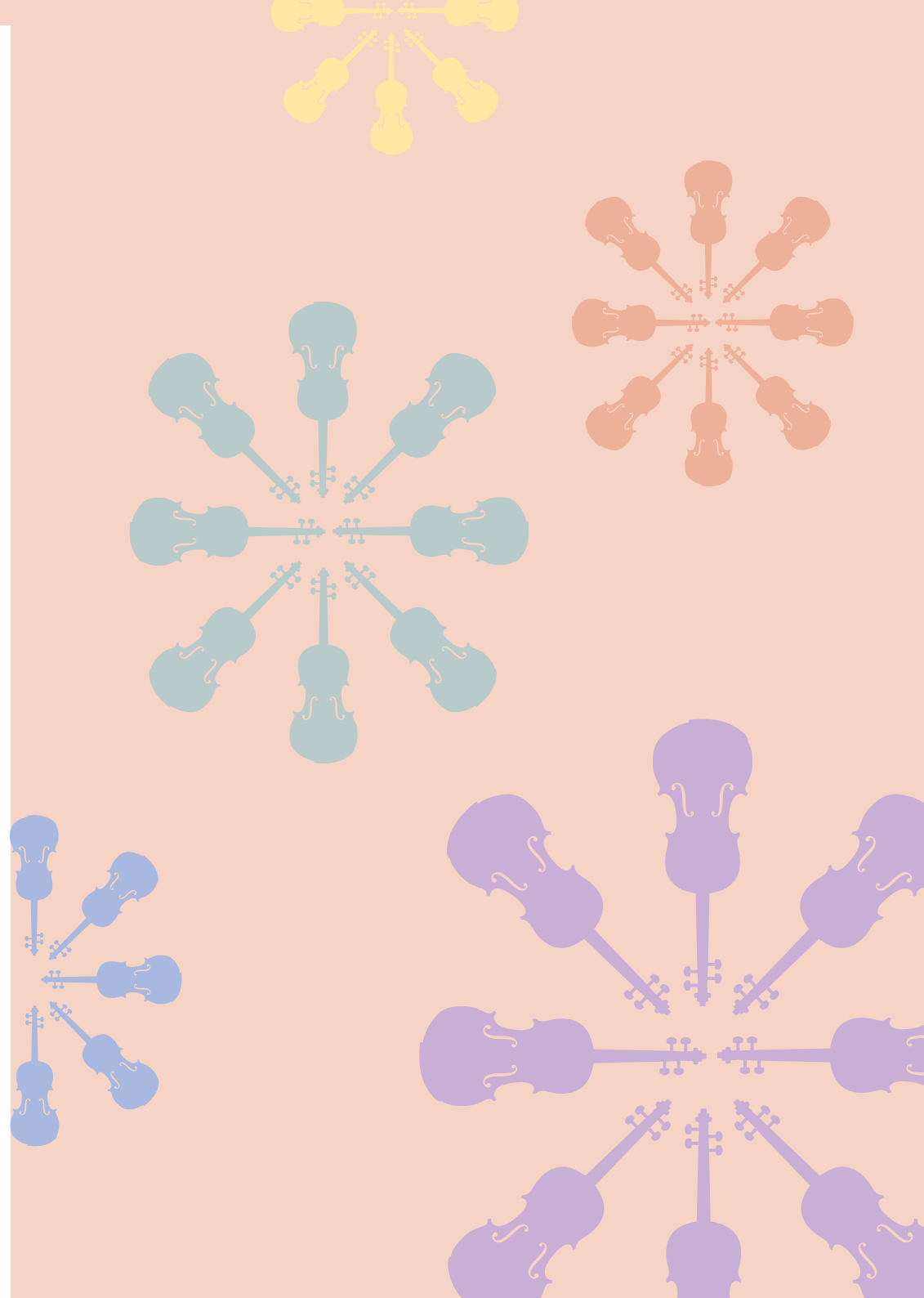
Mindre kommuner som saknar sådana institutioner har ofta ett sviktande elevunderlag och svårt att hitta lärare som kan driva verksamheten på lång sikt. Om invånarna inte har några positiva erfarenheter av konstundervisning är det lätt att de kommunala beslutsfattarna ser grundläggande konstundervisning som en utgiftspost utan några uppenbara fördelar. Barn och ungdomar i dessa kommuner fyller sin fritid med annat och upplever inte nödvändigtvis att de saknar något i sin uppväxt – eller att deras egna barn, i sinom tid, lider brist på något väsentligt då de växer upp.

Men forskningsresultaten som visar på konstutövningens positiva effekter på individers välmåga och framtidsutsikter talar sitt tydliga språk. Det räcker inte längre att se konstundervisning som ett särintresse för en välbärgad medelklass i städerna. Tvärtom blir det allt viktigare att individers kulturella rättigheter tillgodoses jämlikt, inte bara för individernas skull utan för hela samhället.

Sacco betonar i sitt strategidokument att den pågående utvecklingen mot en större automatisering och digitalisering av arbetslivet gör konst och kreativa uttryck till allt mer strategiska kompetenser. Kulturella värden är redan en kraftfull faktor inom den tekniska utvecklingen som driver den explosionsartade tillväxten inom spelindustrin, streamingtjänster för film, musik och poddar, icke-påtagliga tillgångar, och så vidare. Kultur tillämpas också allt mer inom vård och utbildning, och enligt Sacco kommer det med tiden att finnas allt färre sektorer av ekonomin där kulturen inte skulle vara relevant. Det är ett kunnande vi försummar på egen bekostnad och egen risk.

I Finland finns flera kommuner som gjort den grundläggande konstundervisningen till en central och integrerad del av sin bildningsstrategi, med klara satsningar på att bredda elevintaget till exempel genom att ta emot hela dagisgrupper och skolklasser åt gången. Aktiva läroanstalter kan skapa en positiv atmosfär kring konst och kultur som lockar fler barn och unga att delta och blir en källa till stolthet för sin kommun. Det finns alla skäl att följa sådana utmärkta exempel.

Det är som gemenskaper som vi lägger grunden för barns och ungas intresse för konst och konstutövning, och för ett samhälle där kulturella värden är närvarande, tillgängliga och uppskattade i invånarnas liv.

* **Laura Heiskala & Elina Kilpi-Jakonen**

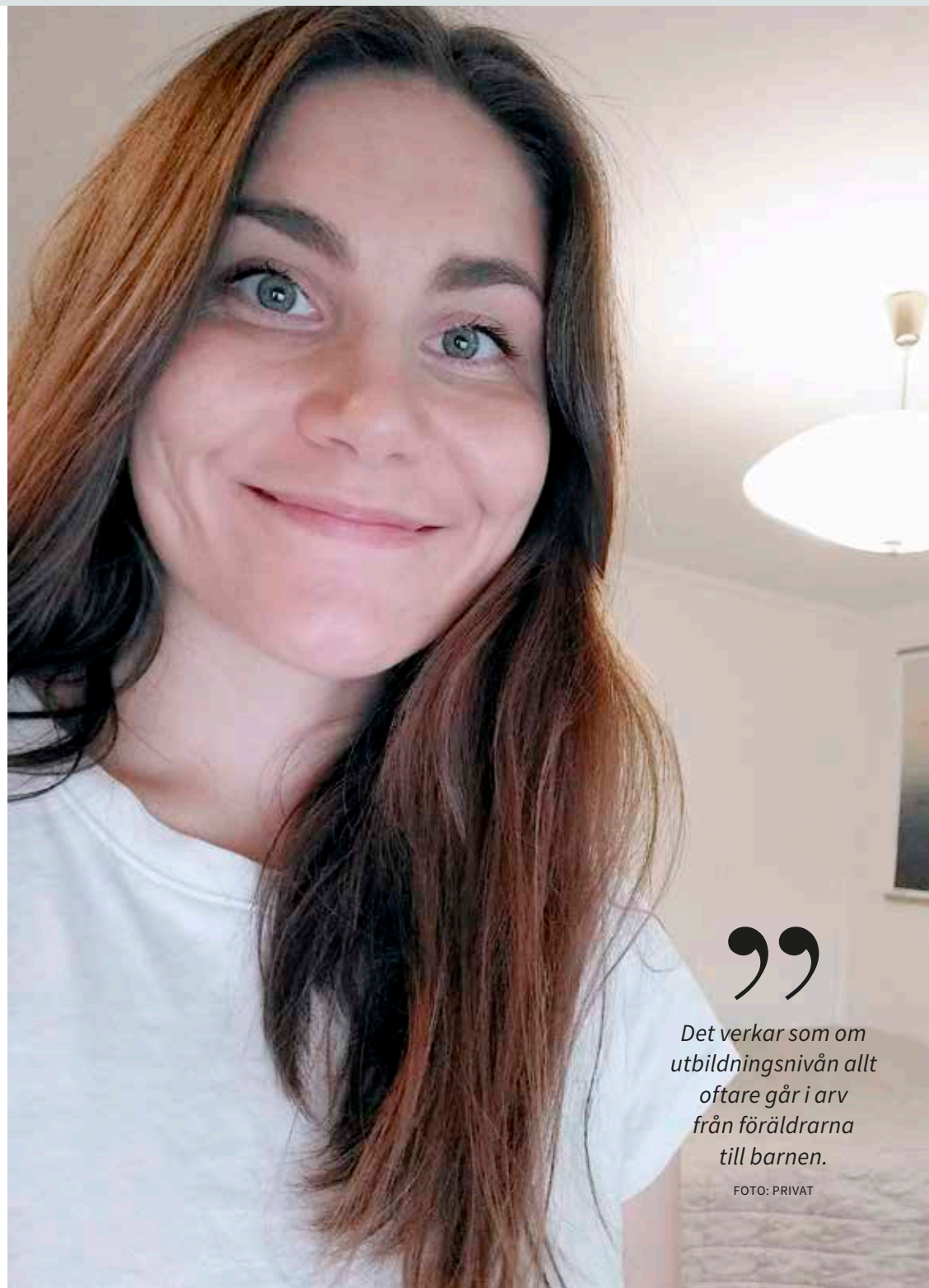
Laura Heiskala är forskare vid Turun yliopisto och slutför som bäst sin doktorsavhandling om generationsöverskridande ojämlikheter inom utbildningen i Finland. Elina Kilpi-Jakonen är biträdande professor i sociologi och akademiforskare vid Åbo universitet. Hennes forskning handlar om ojämlikhet i utbildning och arbetsmarknad.

Utbildningsnivån i arv från föräldrarna till barnen bland finsk- och svenskspråkiga finländare

Ute i världen är Finland känt för sina goda PISA-resultat och sitt jämlika utbildningssystem. Färska forskningsresultat berättar emellertid också en annan historia: det verkar som om utbildningsnivån allt oftare går i arv från föräldrarna till barnen. Läget vad gäller sådan ojämlikhet i fråga om utbildningen som överförs från en generation till nästa närmar sig redan genomsnittet för Europa. Lika möjligheter till utbildning oberoende av kön, område eller just familjebakgrund är nyckeln till ett jämlikt samhälle, i och med att den uppnådda utbildningsnivån är sammanlänkad med många områden i livet, såsom ställningen på arbetsmarknaden, hälsan och inkomstnivån. Majoriteten av de unga avlägger numera en examen på andra stadiet, vilket betyder att skillnaderna i utbildning mellan olika grupper tydligast syns i fråga om högskolestudier. Tidigare forskning har visat att både föräldrarnas utbildningsnivå och den egna skolframgången står i samband med studier vid yrkeshögskolor och universitet. I denna artikel granskar vi om familjebakgrundens koppling till högskolestudier är densamma hos finsk- och svenskspråkiga studenter.

Vi använder oss av Statistikcentralens registermaterial, som omfattar hela befolkningen, och granskar hur unga som föddes år 1997 och som skrev studenten år 2016¹ inledde högskolestudier under tre år efter att de hade

¹ Urvalet omfattar alltså de studenter som har inlett studierna tillsammans med sin årskull och som har utexaminerats på 3 eller 3,5 år (våren och hösten 2016). Detta innebär att unga vars utbildningsbana även eller annan orsak har fördröjts (eller tidigare lagts) en aning inte ingår i analysen.

”

Det verkar som om utbildningsnivån allt oftare går i arv från föräldrarna till barnen.

FOTO: PRIVAT

”

Hos både finsk- och svenskspråkiga har föräldrarnas utbildningsnivå ett samband med senare generationers högskolestudier.

FOTO: HANNA OKSANEN

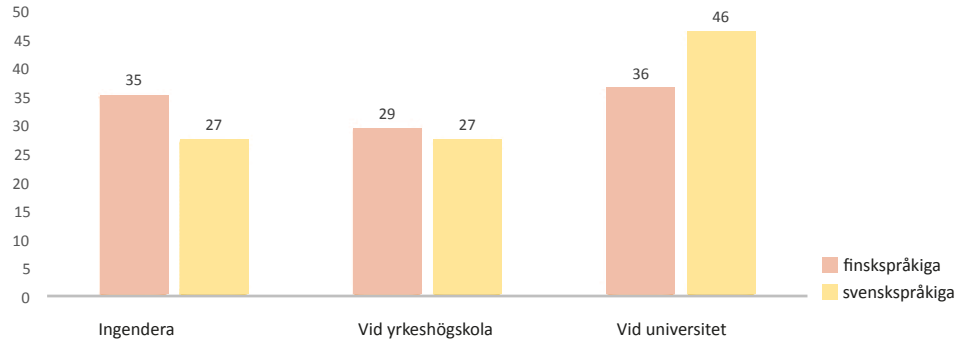
utexaminerats från gymnasiet. Urvalet omfattar dem som utexaminerades från gymnasiet, vilket betyder att det täcker in nästan hälften av årskullen, det vill säga totalt 24 255 unga. Familjebakgrunden mätte vi med hjälp av föräldrarnas utbildningsnivå, som fastställdes utifrån den förälder som hade högre utbildning när den unga var 15 år, och som delades in i tre grupper (examen på högst andra stadiet, examen på institutnivå eller yrkeshögskolenivå och examen på universitetsnivå). Modersmålet (finska eller svenska) fastställdes enligt det språk som skrevs som modersmål i studentkrivningarna. Förutom dessa faktorer beaktar vi även skolframgången, som mättes som ett medeltal av vitsorden för de fyra obligatoriska ämnena i studentproven.

Av de svenskspråkiga inledde nästan hälften och av de finskspråkiga bara en dryg tredjedel studier vid ett universitet inom tre år efter att de hade tagit studenten (Figur 1). Däremot skiljer sig inte de finskspråkiga nämnvärt från de svenskspråkiga i fråga om att börja studera vid en yrkeshögskola, i och med att skillnaden mellan dessa två grupper bara var två procentenheter (till de finskspråkigas fördel). Även om man räknar samman yrkeshögskole- och universitetsstudierna inleder de svenskspråkiga överlag högskolestudier oftare än de finskspråkiga.

Såsom vi nämnde i början, har föräldrarnas högskoleutbildning ett tydligt samband med senare generationers högskolestudier, även i Finland. Tidigare forskning i ämnet har gett antydningar om att skillnaderna i utbildningsnivå mellan finsk- och svenskspråkiga till stor del skulle förklaras av de svenskspråkiga föräldrarnas och mor- och farföräldrarnas högre utbildningsnivå. Inleder alltså de svenskspråkiga oftare universitetsstudier enbart därför att även deras föräldrar, jämfört med den finskspråkiga befolkningen, oftare har studerat vid ett universitet? Vi granskar saken även med hjälp av eget material.

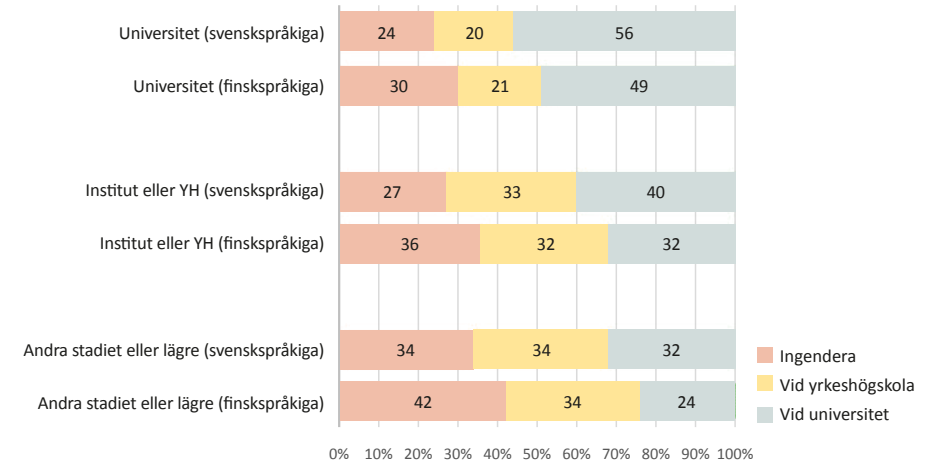
Hos både finsk- och svenskspråkiga har föräldrarnas utbildningsnivå ett samband med senare generationers högskolestudier: ju högre utbildningsnivå föräldrarna har, desto oftare inleder barnet studier vid en högskola, i synnerhet vad gäller universitet (Figur 2). Av figuren kan man emellertid också se att det i fråga om alla utbildningsgrupper är större sannolikhet att de svenskspråkiga inleder högskolestudier än de finskspråkiga. I Figur 1 var skillnaden mellan språkgrupperna i fråga om sannolikheten för att fortsätta studera vid ett universitet 10 procentenheter och i figur 2 är skillnaden per utbildningsgrupp bara något mindre: 7–8 procentenheter. Detta betyder att de svenskspråkiga

INLEDDA HÖGSKOLESTUDIER (% , 3 ÅR EFTER GYMNASIET)

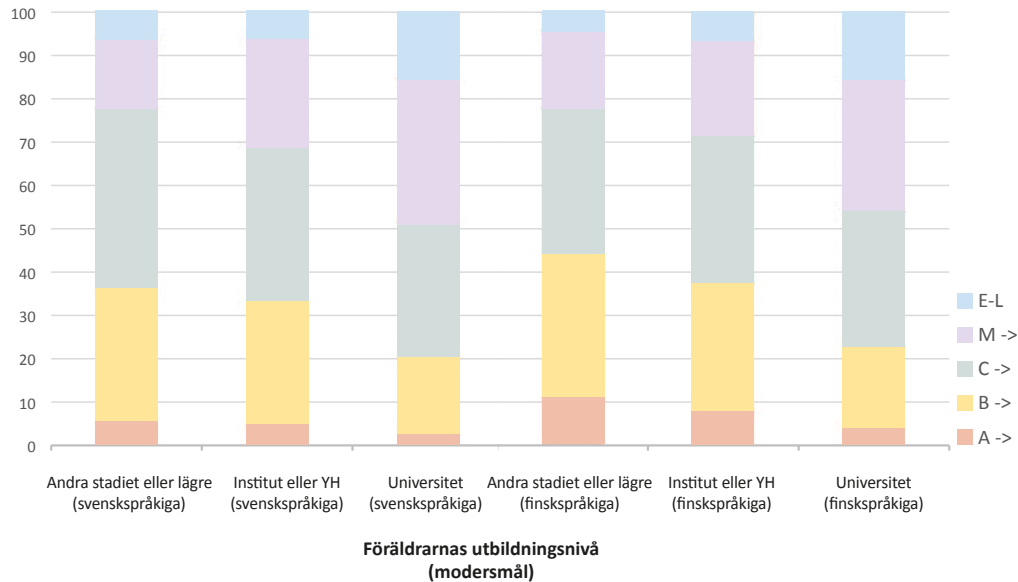
Figur 1. Inledda högskolestudier 3 år efter gymnasiet, enligt modersmål (N=24 255).

INLEDDA HÖGSKOLESTUDIER (%), FÖRÄLDRARNAS UTBILDNINGSNIVÅ OCH DET EGNA MODERSMÅLET

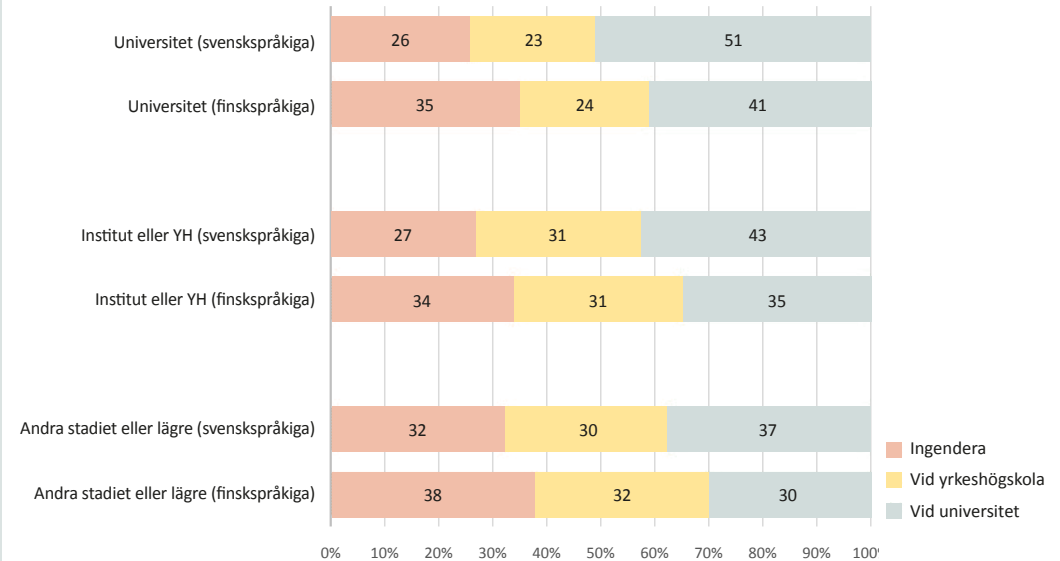
Figur 2. Inledda högskolestudier 3 år efter gymnasiet, enligt modersmål och föräldrarnas utbildningsnivå (N=24 255).

VITSORDSFÖRDELNINGEN ENLIGT MODERSMÅL OCH FÖRÄLDRARNAS UTBILDNINGSNIVÅ

Figur 3. Vitsordsfördelningen i studentproven enligt modersmål och föräldrarnas utbildningsnivå, medeltalet för de fyra obligatoriska proven (N=24 255).

INLEDDA HÖGSKOLESTUDIER (PROGNOSTISERAD SANNOLIKHET), FÖRÄLDRARNAS UTBILDNINGSNIVÅ OCH DET EGNA MODERSMÅLET, STUDENTVITSORDEN STANDARDISERADE

Figur 4. Inledda högskolestudier 3 år efter gymnasiet, enligt modersmål och föräldrarnas utbildningsnivå, när vitsorden i studentproven har standardiserats (N=24 255). De prognostiserade sannolikheterna grundar sig på logistiska regressionsmodeller.

föräldrarnas, i jämförelse med de finskspråkiga föräldrarnas, högre utbildning inte förklarar varför de svenskspråkiga ungdomarna är överrepresenterade vid universiteten.

Sambandet mellan föräldrarnas och barnens utbildningsnivå är ofta delvis indirekt via skolframgången: barnen till högre utbildade föräldrar klarar sig i genomsnitt bättre i skolan än barnen till lägre utbildade föräldrar, och de som klarar sig bättre i skolan fortsätter ofta längre med studierna än de som har sämre framgång i skolan. Enligt vår granskning går det inte att urskilja några stora skillnader mellan de finsk- och svenskspråkiga när det gäller framgången i studentproven. Bland dem som tog studentexamen var medeltalet i studentproven, på en skala från 2 (Approbatur) till 7 (Laudatur), 4,4 för de finskspråkiga och 4,5 för de svenskspråkiga, och bägge motsvarar ungefär betyget C eller M. Detta ger ingen anledning att anta att de svenskspråkigas överrepresentation vid universiteten skulle bero på bättre skolframgång än i genomsnitt.

Hur är det då med sambandet mellan föräldrarnas utbildningsnivå och barnets skolframgång hos finsk- och svenskspråkiga? Av figur 3 kan man se att både de finsk- och de svenskspråkiga föräldrarnas utbildningsnivå har en koppling till barnets skolframgång. Ju högre föräldrarnas utbildningsnivå är, desto bättre klarar sig senare generationer i studentskrivningarna i genomsnitt. Skillnaderna mellan de finsk- och svenskspråkiga är inte stora i detta sammanhang. Det verkar emellertid som om de skillnader som beror på föräldrarnas utbildningsnivå är något mindre hos de svenskspråkiga än hos de finskspråkiga: de svenskspråkiga som har klarat sig sämre i studentskrivningarna är proportionellt sett färre, i synnerhet när det gäller dem som kommer från lågutbildade familjer. Med andra ord är sambandet mellan föräldrarnas utbildningsnivå och skolframgången svagare hos de svenskspråkiga än hos de finskspråkiga.

Slutligen granskar vi det samband mellan föräldrarnas utbildningsnivå och fortsatta studier vid högskola som konstaterades för de finsk- och svenskspråkiga i figur 2, men denna gång räknar vi ut sannolikheten för sådana fortsatta studier när modellen beaktar skillnaderna mellan språkgrupperna i fråga om skolframgång (Figur 4). Skillnaderna vad gäller fortsatt utbildning i relation till föräldrarnas utbildningsnivå är mindre i figur 4 än i figur 2, eftersom skolframgången förklarar en del av varför barnen till högre utbildade inleder högskolestudier. Det förklarar emellertid inte alla skillnader. Skillnaderna mellan finsk- och svenskspråkiga kvarstår oberoende av skolframgången. Detta

betyder att den större sannolikheten för att svenskspråkiga ska inleda studier vid ett universitet inte kan förklaras med att de klarar sig bättre i skolan, såsom vi anade redan i samband med granskningen av medeltalen för framgången i studentproven. Vid en granskning enligt utbildningsgrupp ser vi att skillnaderna mellan språkgrupperna är något mindre om föräldrarna inte har en universitetsexamen, medan skillnaderna åter har ökat när det gäller familjer med universitetsbakgrund. I det stora hela går utbildningsnivån i arv från föräldrarna till barnen oberoende av skolframgången hos både finsk- och svenskspråkiga. Hos de svenskspråkiga är skillnaderna mellan utbildningsgrupperna emellertid i viss mån till och med större än hos de finskspråkiga.

I denna artikel har vi granskat hur de som har utexaminerats från gymnasiet har sökt sig till högskoleutbildning inom tre år efter att de skrev studenten. Vår granskning visar att även för dessa i viss mån selekterade unga har föräldrarnas utbildningsbakgrund stor betydelse, vilken inte heller kan förklaras av skillnader i hur de unga klarade sig i studentskrivningarna. Detta gäller för bägge språkgrupperna, men vi kan dessutom se att det är betydligt större sannolikhet att de svenskspråkiga fortsätter till högskoleutbildning, och särskilt universitetsutbildning. Skillnaden mellan språkgrupperna förklaras delvis av det relativt sett större antalet nybörjarplatser inom de svenskspråkiga högskoleutbildningarna, och utöver det kan svenskspråkiga ungdomar ha en lägre tröskel för att inleda studier inom finskspråkiga utbildningar än vad finskspråkiga ungdomar har inom svenskspråkiga utbildningar. Detta kan också ha att göra med de språk som talas i familjerna: de unga som studerar på svenska i gymnasiet kommer proportionellt sett oftare från tvåspråkiga familjer än de unga som studerar på finska i gymnasiet.

* Bengt Kristensson Ugglå

Bengt Kristensson Ugglå är Amos Anderson-professor i filosofi, kultur och företagsledning vid Åbo Akademi och en flitigt anlita föreläsare. Bland hans många böcker kan i detta sammanhang särskilt nämnas *Slaget om verkligheten: Filosofi-omvärldsanalys-tolkning* (2012), *Gränspassager: Bildning i tolkningens tid* (2012) och *En stråvan efter sanning: Vetenskapens teori och praktik* (2019). Han medverkade också i SFV-antologin *Människans allsidiga utveckling: Essäer om bildningens i tjugoförsta århundradet* (2021, red. Jonas Ahlskog) med artikeln *Gränsöverskridande bildning*.

Bildning i näringslivet?

För många framstår rubriken till denna artikel som underlig. Redan kombinationen av ord känns främmande och än värre blir det att fråga vilken betydelse som bildningen kan ha i näringslivet. Att föra samman ”bildning” och ”näringsliv” är inte heller så vanligt och den som försöker få till stånd ett samtal mellan dessa storheter möts av frågor. Utgör inte bildning och näringsliv helt skilda världar? Finns det någon som helst möjlighet att skapa en relation dem emellan? Borde man ens försöka?

Frågetecknen

Antalet frågetecknen ökar ytterligare om man påminner om hur svårt det faktiskt kan vara att definiera såväl bildning som näringsliv – samt att båda orden har en alldeles uppenbar tendens att ge upphov till kontroverser. Bildning och näringsliv är begrepp kontaminerade av en komplex historia, motstridiga förväntningar och återkommande konflikter.

Att både bildningskulturen som företagsvärlden dessutom ofta har företrätts av personer som tillhört mera ”hårdkokta” skolor med profilerade ståndpunkter bidrar nog till att ytterligare förstärka den ömsesidiga misstänksamheten. Humanistiska bildningsivrare som företräder ett traditionellt bildningsbegrepp med starka nostalgiska övertoner har inte sällan varit rädda att ”smutsa ned fingrarna” på marknadsplatser och i affärliv. På motsvarande sätt har man inom näringslivet ofta tagit det som en ren självklarhet att bildning är något som i bästa fall kan fungera som en fritidssysselsättning, men i sämsta fall faktiskt utgör ett hinder som gör det svårt för medarbetare och chefer att få något ordentligt gjort.

”

Bildning och näringsliv är begrepp kontaminerade av en komplex historia, motstridiga förväntningar och återkommande konflikter.

FOTO: STUDIOKOO

Alltmer börjar vi inse att bildningen i själva verket utgör en avgörande förutsättning för vårt människoblivande.

Som professor i filosofi, kultur och företagsledning (som jag råkar vara) tvingas man navigera i ett komplicerat landskap där en ömsesidig misstänksamhet gör att många som konfronteras med beteckningen till tjänsten inte vill ”svälja hela kakan”. I samband med presentationer väljer man därför ofta att helt enkelt utelämna delar av titeln för att försöka vidmakthålla vattentäta skott mellan vad man uppfattar som helt skilda världar. Inom kulturvärlden har man så en alldeles tydlig tendens utelämna det sista ledet – och i näringsliv och samhälle vill man helst tona ned kulturen, kanske också filosofin.

Bortom kosmetisk bildning

Det finns förstås mera ytliga sätt att koppla samman bildning och näringsliv, som när man i högtidstalen vid middagar utan några förpliktelser kan tala sig varm för bildningens betydelse. På senare år har det också cirkulerat en skröna om svenska affärsmän som fått problem i mötet med franska kollegor, då man framställt som genuint ”obildade”. I avsaknad av de kunskaper om litteratur och teater, konst och filosofi som framställs som en självklarhet i franskt affärsliv, har man i dessa sammanhang helt enkelt saknat samtalsämnen.

Oavsett sanningshalten i dessa berättelser, så framstår detta sätt att tala om bristen på bildning som en ganska ytlig betraktelse. Det är visserligen ett stort problem att ekonomistuderanden och näringslivsfolk inte tar mer aktiv del i kulturlivet. Men risken är att man begränsar frågan om bildning till en imponerande förmåga att strö omkring sig briljanta citat och kulturella referenser. Bildningen blir då inte mer än något rent kosmetiskt.

Det har på senare år emellertid inträffat en intressant förskjutning inom bildningsdiskussionen och jag har i olika sammanhang argumenterat för att bildning inte bör reduceras till ”ett extra pålägg på en redan god smörgås”. Samtidigt alltmer desperata rop efter bildning vittnar snarare om att det är något mycket mer grundläggande som står på spel. I en tid omtalad som en epok *post truth* då en infodemi av lögn sprider sig okontrollerat upplever vi en destabilisering av hela vår kognitiva infrastruktur. Detta visar sig i att vi fått

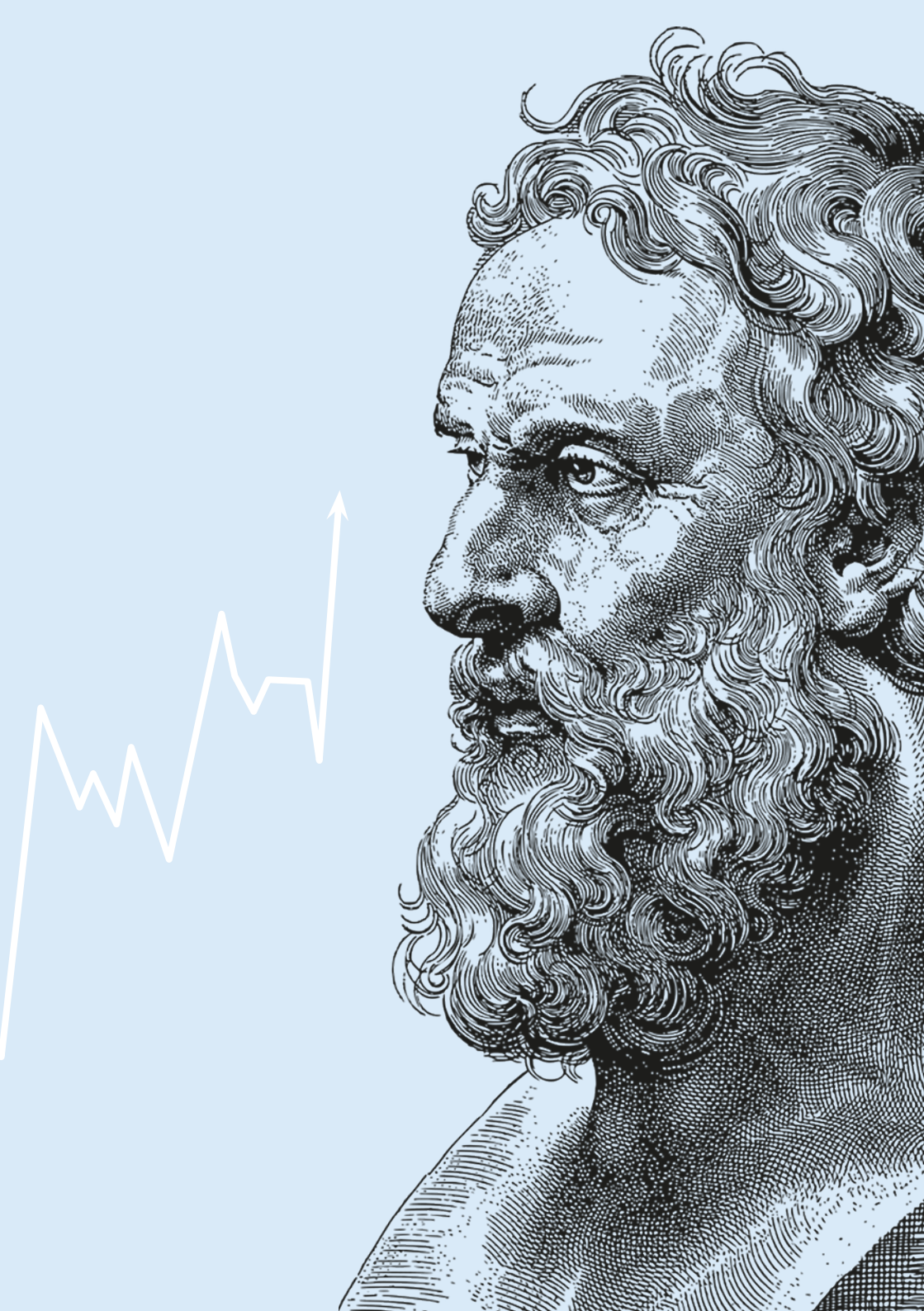
allvarliga problem att upprätthålla en gemensam värld som vi kan dela med varandra. När hela vår samhällsordning och livsform skakar i sina grundvalar anar vi att det som står på spel också utgör en omistlig del av det som gör oss till människor. Det är mot denna bakgrund man bör förstå varför bildningsfrågan åter kommit upp på agendan och blivit så angelägen. Den som i denna situation reducerar bildningen till en fråga om ytlig kosmetika eller något att använda som ”fin” statusmarkör, går vilse i samtiden.

Alltmer börjar vi inse att bildningen i själva verket utgör en avgörande förutsättning för vårt människoblivande. Men bildningen framstår dessutom som en avgörande nyckelkompetens för att vårt samhälle alls ska kunna fungera. Bildning är något som inte heller ett hållbart näringsliv och en framgångsrik ekonomi i längden kan klara sig utan. Men för att bildningen ska få denna betydelse är vi emellertid i ett akut behov av såväl ett vidgat bildningsgrepp som en breddad förståelse av vad ekonomi är.

Bildningen är mer än en humanvetenskaplig specialitet

Ropet efter bildning hörs aldrig i ett lufttomt rum och så fort någon tar ordet bildning i sin mun aktiverar man genast djupa historiska sediment. Vår egen förståelse av bildningsbegreppet går i huvudsak tillbaka till tyskt 1800-tal och den motsättning mellan naturvetenskap och humanvetenskap som gjorde att romantik ställdes mot upplysning. I detta sammanhang kom bildningsbegreppet att skrivas in i en dualistisk ordning där bildningen mobiliserades i ett försvar för Kulturen i motsats till Naturen. Resultatet har blivit att vi ofta har opererat med ett ensidigt humanvetenskapligt bildningsbegrepp, vilket också har fått den förödande konsekvensen att vi långt fram i vår tid haft så svårt att koppla samman bildningsfrågorna med naturvetenskap, teknik, medicin – och, inte minst, ekonomi. Inför hotet från en naturalistisk kunskapskultur har svaret blivit en defensiv försvarsstrategi där själens bildning stått i fokus för en verksamhet som i förlängningen av en dualistisk ordning uppfattat sig som en rent humanistisk specialitet.

Men om man påminner sig att ropet efter bildning under olika perioder i historien nästan alltid också har förknippats med upplevelsen av att något genuint mänskligt är hotat, då kommer också den människa man vill försvara att framstå som märkligt stympad, berövad sin kropp, institutionella relationer och materialitet.

Skyddsmur eller gränspassage?

Om bildningen alls ska ha någon betydelse i framtiden måste man lämna det statiska synsätt som varit upptagen av uppgiften att bygga skyddsmurar kring ett hotat kunskaps territorium med en bildningskanon av tidlös lärdom. I stället för detta kvardröjande intresse för att bevaka revir och hierarkier, behöver vi i vår tid utveckla ett bildningsbegrepp som tar sin utgångspunkt i vår gränsöverskridande förmåga att via gränspassager röra oss mellan olika, såväl kognitiva som fysiska, territorier. Om man anammar en sådan dynamisk syn på bildning hamnar *rörligheten* och förmågan till *förändring* – bildningsresan – i centrum för intresset.

Redan de gamla folksagorna bars av insikten om kunskapsäventyrets betydelse, narrativ som bars av övertygelsen om att man måste bryta upp och lämna det hemtama, ge sig ut på en lång resa som bara delvis låter sig planeras, för att kunna överraskas och upptäcka den skatt som faktiskt hela tiden fanns därhemma, fast den tidigare var fördold. Bildningsresan är nyckeln till det mirakel som upptäckten är mirakel. Meningsbildning och identitetsbildning hänger samman, för det är endast genom att göra en resa med kunskapen som man kan upptäcka/uppfinna nya världar och ”bildas” som människa.

Tanken på bildningsresan påminner oss också om hur viktigt det är att möta det annorlunda och att vara beredd att möta främlingen – och för att själva förändras och förvandlas krävs att villighet att bli lite av främlingar för oss själva. Det är bara genom att ta ett kliv ut ur sig själv och byta perspektiv, genom erfarenheten av att vara ”utom sig inom sig”, som vi kan utveckla den tolkningsförmåga som är grunden för all bildning. Det var faktiskt först när entreprenören **Yngve Bergqvist** gjorde en lång resa till Japan på andra sidan av jordklotet som han kunde upptäcka potentialen i det som fanns där hemma i Jukkasjärvi – då han fick sin geniale idé om ett ishotell och den isbar som sedan gick på export runt hela jorden.

Bildningens mångdimensionella optik

Ett bildningsbegrepp för vår tid kan med andra ord inte ha sitt intressefokus riktat mot att försöka bära med sig så stora mängder av lärdom som möjligt, så att man kan strö fina citat omkring sig och imponera på omgivningen. En sådan kunskapsstrategi vore direkt förödande i en tid då vi lever med ett digitalt informationssystem som lika mycket visat sig vara ett desinformationssystem

som dränker våra liv och vårt tänkande i trivialiteter. Bildning förutsätter snarare en förmåga att selektera, kritiskt granska, skapa meningsfulla sammanhang och orientera vårt handlande i situationer av stor osäkerhet. I centrum för ett sådant bildningsbegrepp finner vi den mångdimensionella optik som utgör grunden för konsten att kreativt och kritiskt bryta olika perspektiv mot varandra och förmågan att röra sig mellan olika kunskapsterritorier så att vi kan vara hemmastadda i skilda meningsvärldar.

I stället för ett tidlöst ”finrum” av Bildningskultur i form av ett humaniorareservat som till varje pris måste försvaras mot en naturalistisk kunskapskultur och ett högteknologiskt samhälle, menar jag att bildning primärt handlar om en gränsöverskridande kompetens som gör det möjligt att se nya perspektiv och tänka i oväntade banor. I slutändan handlar det om en tolkningskompetens som gör oss förtrogna med det dynamiska gränssnittet mellan oss själva och världen, en kapacitet att lika kreativt och ansvarigt hantera det rörliga membran genom vilket vi på en och samma gång ”upptäcker” och ”uppfinner” världen.

Ekonomutbildningar måste bilda

Om man tar denna förskjutning av bildningsbegreppet på allvar, och fokuserar på att öppna gränspassager i stället för att bygga skyddsmurar, så öppnar sig också helt nya möjligheter att förstå bildningens betydelse för näringslivet. Utan att ordet nämndes (bildningsbegreppet går inte riktigt att översätta till engelska, man hamnar i stället i formuleringar som *education, self-cultivation, liberal learning*), så var det i sak just bildningen som stod i fokus när Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching, vid Stanforduniversitetet i Kalifornien, redan för ett tiotal år sedan förordade en radikal reformering av ekonomutbildningarna. I den bok där man presenterade sin rapport, *Rethinking Undergraduate Business Education: Liberal learning for the profession* (2011), började man med att rikta allvarlig kritik mot det ensidiga fokus på vinstintresse och aktieägarvärde som på ett endimensionellt sätt reducerar allt till ekonomi, för att sedan också komma med konstruktiva förslag till förändringar.

För att kunna hantera den typ av djupgående samhällskriser som präglar samtiden – rapportförfattarna hade precis erfårit finanskrisen och konsekvenserna av Lehman Brothers konkurs – och framgångsrikt möta framtidens komplexa utmaningar, framstod det som helt otillräckligt att bara lära ut den traditionella analytiska kompetens som vanligtvis har premierats i ekonomutbildningar

Men vinsten i sig är inget problem, det är först när vinstperspektivet hävdar monopol och helt utesluter andra perspektiv som det uppstår problem.

(*Analytical Thinking*). Idag behöver denna kompletteras med en förmåga att se mångtydigheten hos fenomen, att man med en tolkningsmedveten blick kunna relatera sinsemellan oförenliga referensramar till varandra (*Multiple Framing*). Men dessutom behövs också en självreflekterande förmåga att utforska olika meningsvärldar och sammanhang (*The Reflective Exploration of Meaning*). Och för att allt detta ska fungera måste man också utveckla en väl integrerad personlighet som lika kritiskt som kreativt förmår hantera tolkningskonflikter med hjälp av en praktisk visdom och stor kontextkänslighet – *bildning*.

Den kritiska brytpunkten mellan bildning och näringsliv

Om man knyter förståelsen av bildning till förmågan att utveckla en mångdimensionell optik, så att man samtidigt förmår att se världen ur många perspektiv, kan man konstatera att en kritisk brytpunkt för hur man ska se på relationen mellan bildning och näringsliv i hög grad handlar om den endimensionella synen på ekonomi som ofta fått dominera. **Milton Friedmans** klassiska slogan *The business of business is business* reducerar nämligen allt till ekonomi och tar endast hänsyn till vinstmaximering och aktieägarvärde: *Everything is business!*

Det ensidiga fokus på vinstmaximering som dominerat det ekonomiska tänkandet under ett antal årtionden har gjort att det ibland ”gått troll” i begreppet vinst också hos dess kritiker. Men vinsten i sig är inget problem, det är först när vinstperspektivet hävdar monopol och helt utesluter andra perspektiv som det uppstår problem.

Om man tar sin utgångspunkt i den enkla formeln *vinst = intäkter – kostnader* så framstår det som ganska självklart att företag på något sätt i längden måste göra vinst. Man kan ju inte ständigt gå med förlust. Det minsta man rimligtvis kan begära av ett företag är ju att det gör någon form av nytta för omvärlden, det vill säga att totalvärdet av varor och tjänster som produceras överskrider de resurser i form av råvaror, arbetskraft och kapital som skjutits till. Ett företag som enbart konsumerar resurser och uppträder parasitärt i förhållande till sin omgivning har knappast något existensberättigande.

Men även om vinst därför måste ses som något *nödvändigt* – så är det ändå inte *tillräckligt*. Peter Drucker har jämfört vinsten med syret och konstaterat att även om syret visserligen är en absolut nödvändighet för att vi ska kunna leva som människor, så är det knappast någon som lever sitt liv helt fokuserad på just denna sak – och som betraktar det som livets mening att andas...

Territorium eller aspektseende?

Ekonomi är inget eget separat område skilt från andra områden, utan en aspekt som man i princip kan lägga på allt. Men det innebär också att ekonomi måste förstås som endast ett av flera perspektiv för att förstå företag och marknader. Om man i stället för att organisera kunskapen med territoriella metaforer i termer av olika kunskapsområden – och i förlängningen av detta synsätt gör bildningen till ett försvar för ett privilegierat territorium – betraktar olika former av kunskaper som uttryck för olika aspekter av en och samma verklighet, då framstår till exempel ekonomi och etik inte längre som avskilda territorier, utan aspekter och perspektiv.

I kontrast till det endimensionella synsätt som vill framställa ekonomin som ett eget naturgivet område, präglas bildningen av en mångdimensionell blick som hjälper oss att inse att inget företag är en isolerad ö. Företag är mångdimensionella fenomen, inbäddade i ett nät av ömsesidiga relationer och som sådana är de av betydelse för och samtidigt beroende av anställda, leverantörer, ägare, samhällssystem, klimat och till och med konkurrenter. Det är denna verklighet som bildningens mångdimensionella optik öppnar för våra ögon – och det är något som förpliktar.

Reduktioner utan reduktionism

För att upprätthålla ett bildningsperspektiv är det därför viktigt att skilja mellan *reduktioner* och *reduktionism*. Vi har ibland en olycklig tendens att anklaga områden som ekonomi för den speciella form av reduktionism som vi kallar ekonomism. Men ingen disciplin är per automatik reduktionistiskt. För att utveckla kunskap använder vi oss alltid av reduktioner. Vi selekterar och för det vi försöker förstå tillbaka till en form av kunskap som intresserar oss. Det kan vara nyttigt att påminna om att även ämnen som litteraturvetenskap reducerar. Att uppfatta världen ur ett litteraturvetenskapligt perspektiv kan

Om man monopoliserar en enskild aspekt och hävdar att detta är hela verkligheten, då omöjliggör man nämligen bildningens mångdimensionella blick.

vara belysande. Men om man hävdar att allt ”egentligen bara” eller ”i grunden” är litteratur – då blir det problematiskt, då handlar det om reduktionism.

Det är på samma sätt fullt legitimt att anlägga ett ekonomiskt perspektiv på de flesta företeelser omkring oss. Ofta är man emellertid allt för snabb med att anklaga ekonomer för ekonomism – reduktioner blir till reduktionism först om man hävdar att *allt bara är ekonomi*, det vill säga när den ekonomiska aspekter blir den enda legitima. Om man monopoliserar en enskild aspekt och hävdar att detta är *hela* verkligheten, då omöjliggör man nämligen bildningens mångdimensionella blick. Det är därför det är så viktigt för den som vill försvara bildningen att noga skilja mellan reduktioner och reduktionism. Man skulle kunna säga att allt hänger på det lilla ordet ”också”. I en tid då av instrumentalisering är det visserligen angeläget att understryka att bildningsprocesser måste få ha ett egenvärde, men bildning har faktiskt *också* ha en nyttoaspekt – och kanske är först när man erkänner att den *också* har ett egenvärde som den har ett verkligt viktigt bidrag att komma med!

Bildningens betydelse i det nya affärslandskapet

Jag har i många år varit involverad i fortbildningsprogram som riktat sig till ledare och chefer på olika nivåer och inom olika sektorer av samhället. En ständigt återkommande erfarenhet i dessa sammanhang är de trötta och smått deprimerande kommentarerna från deltagarna att man ju aldrig hinner tänka ”därute”. Detta är allvarliga signaler om hur illa det kan stå till i organisationer och företag – trots att det så ofta talas om sådant som kunskapssamhälle, kunskapsorganisationer och kunskapsekonomier. Jag tror att olika form av vidareutbildning i detta sammanhang är helt avgörande för att stärka bildningskompetensen och hålla liv i bildningsprocesser.

En tänkare inom företagsekonomi, strategi och affärsutveckling som redan tidigt insåg bildningens betydelse i näringslivet var **Richard Norman**. Boken *När kartan förändrar affärslandskapet* (2001) tar sin utgångspunkt i den hermeneutiska insikten om att *alla verkligheter kan tolkas på otaliga sätt* och

av detta drar författaren konklusionen att “vi måste kunna betrakta oss själva och vår situation ur olika perspektiv; vi måste kunna gå in och ut ur olika verkligheter och se oss själva från olika observationspunkter”. I kontrast till dem som velat se konkret handling och abstrakt tänkande som motsatser, understryker Norman hur viktigt det är att idag hålla samman dem. För att kunna agera framgångsrikt i ett nytt affärslandskap som innehåller en explosion av olika alternativ är tolkningsförmågan av avgörande betydelse. Vi lever i en tid då varor och tjänster mera tycks handla om kunskaper och relationer än om stål och massa, det gör också att företag mera framträder som abstraktioner och värdeskapande nätverk än fabriker och kontor.

Ledarskapets grundläggande uppgift är att ”läsa” världen

Betydelsen av vad jag skulle kalla ett tolkningsmedvetet bildningsbegrepp framträder också tydligt i Normans sätt att definiera ledarskapsuppdraget: ”Ledarskapets grundläggande uppgift är att tolka (ett ständigt föränderligt) sammanhang, formulera de föreställningar vi har om vår identitet och det framväxande sammanhanget till en samling ‘dominerande föreställningar’ som är både beskrivande och normativa för att sedan översätta dessa dominerande begrepp till olika handlingsalternativ.”

För att förstå vad den tolkningsförmåga innebär som Norman tillskriver en så strategiskt avgörande betydelse kan man använda analogier som att ”läsa” världen, att ”läsa” organisationer och marknader. Och för att göra detta framgångsrikt krävs att man är väl förtrogen med det dynamiska gränssnittet mellan oss själva och världen. För att kunna fullgöra ledarskapets grundläggande uppgift måste man kort sagt vara – bildad.

* **Jonas Ahlskog**

Jonas Ahlskog forskar i minoritetsstudier vid Åbo Akademi och leder projektet Bildningskraft vid SFV. Han är redaktör för antologin *Människans allsidiga utveckling: Essäer om bildningens betydelser i tjugoförsta århundradet* (SFV 2021).

Bildningens besvärliga krav och samtalets svårighet

Mitt senaste år har levts i en nära men inte problemfri relation till bildning. Jag har föreläst, skrivit, diskuterat, bloggat och gjort intervjuer om ämnet i en sådan utsträckning att jag ibland blivit utled på själva ordet: bildning. Men problemet är inte bara att ”bildning” blir utslitet – så går det med alla ord som ströms omkring rikligt. Det verkliga bekymret är snarare ordets gemena barlast som riktar uppmärksamheten åt helt fel håll. För många är bildning bara en fjantigt högtidlig attityd där man låtsas att onyttiga kunskaper (tänk klassisk litteratur och opera) automatiskt gör oss till bättre människor. En del samtal har därför inte kommit längre än till fördomarna om bildning. Borde vi därför skrota ordet bildning för att slippa barlasten? Nej, och i följande essä gör jag ännu ett försök att, i relation till samtalen som förts, ytterligare ringa in varför vi fortfarande borde tala om och precisera den uttjatade och besvärliga bildningen. Fokus kommer att ligga på frågor om bildningens innehåll och öppenhet som ställts i relation till mina texter inom SFV:s projekt *Bildningskraft*.

Bildning bortom fjantighet

Under året som gått har det blivit klart för mig att de grundläggande distinktionerna är avgörande. Själva idén om bildning är svår att begripa. Och bildning är svårt att förstå eftersom det är en process som, till skillnad från utbildning, saknar ett givet innehåll. Ingenting kan vara en utbildning utan ett givet pensum, medan bildning karaktäriseras av att den saknar ett givet pensum. Den kanske främsta orsaken till att bildningens betydelse upplevs svårgripbar är att vi, helt naturligt, tänker på bildning som om det vore ett ord som betecknar

”

För många är bildning bara en fjantigt högtidlig attityd där man låtsas att onyttiga kunskaper (tänk klassisk litteratur och opera) automatiskt gör oss till bättre människor.

FOTO: PIA PETTERSSON

FOTO: PIA PETTERSSON

samma slags processer som 'utbildning'. Därför antar man att det även gällande bildning alltid är vettigt att fråga: vad är innehållet, säg vad vi ska lära oss! Den frågan är alltid rätt gällande utbildning, men genast ett svek mot bildningens säregna betydelse, vilket jag snart ska visa. Risken för förment högtidlighet är också överhängande om vi talar om bildning men tänker på utbildning. För att komma vidare borde vi återuppliva sidor av bildningsidén som varit historiskt viktiga men idag fallit i skuggan av uppfattningen att bildning är upphöjande av onyttig kunskap.

Ordet "bildning" kommer till det svenska språket i början av 1800-talet. Vid den tiden gjordes inte någon väsentlig skillnad mellan bildning och utbildning – bägge handlade om människans breda inhämtning av kunskap. Under tidens gång har däremot en enkel men slagkraftig begreppslik distinktion etablerats varigenom bildning skiljs skarpt från utbildning inte vad gäller innehållet för läroprocessen, utan med avseende på individens frihet i läroprocessen. Om man inte iakttar den skillnaden – alltså mellan innehåll för lärandet och individens relation till läroprocessen – är risken mycket stor att "bildning" blandas samman med en viss (lite finare) form av kunskap, som exempelvis humaniora eller matematik, vilket 1800-talets nyhumanistiska ivrare för bildning ibland också avsåg. På basis av den här sammanblandning vill vissa idag skrota distinktionen mellan bildning och utbildning för att istället hävda att allt lärande väsentligen handlar om att tillägna sig olika sorters färdigheter. Det här skulle eventuellt vara på sin plats om man (felaktigt) antar att bildning betecknar ett särskilt kunskapsinnehåll, men distinktionen mellan utbildning och bildning handlar inte om vad eller hur vi lär oss, utan om på vilket sätt individen förfogar över och formas av läroprocessen.

Att skilja mellan bildning och utbildning är relevant för alla som vill förstå kunskapens förändringskraft. Den väsentliga skillnaden, som så gott som alla idag också skulle erkänna, är att med utbildning avses en process som syftar till ett bestämt resultat. Den som utbildas måste anpassa sig till färdigt bestämda regler för att nå ett på förhand känt mål, och då reglerna följs och målet nås erhålls en examen eller legitimation. Processen är så att säga styrd "utifrån" eftersom individens ställs inför institutionaliserade kunskapskrav. Trots den idag populära marknadsföringen av kreativa och personliga utbildningar där du kan förverkliga dig själv, så är den institutionella utbildningens idé i slutändan alltid att skapa enhetliga produkter som enkelt kan jämföras med varandra.

Bildning går oss in på skinnet; den är krävande, rentav besvärlig. Den förutsätter inte bara att vi lär oss något nytt utan att vi förändras.

Den svenska pedagogen **Donald Broady** har använt bildningsbegreppet för att argumentera mot den ”mål/medel-tänkandets tyranni” som han anser präglade vår tid – att bilda sig är väsentligen att bli något inte på förhand givet, som Broady skriver. Broadys poäng är att den som bildar sig är väsentligen fri, och processen är styrd ”inifrån”, av kunskapshunger och en lust att förändra den person man har blivit. Med den här distinktionen av frihet kontra ofrihet vill Broady framhäva att den viktigaste aspekten av det svenska ordet bildning, härstammandes från tyskans *Bildung*, är att det betecknar individens öppna och självreflexiva omformande, och begreppshistoriker påpekar att direkt motsvarande ord finns varken i franskan eller engelskan, och inte heller i finskans *sivistys* som i sin tur härstammar från svenskans ”civilisation”.

Kan inte utbildning också ge oss bildning?

Såklart. Den begreppsliga skillnaden mellan bildning och utbildning ska inte tolkas som att de två aldrig kan sammanfalla i det vardagliga livet. Tvärtom, det är ett faktum att bildning ofta äger rum just inom olika former av utbildningar – i allt från universitetet och yrkesskolan till arbiskursen. Snarare handlar det om att uppmärksamma en skillnad som alla redan egentligen känner till om hur individen förändras genom kunskap. Med bildning menas något som är oskiljbart från personen själv: ett (själv)kritiskt och självständigt omdöme, mognad och förmågan att tänka utan andras ledning.

Från bildningens personliga dimension följer också att innehållet inte kan vara på förhand definierat. För det finns helt enkelt inte några allmängiltiga regler eller metoder som kan ge oss ett självständigt och (själv)kritiskt omdöme. Snarare skulle vi säga att den som enbart lärt sig en metod för att lösa alla frågor inte längre tänker självständigt. Att bildas är därför per definition en fri, personlig och öppen process – ingen kan bildas i någon annans ställe. Den intima relationen mellan bildning och karaktärsutveckling är ingen slump och många har sökt bildningsidéns rot i klassiska tidens Grekland och medborgaridealet *paideia*, som betecknade den allsidiga utveckling av individens omdöme som behövdes i det offentliga livet.

Den centrala idén för utbildning är däremot att de utexaminerade studenterna genom standardisering legitimeras till vissa yrken. Och det här är förstås inte en dålig sak – samhället behöver standardiserad kunskap för att fungera. Få skulle söka vård hos någon som blivit ”läkare” enbart genom en fri, personlig och öppen läroprocess. Därför är vi oftast rätt ense om vad exempelvis en läkare borde kunna, medan det råder oenighet om vad den bildade personen borde känna till. Oenighetens rot torde nu vara uppenbar: bildningens innehåll är väsentligen öppet. Oberoende hur mycket faktakunskaper och färdigheter vi må ha, så kan vi sakna förmågan att förhålla oss till oss själva, våra medmänniskor eller vår omvärld på ett vettigt sätt. Bildning är med andra ord den personliga uppgiften att upprätthålla en ansvarsfull relation till det egna livet, medmänniskorna och samhället genom en levande beredskap att ta till sig, reflektera över och ärligt söka svar och lösningar på de frågor livet bär med sig.

Bildning går oss in på skinnet; den är krävande, rentav besvärlig. Den förutsätter inte bara att vi lär oss något nytt utan att vi förändras. Utbildning ställer inte samma besvärliga krav. Du kan lära dig att köra långtradare utan att förändras som person, du blir inte en annan människa bara för att du utexaminerats som kock, och du kan genomgå en hel utbildningslinje inom konst och filosofi enbart som en transportsträcka för att få validerad kompetens för arbetsmarknaden. Däremot kan vi inte ägna oss åt bildning utan att förändras, växa. Förklaringen är, förstås, definitionsmässig: om vi inte växer som människor skulle vi inte kalla det bildning. Därför är det också fullt möjligt att uppfylla ett av den finska statens främsta utbildningspolitiska mål – att finländarna blir världens mest utbildade folk – och fortfarande helt och hållet sakna bildning.

Ingen kan bli bildad för sig själv

Bildning är en krävande personlig process, men vi är samtidigt beroende av att andra människor förser oss med utmanande alternativ som kan rucka på våra invanda tankesätt.

Men vem är det då vi ska tala med, kan vi verkligen tala med ”alla”, och är verkligen allt öppet för diskussion? De här frågan har jag fått flera gånger efter min essäserie i *Hbl* som argumenterade för det öppna samtalet som bildningens urform. Frågorna är viktiga eftersom de sätter fingret på en känslig punkt: kan vi verkligen tänka att bildning helt saknar innehåll? Betyder det inte att vi hamnar i en situation där vi blir tvungna att acceptera all världens trams som likvärdigt

med forskningsbaserade fakta? Tänk om någon påstår att vi borde pröva om det är så att jorden är platt, eller om månen är en ost. Det vore mycket svårt att ta en sådan ”prövning” på allvar. Att behandla alla idéer som likvärdiga är ju i sig ett ställningstagande, och vi blir tvungna att låtsas som om det inte finns någon vetenskaplig konsensus i frågan. Betyder inte det här då att det verkligen finns ett innehåll för bildning, och att detta innehåll är så att säga det sunda förnuftets ramar? Och om det är så verkar ju idén om bildningens öppenhet vara bara en fantasi om ett fullständigt fritt utbyte av idéer – en fantasi som genast krockar med verkligheten eftersom det aldrig är så att allt är öppet för diskussion och prövning.

Även om invändningen är viktig så tänker jag den kan bemötas genom att precisera vad som menas med bildningens öppenhet. För man kan påpeka vikten av det fria utbytet av idéer utan att samtidigt förbinda sig vid påståendet att alla idéer är likvärdiga, eller att alla frågor är öppna och lika meningsfulla att diskutera. Till det fria utbytet av idéer hör också att man diskuterar vilka frågor som är vettiga (och ibland snabbt avfärdar vissa), snarare än att man accepterar frågor som vettiga bara för att någon har ställt dem. Värdet i detta – som jag borde ha skrivit mera om i *Hbl*:s essäserie – är den demokratiska utgångspunkten för mellanmänniska samtal; nämligen, att insikter är möjliga, att det genom fri diskussion är möjligt att folk kan ändra hur de tänker och lever. Alternativet är att man ger upp den här möjligheten till förändring och tänker att vissa människor inte kan ändra sig, att de istället enbart kan påverkas med maktmedel, som manipulation via incitament eller förbud.

Att debatten ska vara fri förnekar inte att det sunda förnuftet har vissa ramar, även om dessa också ibland är förhandlingsbara. Mest tydligt blir detta i mera extrema fall, som frågan om jorden är platt, där det vedertagna samtidigt utgör en gräns för vad som överhuvudtaget kan uppfattas som en vettig fråga att diskutera. Om en vuxen människa på allvar frågade om jorden är platt skulle vi inte ens veta var vi ska börja i vårt svar. Det som jag vände mig emot i *Hbl*:s essäserie är däremot någonting mera avgränsat, nämligen att bildningsbegreppet inympas med rätt specifika politiska idéer för att man ska kunna avfärda motståndarna som ett obildat pack som inte behöver bemötas. För om någon vill, exempelvis, diskutera om nationalism är bra för samhällsutvecklingen, så bryter detta mot en del vedertagna uppfattningar, men det vore förljuget att påstå att frågan ska

” I våra samtalsserier, intervjuer och essäer har det blivit alldeles uppenbart att det inte finns någon konsensus som kunde ge oss en allomfattande definition av ”bildning”.

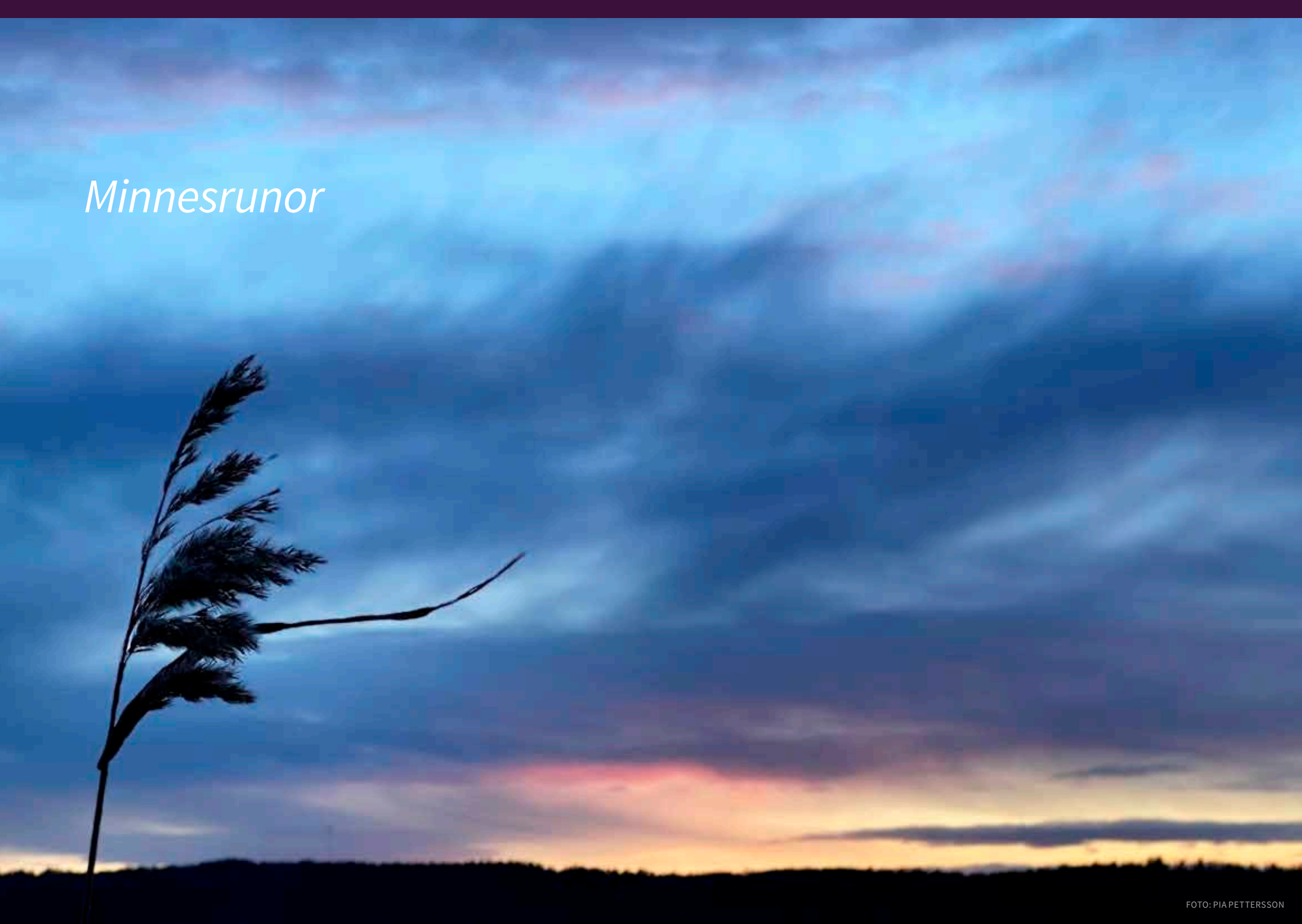
avfärdas eftersom den krockar med våra gemensamma ramar för vad som är en vettig fråga överhuvudtaget.

Den här essän har tagit upp frågor om bildningens innehåll och öppenhet som ställts i relation till projektet *Bildningskraft*. Projektet har på många sätt i sig självt varit ett exempel på bildningens öppenhet. För i våra samtalsserier, intervjuer och essäer har det blivit alldeles uppenbart att det inte finns någon konsensus som kunde ge oss en allomfattande definition av ”bildning” – det verkliga arbetet ligger i klargöranden av vad bildning kan betyda i dagens värld, och för den uppgiften krävs det att vi talar om mycket annat än enbart vad ett enskilt ord ska betyda. Därför har vi också diskuterat allt från demokratins framtid till hållbar utveckling och litteraturens roll i våra liv. Vad dessa och andra viktiga saker har med bildning att göra är aldrig givet på förhand, utan öppet för granskning tillsammans med andra. Och det är i den granskningen som vi inleder vår egen bildningsprocess.

Läs mer om Bildningskraft: bildningskraft.sfv.fi.

Minnesrunor

Margita Andergård

18.12.1939 – 27.1.2022

Fil.mag. redaktör Margita Andergård (f. Fristedt) var rätt och slätt Maggi för familj och vänner. Hon föddes under vinterkriget och påstod själv att hon som baby burits i en tvättkorg in och ut i bombskydd.

De första barndomsåren tillbringade hon omgiven av mamma, mormor och fem mostrar, som fostrade henne i en tillgiven familjegemenskap. Sin far, Erik Wilhelm Fristedt, hade hon inget personligt minne av. Han stupade på Karelska näset i februari 1940, kvarblev som saknad på slagfältet. Maggi var följaktligen ett krigsänkebarn. Men hon framhöll ofta att hon inte varit ”ett stackars barn som växte upp utan pappa”, utan hon betonade värmen och gemenskapen hon känt hos mormor och mostrar. Hennes mamma, trodde hon, hade haft det svårare. Det var hårt arbete, matbrist och sorg, som det var för många den tiden. Man odlade på kolonilotter och skaffade sig ibland extra mjölk och kött från landsorten. Enligt Maggi var det fridfullt hemma och hon mindes främst sköna höstkvällar, då man hötade potatis. Nästan hela gårdsplanen var nämligen uppodlad till ett potatisland. Senare gifte Maggis mamma om sig. Svenne blev en trygg och omtyckt styvfar. Det föddes också en liten syster till Maggis stora glädje.

Maggi blev min klasskamrat från åk 1 i lägre folkskolan. Jag minns henne som en vacker, mörkhårig flicka med stora, drömmande ögon, glad och hurtig.

Vi jagade kring på skolgården i lekar och spel. Med åren blev Maggi en mycket duktig gymnast. Hon kunde gå på händer som ingen annan, gymnasalen runt, och hon var alltid den skickligaste, då vi övade att slå volter. Det blev 10 i gymnastik och idrott för Maggi.

Maggi och jag följdes åt genom åren och blev vänner. Under de första tonåren tydde vi oss till en grupp, fem flickor i klassen, ”klicker”, som lärarna oroade sig för. Vi opponerade oss ofta och gjorde små uppror mot ordningen i klassen. Jag tror att vi njöt av att bli uppmärksammade.

Tidigt visade Maggi stort intresse för att läsa. Hon torde ha varit en ofta sedd låntagare på stadens bibliotek. Att skriva föll sig också lätt för henne. Otaliga gånger fick klassen höra hennes fina uppsatser läsas upp. Tänk om man kunnat se in i framtiden. Maggi utvecklades omedvetet för sitt framtida yrke.

Som de flesta småstadsungdomar längtade Maggi bort från skolvärlden, till studieliv, till frihet och självständighet. Hon berättade själv att då hon efter studentexamen år 1959, efter sommarjobb på bank, åkte till Helsingfors för att inleda sina studier, brusade det av lycka och förväntan i hennes huvud. Vid den här tiden blev det också allvar av relationen med Bo Andergård, som skulle bli hennes äkta man och far till hennes tre älskade barn.

Efter studier, främst i svenska och historia, avlade Maggi fil.kand. examen 1967. Nu blev den unga mamman också yrkeskvinna. Maggi fick anställning som redaktör på *Hbl*. Med tiden arbetade hon främst för reportage och kultursidorna med betoning på teater. Hon tog över efter den kända teaterkritikern Greta Brotherus, som hon beundrade mycket.

Nu var Maggi i sitt esse. Hon var väl påläst och klagade sällan, fastän kvällarna blev långa. Maggi framhöll alltid sin man som den utomordentliga stöttepelaren i hemmet.

I en intervju med sig själv skriver hon:

”Härligt jobb som teaterredaktör, varje dag kontakt med levnadsglada, kreativa människor, oförglömliga upplevelser i teatersalonger, men också: Höggradig stress, deadline, jourer, skriva färdigt helst före kl 16, försvunna bilder, rusande mellan jobb och hem. Alltför ofta ”frånvarande i anden” hemma, då man borde ha varit hundra procentigt närvarande, nämligen då barnen var små. Och det var de ju hela tiden. Med sex års mellanrum mellan barnen var jag i princip småbarnsmamma i arton år. Husis har alltid varit smidigt och barnvänligt, det har funnits en human inställning till föräldrars behov. Men ändå!

Med tiden fick man tjocknande elefanthud i medvetandet om att en kritiker aldrig kan vara älskad.”

Hbl skrev i en intervju med Maggi inför pensioneringen 1999:

Maggi som kritiker har blivit respekterad för sin kunnighet och analytiska förmåga. Hon är snäll, har en del sagt, kanske för att hon är generös med beröm där det är befogat och lindar in negativ kritik på ett taktfullt sätt. Fast om man med snäll möjligen skulle mena menlös misstar man sig. Här finns det temperament. Uppfattar hon något som djupt orätt och helgalet kan hon bli så vitglöddat arg att omgivningen (både på jobbet och hemma – min kommentar) håller andan ett tag. Men långsint är hon aldrig. Då man frågade Maggi om möten med stora konstnärer, berömda kändisar, svarade hon i den här stilen:

Jag tror att divior inte längre finns. Jag har bara intervjuat hårt arbetande, hjärtliga divior.

Personligen fäste jag mig särskilt vid Maggis härligt humoristiska och varma kåserier. De handlade ofta om vardagsföreteelser, om naturens växlingar, om barn och om hundar. När infann sig stararna den här våren? Hur underbart att lyssna till koltrastens drillar. Allt ömsint och roligt beskrivet. En gång uppmanades invånarna i Frisans se upp för en gulbrun blix, en viss Amadeus von Hunde, följd av ett långt koppel, som i andra ändan hade en bromsande, halkande, svettig och tilltufsad matte. Någonstans skuttade en flyende katt eller ekorre.

Maggi, privat, var alltid en god och pålitlig vän, en glad värdinna som ordnade många trevliga fester och bjudningar i sitt hem. Hon uppvtade alltid med presenter och finurliga verser på närståendes bemarkelsedagar. Och hennes plättkalas, oförlömliga!

Maggi reste omkring i många länder, både på jobbet vägnar och privat. Hon betonade att vidare vyer utvecklade förståelse och tolerans. Olikheter och mångfald ska respekteras. Maggi hade en empatisk förmåga. Det kunde man skönja i hennes kolumner, skrivna med hjärtat. Hon engagerade sig starkt mot orättvisor i världen. Resorna förde Maggi ut i Europa, till Medelhavstrakterna, till Karibiska övärlden, till fjärran östern med Mongoliet och Kina. Tokroliga episoder ledde till att hon bl.a. gick vilse i Shanghai och ”prutade uppåt” priser i en basar i Afrika. En minnesvärd gång fick hon hälsa på självaste kejsar Haile Selassie i Addis Abeba.

Barnen och familjen var alltid nummer ett för Maggi. Film och teater älskade hon. Men hennes stora passion var växter och trädgård. Vid huset i Frisans hade hon planerat och byggt upp en prunkande trädgård. Då man besökte Andergårds dröjde det inte länge, förrän Maggi föreslog att man skulle gå en sväng i täppan. Sommartid fanns där lockande, hemliga gångar, klängväxter, skuggrika pergolor, doftande rosor, vattenkonst, vita vallmoblommor som lyste i skymningen och rariteter som stänglar med blå bergsvallmo. Allt färgrikt och frodigt blomstrande. Och barnen lärde sig vårda, akta och beundra. En gång stod en liten treåring vid min sida, tittade på mig med runda barnaögon och sade: ”Viola cornuta blommar fint”.

Det hade nog varit i säck, innan det kom i påse.

Då familjens barn flugit ut, beslöt Maggi och Bo att flytta till en mindre lägenhet. Frisansträdgården glömde Maggi aldrig, men hon fann ett nytt Eldorado på ön Perkala i Iniö, där hon som hon själv sade ”försökte åter-skapa sin trädgårdsdröm”. Efter besök på Silvertärnan kan man konstatera att hon lyckats fullständigt. Visionen blev småningom verklighet. Mycket spadjobb och dränering av skrevor och sänkor, otaliga mullsäckar och planteringsarbeten i timmar resulterade med åren i en underskön blomstergård. Tomten på Perkala, Silvertärnan, blev Maggis Tusculum. Grannar kom till öns ”botaniska trädgård” för att beundra och uppskatta. Vissa år vistades Maggi med familjen på ön hela sommaren. Nu fick hon verkligen tid för sitt odlingsintresse. ”Också havet är underbart. Man kan bara sitta för att betrakta och njuta i flera timmar”, sade hon en gång. Barndomens skickliga simmare, Maggi, visade sig också åter. Barn, barnbarn och vänner var alltid välkomna i skärgårdsparadiset.

De sista åren förde med sig ohälsa i Maggis liv. Hon slog ofta ifrån sig. Inflammationer och onda knän var bagateller, ålderstillägg. Det gladdde henne mycket, då forna kolleger och vänner bjudit henne på ”sits”. Hon kunde delta ännu hösten 2021. Väldigt belåten var Maggi över att ett av barnen utbildat sig till biolog. Hon för trädgårdsintresset vidare, tyckte Maggi.

I början av december träffades familj och vänner återigen hos Andergårds. Maggi var som vanligt en glad och generös värdinna. Strax före jul måste hon tas in på sjukhus. En allvarlig och obotlig sjukdom hade drabbat henne. Maggi önskade att allt ”tjafs” kring hennes sjukdom måtte försvinna. Hon visste vad som förestod. ”Jag har det bra här. Man sköter väl om mig. Hälsa alla. Nu skulle jag gärna komma till ett lugnt ställe, där jag kunde se blommor vaja i vinden.”

Det var Maggis sista ord till mig, då jag besökte henne på sjukhuset. Jag tror att hon fått det hon önskade.

Ur Himlaspelet av Rune Lindström:

*Är det vår i himmelriket?
Står det hästhovar i diket?
Hör jag själaringning hemma i vår by?
Herren Gud på porten gläntar,
vinkar åt mig, ler och väntar.
Och jag nalkas på en snövit sommarsky.*

Maggi somnade in, stilla och lugnt. Hon blev 82 år. Hon sörjes närmast av make, tre barn, fyra barnbarn och två svärdöttrar.

Judit Kähärä

Vän

Margita Andergård var den borna reportern: nyfiken, orädd, formuleringsglad.

I den rollen blev hon under decennier ett känt namn för *Hufvudstadsbladets* läsare. Och reporterns bästa egenskaper bar hon med sig när hon i början av 1980-talet knöts till tidningens kulturredaktion med ansvar för teatermaterialet. Det innebar en bred journalistisk bevakning med allt från nyheter och personintervjuer till recensioner av det som skedde på finlandssvenska scener. Texterna bars ofta av entusiasm men kunde också visa prov på starkt temperament i föregångaren Greta Brotherus anda. Maggi Andergård var inte att leka med när hon ogillade något i en uppsättning.

Efter pensioneringen 1999 gjorde hon en viktig insats som redaktör för teatermaterialet i Uppslagsverket Finland. Det finns knappast en finlandssvensk aktör av betydelse under sent 1900-tal som inte porträtterats av henne!

Under min tid som kulturchef på *Hbl* var Maggi Andergård en nära arbetskamrat, alltid lojal och uppmuntrande, med glimten i ögat. Det kändes tryggt att ha henne som kollega och vän.

Gustaf Widén

Stina Bäckström (f. Cavonius)

21.6.1942 – 30.4.2021

På 1950-talet, när Skolungdomsförbundet ordnade kurser i föreningsteknik för konventsfunktionärer, träffades Stina Cavonius och jag. Men det var först när vi hade tagit studenten och började studera nordisk filologi och svensk litteratur som vi blev nära vänner. Vi kämpade med böjningen av fornisländskans *hestr* i olika kasusformer och pro exen i latin, och njöt av att lyssna till Olof Enckells synnerligen populära lördagsföreläsningar om exempelvis Topelius; till dem kom även studerande i juridik och medicin av purt intresse.

Under studietiden välkomnades jag ofta i Stinas hem, som präglades av värme och uppskattning av bildning i alla former. Stinas föräldrar, som båda var lärare, hörde till de genuina folkbildarna av den gamla stammen. Och Stina kunde när som helst i en diskussion ge eftertryck åt sina ord genom att citera strofer ur Tegnér's *Fritiofs saga* eller Runebergs *Fänrik Ståls sägner*, alltid med glimten i ögat.

Vi bildade båda familj och blev gudföräldrar till varandras förstfödda och bodde nära varandra under småbarnstiden. Så småningom förde våra yrkesval oss åt olika håll. Stina blev folkbildningsidealet trogen och arbetade hela livet som radioredaktör, först vid Skolradion och senare på Radio Vega med historiska och kulturhistoriska program, om allt från renässansen i Florens till

Helsingfors i litteraturen. Hennes programserie om trädgårdskonstens historia ledde senare till hennes engagemang för Bergianska trädgården i Stockholm, dit hon flyttade efter pensioneringen 2006 tillsammans med sin livskamrat Frank. Också i Sverige fortsatte hon med mycket uppskattade radioprogram. Den finländska skärgården stod alltid hennes hjärta nära. Redan hennes pro gradu-avhandling hade temat ortnamn i Porkala skärgård, och hon återvände troget varje sommar till sommarstället i Porkala. Min familj hade förmånen att vara ”villavakter” där två somrar i slutet av 1980-talet då Stina med sin familj bodde i Tanzania. Hennes efterlängtnade rundbrev till släkt och vänner står inte långt efter Karen Blixens Afrikaskildringar, inte minst hennes beskrivning av bestigningen av Kilimanjaro.

För Stina var de fem barnbarnen sannerligen livets efterträtt. Trogen sina folkbildningsideal kunde hon sysselsätta dem i timmar och på sitt entusiastiska sätt låta sina gedigna kunskaper gå vidare, vare sig det gällde fenomen i naturen, staden Helsingfors för mycket länge sedan eller i hennes egen barndom.

Stina lämnar ett enormt tomrum efter sig, inte minst hos sin livskamrat Frank som livets oförutsägbarhet nu har försatt i en framtid full av ”aldrig mer”. Aldrig mer hennes nyckel i ytterdörren. Aldrig mer skiftningarna i hennes ansikte. Stina var sedan mer än 30 år kvinnan i hans liv, med Franks egna ord: vacker, klok och oändligt tapper.

För alla som lärde känna Stina både tidigt och senare i livet var hon den bästa vän man kan önska sig: humoristisk, generös, omtänksam och lojal. Minnet av den positiva livssyn som genomsyrade allt Stina företog sig kommer förhoppningsvis att göra saknaden lättare att bära i både Finland och Sverige.

Till de närmast sörjande hör dottern Nina och sonen Joakim med familjer.

Marianne Saanila

- Stina Bäckström erhöll SFV:s folkbildningspris år 1994

Bengt Bergman

19.6.1936 – 20.2.2022

Bengt Bergmans levnadsbana och yrkeskarriär kan sammanfattas i tre faser: journalistens, partimannens och radiochefens.

Jag lärde känna Bengt som den engagerade reportern på *Västra Nyland* i början av 70-talet. Under Frank Jernströms kärva, men kunniga ledarskap verkade han för *VN:s* aktiva stöd i kampanjerna mot ett oljeraffinaderi i Tvärminne, ett atomkraftverk i Kopparnäs i Ingå och för en svensk Tv-kanal. Under 70-talets fem första år ledde dessa till massadresser med god genomslagskraft.

Riksdagsreportern Bergman hade på 60-talet haft egna rikspolitiska ambitioner men övergav dem för kommunalpolitiken i Ekenäs där han fick smaka på många duster. I förbund med rektor Henrik Cederlöf kämpade han med veteranpolitikern Sven Högströms falang inom det egna partiet och med de starka socialdemokraterna.

Drömmen om en rikspolitisk roll förverkligades ändå 1977 då han efterträdde Henry Olander som Sfp:s partisekreterare och därmed blev min högra hand i min egenskap av nybliven partiordförande. Vår gemensamma bakgrund i aktions-journalistik gjorde samarbetet lätt. Bengt var en resolut aktör med en klar liberal värdegrund och han gav ett fullödigt bidrag till höjningen av Sfp:s ideologiska och organisatoriska beredskap inför 80-talet.

Det bör nämnas att partiernas sekreterare ännu på 1970- och 80-talen var inflytelserika kuggar i det politiska maskineriet. De förhandlade sinsemellan, tog initiativ och agerade i offentligheten.

Men redan 1981 öppnade sig en ny karriärväg för Bengt när Sfp behövde en kandidat för den svenska direktörsposten i Rundradion. När hans kandidatur blev offentlig reste de ledande svenska radiocheferna ragg: Släpp ingen politiker över bron! Man glömde då Bengts tjugo år som journalist. Till saken hörde att nästan alla biträdande direktörsposter i Yle på den tiden besattes av partierna. Det var landets sed, så varför skulle just Sfp avstå från en meriterad kandidat? – Bergmans efterträdare hette Peter Stenlund som i sin tur flyttade till utrikesministeriet.

Trots det inledande tumultet blev Bengt Bergmans chefstid framgångsrik. Han manövrerade skickligt i ledningskorridorerna med färgstarka generaldirektörer och vann sina medarbetares förtroende. Hans kulturpolitiska uppdrag, den svenska Tv-kanalen, tog några steg framåt trots segt motstånd, ofta från dem som tävlat med honom om direktörsposten.

När ledarutbildningen i Yle på 90-talet krävde personlighetstester av alla chefer, löd det professionella omdömet om direktör Bergman så här: ”BB är behaglig, vänlig, uppriktig, lojal och äkta och uppskattar högt samma egenskaper hos andra. Han har styrka att genomföra en uppgift i dess helhet och har ett inneboende behov av organisation i såväl arbete som privatliv”. – Det är lätt att instämma i psykologernas omdöme.

Bengt Bergman lämnade Rundradion 1995 efter väl förrättat värv. Han efterträddes av Ann Sandelin, tidigare Hanaholmen-chef. Under sin ämbetsstid hade han själv lyft fram många kvinnliga chefer inom sitt revir. Sedan dess har alla svenska programdirektörer varit kvinnor.

Nu kunde Bengt återuppta skrivandet på hemorten Ekenäs och han publicerade 2004 intervjuboken *Ordet står ännu kvar. En bok om Jan-Magnus Jansson*. Den vanligtvis kritiska Birger Thölix berömde i *Vasabladet* boken som välskrivet: ”Bergmans text löper med en utvilad joggares spänst”.

Endast i drömmen är vi fria löd den lyriska titeln på Bengts memoarer (2012). De erbjuder en heltäckande och självutlämnande bild av pojken vars far Valter var stationsinspektör. De handlar om krigsbarnet i Sverige, uppväxten vid Pojoviken, sommarlovens timmerflottare och idrottsmannen i Fiskars IF, sommarredaktören på *Västra Nyland*, amatörpoeten och studenten i

Helsingfors. Här deltog han i Nyliberala Studentförbundets möten, något som formade hans socialliberala livssyn.

Våra sista möten och samtal handlade om gemensamma minnen från kamp och gärning. Bengt var påläst och hans analyser var skarpa även när krafterna började tryta. En trogen vän somnade fridfullt in efter en tids sjukdom. – Han sörjs närmast av döttrarna Lena och Karin samt barnbarnen Victoria, Gustav och Astrid.

Pär Stenbäck

FOTO: YLE/ROBIN LINDBERG

Boris Borotinskij

16.2.1942 – 10.11.2021

Boris Borotinskij hade ett rikt och mångskiftande liv. Han gjorde sin första utlandsresa till Härnösand i Sverige 1944. Familjen, far Simo, mor Elsie och tvillingarna Boris och Helena, flydde undan hotet om repressalier efter kriget med den hemligstämplade operationen Stella Polaris. Boris kom att besöka Sverige och Härnösand i andra ärenden senare i livet.

Boris avlade studentexamen i Vasa svenska lyceum 1963. Han var mångsidigt konstnärligt begåvad och studerade både vid Ateneum och vid Sibelius-Akademien, innan han i hård konkurrens antogs till operaskolan i Stockholm 1969. Efter avslutade treåriga studier där anställdes den nyblivne musikdramatiska artisen av Malmö stadsteater, där han medverkade som sångsolist i ett flertal produktioner. Under denna period gästspelade han också på Nationaloperan i Helsingfors, som kung Marke i Wagners opera *Tristan och Isolde*.

Småningom började dock motivationen för att göra karriär som operastjärna tryta och Boris flyttade tillbaka till Finland med hustru Ingrid och tvåårig dotter. Nu återupptog Boris sina studier för att bli bildkonstlärare, vilket småningom ledde till ett lektorat i hemstaden Vasa. Här skapade han tillsammans med sina skolelever stora väggmålningar, av vilka en del alltså pryder väggarna i Borgaregatans skola. Boris hade även ett flertal egna konstutställningar på olika håll i Finland, den första år 1984 i Helsingfors.

Sitt intresse för sången uppehöll Boris stödd av sin mentor professor Erik Bergman, som använde honom som solist i sina körer Akademen (Akademiska sångföreningen) och MM (Muntra musikanter) Efter att han flyttat till Vasa medverkade han genom åren som solist i olika operaproduktioner, kyrkokerter och körsammanhang.

Boris var en stor naturbegåvning med många olika intressen. Redan under Mattbytiden skaffade familjen sig sin första segelbåt, ett litet hembygge på 6 meter. Med denna seglade familjen, hustrun, dottern Serafima och två katter, till Vasa tur och retur under några somrar. Småningom blev båtarna större och bekvämare. Jag hade tillfälle att delta i många minnesfyllda seglatser bland annat sex turer till Höga kusten och Härnösand i Sverige.

Boris största intresse var dock modellbygge. I ateljén i stadsdelen Vikinga i Vasa finns en imponerande samling av färdiga och halvfärdiga modellplan, flera hyllmeter av litteratur om ämnet, och massvis med skalenliga ritningar av både flygplan och båtar. Boris deltog i flera tävlingar inom detta område. Han gjorde till och med resor utomlands med modellbyggande vänners hjälp. Han skördade både finska och nordiska medaljer. I synnerhet uppmärksammades hans enastående byggt teknik.

Boris avled helt oväntat i sitt hem på Hedbergsvägen i Vasa. Boris och Ingrid hann vara gifta i 54 år.

Anders Roos,
vän och seglarbroder

Henrik Estlander

6.8.1928 – 4.10.2021

Fastighetsrådet Henrik Estlander avled i Helsingfors den 4.10.2021 i den aktningsvärda åldern av 93 år.

Efter studentexamen från Zilliacuska skolan 1947 och militärtjänst i Nylands Brigad började han studera juridik vid Helsingfors universitet. Han blev jur.kand. år 1955 och vicehäradshövding 1960. Henrik var kurator för Åbo Nation och förärades dess högsta utmärkelse, den Aboensiska Liljan. Han verkade också som riddarhussekreterare och erhöll för sina förtjänster Riddarhusmedaljen.

Henriks far, fastighetsrådet Robert Estlander hade grundat disponentbyrån Estlander & Co där han fick tjänst som jurist. Då Robert gick i pension blev Henrik verkställande direktör (1969–93). Fastighetsbranschen blev Henriks liv. Förutom arbetet på byrån kallades han till många förtroendeuppdrag, bland annat viceordförande i Finlands fastighetsförbund åren 1975–92 och ordförande för Helsingfors svenska fastighetsförening, senare Finlands svenska fastighetsförening 1972–96. Han erhöll Finlands fastighetsförbunds förtjänstmedalj i guld med briljanter. Republikens president beviljade honom fastighetsråds titel 1986.

Henrik Estlander verkade som disponent för alla SFV-fastigheterna i Helsingfors från 1970 då han efterträdde sin far Robert som haft befattningen

sedan 1938. Henrik var också medlem i olika byggkommittéer bland annat då Gården Annegatan 12 i ett omfattande projekt 1975 byggdes ut på vinden. Han satt också med i planeringskommittén för sagda projekt vars första möte hölls så tidigt som 1962. Sina uppdrag inom SFV avslutade han år 1989. Den 21 augusti 2008 grundades enligt SFV:s styrelsebeslut Fastighetsrådet Henrik Estlanders fond.

I fastighetskretsar minns man att Estlander i gårdskarlsbranschens kollektivförhandlingar fick igenom att det hör till fastighetsskötarna att utan extra ersättning också hissa flaggan på Svenska dagen. Trots sin anspråkslöshet brukade Henrik ibland i en bisats påminna om detta som sin största svenska gärning.

Henriks hobbyer var bland annat tennis och bridge tills synen inte längre medgav bollspel. Bridgen på Svenska klubben slutade då medspelarna en efter en gick bort.

Familjen var viktig för Henrik. Det var ett svårt slag då hans älskade hustru Birgitta gick bort redan 2003 men han gladdes åt samvaron med barn och barnbarn. Sommarstället på Mölandet var en oas där Henrik njöt av att kunna ägna sig åt byggarbeten och sköna dagar med familjen och syskonfamiljerna. Det blev också många härliga utlandsresor tillsammans med barn, barnbarn och syster med familj.

Henriks positiva livssyn, humor, värme och utstrålning gör honom till en person som är oändligt älskad och saknad av alla som lärt känna honom under åren.

En erkänd fastighetsgestalt i vårt land och en varmhjärtad familjefar och vänsäll person har lämnat oss.

Mikael Westerback
systemson

Åke Henrik Granö

27.11.1947 – 24.6.2021

Med Åke Henrik Granö gick en av Finlands första och bästa gitarrister ur tiden. För sina jämnåriga musikintresserade på 1960-talet var han alltid Hencka och det var också så hans elever kände honom när han senare gjorde sitt värv som modersmåls lärare i Kyrksläotts gymnasium.

Henrik Granö kom att göra sitt huvudvärv som modersmåls lärare. Men helt och hållet släppte han aldrig gitarren, sade han i en intervju för *Hbl* 2011. Detsamma gällde de övriga medlemmarna i gruppen The Sounds (1962–1965, 2011–). Men det skulle dröja ända till juli 2011 innan publiken igen fick höra The Sounds live på scenen igen.

“Vi lyssnade på The Ventures med *Perfidia* och *Walk don't run*, om och om igen”, sade Henrik 2011 när han berättade hur det hela började.

Men ursprungligen var Henrik Granö inte gitarrist. Hans instrument var violin, vilket också så småningom skulle komma att höras i hans sätt att hantera elgitarren.

The Sounds bildades hösten 1961. Från början ställdes ribban högt. Det övades flitigt, bland annat på ett sommarställe i Sibbo skärgård. På sportlovet släpades gitarrerna med häst och släde över isen till holmen.

I början av 1963 var det dags för The Sounds skivdebut. Vid det här laget är det knappast någon som ens ytligt följde med ungdomsmusikens utveckling

under 1960-talet som skulle ha undgått att notera The Sounds version av den ursprungligen finska låten *Emmas popularitet*. Skivan toppade spellistorna i flera månader och slog tidigare försäljningsrekord i Finland. Skivans B-sida *Mandschurian Beat* såldes i över 1 miljon exemplar i Japan.

Det var framför allt Henrik Granös unika sound där han utnyttjade sina tidigare kunskaper i violin som imponerade.

Skolgången fortsatte jämsides med spelandet. Ett erbjudande om att komma till Japan på en turné dök upp. Men då sade föräldrarna bestämt nej, skolan skulle skötas först. En dröm om att kunna förverkliga Japan-turnén i ursprungs-uppsättningen efter bandets come back 2011 förverkligades heller aldrig.

Efter att The Sounds upplöstes 1965 utbildade sig Henrik Granö till lärare. Han medverkade också i Jörn Donners film *Naisenkuvia* (1970) och intresserade sig för österländsk filosofi som så många andra i samma generation.

Hencka verkade hela sitt aktiva yrkesliv, från 1978 till pensioneringen, som modersmåls lärare i Kyrksläotts gymnasium. Han var oerhört uppskattad av sina elever – också för dem var alltid Hencka – men gjorde inget nummer av sin bakgrund som gitarrist i ett sextiotalsband. “Han förde undervisningen till en högre nivå, han gav alltid lite mer”, minns en av hans elever.

Musiken var ändå ständigt närvarande i hans liv utanför skolan.

När The Sounds gjorde sin come back 2011 vid elgitarrfestivalen i Nastola var förväntningarna höga. Publiken behövde inte bli besviken. Henrik Granö hade kvar sitt unika sound. Det blev emellertid bara några år av spelande för hans del. Henrik Granös hälsa började svikta 2014 och han måste lägga gitarren på hyllan. I början dök han ändå då och då upp på The Sounds spelningar.

Henrik Granö gjorde en banbrytande insats inom elgitarmusiken i Finland och han är än i dag en förebild och läromästare för gitarrister i yngre generationer.

Henrik Granö sörjes närmast av tre vuxna söner.

Yrsa Grüne

Ungdomsvän och sekreterare för föreningen Back to the Sixties ry

FOTO: AKI SCHADEWITZ

Nils-Anders Granvik

2.5.1944 – 29.11.2021

Landsbygdens talesman, lantbruksrådet Nils-Anders Granvik har gått ur tiden efter en relativt kort kamp mot en allvarlig sjukdom. Det är med stor värme och tacksamhet som vi minns Österbottens Svenska Producentförbunds (ÖSP) hedersmedlem och hans insatser på olika områden i samhället.

Redan som 25-åring valdes Nils-Anders in i Kronoby kommunfullmäktige, ett uppdrag som kom att sträcka sig över nästan ett kvarts sekel. Social- och hälsovården tillhörde de områden som låg honom varmt om hjärtat. Hans aktiva tid började ändå långt tidigare, endast 16 år gammal valdes Nils-Anders in i Terjärv lokalavdelnings styrelse av ÖSP. Efter att ha varit förbundsstyrelsemedlem i 14 år, valdes Nils-Anders till förbundsstyrelseordförande för Österbottens Svenska Producentförbund, ett ordförandeskap som varade i 10 år. Under samma tidsperiod fungerade han också som viceordförande i centralförbundet SLC:s styrelse.

Under tiden som föregick Finlands omröstning om medlemskap i EU hade Nils-Anders liksom producentorganisationen samlat krafter mot medlemskapet. Då utfallet i omröstningen blev ett annat och framtiden för jordbruket såg oviss ut var Nils-Anders den som myntade uttrycket ”vi ska höra till överlevarna”. Det syntes också då investeringarna i landsbygdsnäringsarna i landskapet under en lång tidsperiod efter EU-medlemskapet var på en hög

nivå. Österbotten toppade statistiken i jämförelse med andra områden i landet.

Med stabilt förtroende av väljarkåren invaldes han till Finlands riksdag 1999. I hans arbete i riksdagen och i Svenska riksdagsgruppen var han en naturlig bevakare av och förespråkare för landsbygdens och lantbrukets intressen. Detta skedde också över både språk- och partigränser och inte bara i riksdagen utan i alla organisationer där han var verksam.

Efter två perioder i riksdagen tackade Nils-Anders 2007 för sig. För sitt gedigna arbete på olika områden i samhället, tilldelades Nils-Anders hederstiteln lantbruksråd.

Nils-Anders hade utöver de redan nämnda, en lång rad förtroendeuppdrag i olika organisationer. I unga år fungerade han som ordförande både i lokala ungdomsföreningen och i Svensk Ungdoms lokalavdelning i Terjärv. Han var också under en lång tidsperiod styrelsemedlem i andelslaget Österbottens Kött och ordförande i gemensamma kyrkofullmäktige i Kronoby.

Nils-Anders hade många intressen, på hemgården var det förutom jord- och skogsbruket också hästintresset som genomsyrade familjens liv. Nils-Anders insatser för att utveckla travsporten var mycket betydande och han var även initiativtagare till hästklubben i riksdagen, som under hans tid hade cirka 30 medlemmar.

Utgångspunkten och tryggheten för Nils-Anders var familjen, gården och hembygden. Nils-Anders och Ulla-Maj gifte sig 1969 och deras son Jonny föddes 1980 och dottern Frida 1984. Barnbarnen Benjamin och Stella gav mycket glädje åt Nils-Anders.

Nils-Anders sörjs närmast av hustrun Ulla-Maj och sonen Jonny med familj och dottern Frida.

Tomas Långgård, ordförande ÖSP
Runar Lillandt, långvarig vän och kollega

FOTO: KENNETH MYNNTI-HSS MEDIA

Marika Hausen

4.7.1928 – 23.10.2021

Konst- och arkitekturhistorikern, designkritikern, läraren och samhällsdebattören Maria Ulrika (Marika) Hausen lämnar efter sig ett stort tomrum. Hon levde ett långt och växlingsrikt liv med en fot i historien, både sin egen och i omvärldens, och en fot i det brusande nuet. Genom sin mor Margit Grandell hade hon en stark förankring i Mattnäs, Nagu, och genom sin far, geologiprofessorn Hans Hausen, och farfar, riksarkivarie Reinhold Hausen hade hon stadiga rötter på Åland och i Åbo, där hon var född. Dessa platser och släkter formade hennes identitet.

Marika började sin bana som skönlitterär författare. Från slutet av 1950-talet publicerade hon en lång rad noveller samt den självbiografiska romanen *Mitt liv är mitt* 1969. Kritiker i Sverige hyllade henne då som Nordens Doris Lessing. Boken var en vass och modig stridsskrift för en kvinnas rätt att definiera sig själv och utgjorde kulminationen på hennes 60-talsengagemang för kvinnans frigörelse. Hon var också en flitig debattör inom design och arkitektur, bostadspolitik och jämlikhet.

Sin stora gärning utförde hon inom arkitekturhistoria och konstindustrihistoria. Hennes licentiatavhandling handlade om den världsberömda arkitekten Eliel Saarinen och Helsingfors järnvägsstation och hon var också

huvudförfattare i storverket *Eliel Saarinen – Suomen aika* (1990). Verket utgavs samtidigt på engelska och väckte internationell uppmärksamhet.

Marikas lärargärning var också betydande. Hon undervisade på 70- och 80-talen i konst- och designhistoria först vid Tekniska högskolans arkitektavdelning och vid Konstindustriella högskolan i Helsingfors, och sedan vid Kunsthåndverksskolan i Bergen i Norge. Hon var en populär lärare med ett brett kunnande och omvittnad förmåga att dra stora linjer och skapa synteser mellan samhället, arbetet och konsten i tvärvetenskaplig anda. Dessa egenskaper var en ständig inspirationskälla också för hennes barn. Hennes i grunden positiva och bekymmerslösa livssyn och outsläckliga nyfikenhet smittade också av sig på oss alla.

Marika var en föregångare och bärande kraft inom Nordiskt sommaruniversitet under dess glansdagar på 60-talet och deltog aktivt i den nordiska samhällsfilosofiska och forskningspolitiska debatten. Långt före globaliseringsens tid planerade hon och hennes krets inom NSU ett ”Världsuniversitet” där demokrati och miljövard stod i fokus.

Åren 1990–93 arbetade hon som konstintendent på Ålands museum i Mariehamn. Hon stannade sedan kvar på Åland under resten av sitt liv. Långt efter sin pensionering 1993 deltog hon aktivt i Åländskt konst- och kulturliv, forskade i Bomarsunds historia och skrev om åländska konstnärer. Marika efterlämnade i stor saknad fyra barn samt många barnbarn och barnbarnsbarn.

Elisabeth Helander
Kristina Rotkirch
Barbro Smeds
Kerstin Smeds

Kurt Högnäs

2.2.1931 – 13.12.2021

Kurt Carl Alexander Högnäs var enda barnet till Viola och Onni Högnäs. De tidigaste åren tillbringade han till största delen i Monäs i Munsala, där Viola var småskollärare. Onni bodde i Gamlakarleby, där han arbetade bland annat som chaufför och bilmekaniker. Under sommarmånaderna gjorde Kurt och Viola honom sällskap i stan. Efter det att Viola tidigt blivit sjukpensionär levde hela familjen året runt i Gamlakarleby, där Kurt fick sin skolbildning.

Efter studentexamen studerade Kurt språk vid Helsingfors Universitet. På Vasa nation träffade han sin blivande livskamrat Gunnel Krook. De gifte sig den 30 december 1956.

Kurt och Gunnel fick fyra söner. Den yngsta sonen Kjells sjukdom och hans bortgång 1992 var den stora prövningen i Kurts och Gunnels liv.

När Kurt träffade Gunnel hade hon klart för sig att hon skulle bli språklärare, och hennes yrkesval spelade säkert in när Kurt slog osäkrare alternativ ur hågen. Sina första anställningar som språklärare fick paret hösten 1957 i Jakobstad. Sedan undervisade de tre år vid Björneborgs svenska samskola innan de slutligen slog ner sina bopålar i Kristinestad. Vid det laget hade Kurt hittat sin egen lärarroll. Genom spelad bestämdhet, stor kunskap och höga men samtidigt trovärdiga krav vann han respekt och uppskattning bland eleverna.

Kurt undervisade i engelska och tyska och, så länge det fanns intresse, även latin. Som pedagog var han ytterst ambitiös och hängiven. Otaliga var de kvällar han satt och sammanställde ordlistor och annat material som skulle hjälpa eleverna till framgång.

Senare i livet ansåg han att han hade fokuserat väl mycket på betyg på bekostnad av andra aspekter av unga människors utveckling. Men visst fanns det i skolan också rum för annat än studieprestationer, såsom när han några gånger till skolans julfest skrev pjäser som eleverna framförde i hans regi.

Semestermånaderna tillbringades på Gunnels släktställe i Benvik strax utanför Kaskö. Där kunde Kurt ladda batterierna efter ett ansträngande läsår genom att fiska, påta i jorden, hugga ved, läsa, skriva poesi eller bara koppla av. När skogsbären började mogna inleddes jakten på säsongens bästa bärställen i omgivningarna, ofta i sällskap med ivriga söner.

Vid sidan av intresset för främmande språk hade Kurt ett fundamentalt behov att uttrycka den värld han upplevde med hjälp av sitt starkaste verktyg: modersmålet. Kurt debuterade redan 1955 som poet med samlingen *Början till liv*. Den mest vägande delen av sin produktion skrev han emellertid efter förtidspensioneringen. Han blev nominerad till Runebergspriset 2011 och 2016 och tilldelades bland annat Tollanderska priset och Österbottens konstpris, och han glädde sig storligen över dessa bevis på uppskattning sent i livet.

Kurt Högnäs var inte den mest politiska av diktare, vilket i litterära kretsar tidvis säkert låg honom i fatet. Likväl deltog han ett antal år under 1970-talet i kommunalpolitiken som ledamot i både stadsfullmäktige och nämnder. Han var också medlem i Dolci-förbundet som stödde socialreformatorn Danilo Dolcis kamp mot den sicilianska maffian. Detta engagemang ledde dessutom till att han tillsammans med Karin Stolpe översatte två av Dolcis diktsamlingar som gavs ut på svenska i en volym 1973.

Kurt hade ett brinnande intresse inte bara för språk utan också för främmande platser och upptäcktsfärder. Dessa intressen hade uppstått när han som liten pojke studerade ortnamnen på familjens radioapparat. Särskilt under pensionsåren företog Kurt och Gunnel resor till olika delar av världen, och de upplevelser han fick kunde glimma till som motiv i hans diktning.

Efter en längre vistelse i Mexiko berättade Gunnel att hon på en flodbåt hade överraskats av att en bekant stämma mitt i allt började ljuda ur högtalarna.

Kurt, hade smugit till farkostens akterregion, där en orkester uppförde spanska örhängen. Där hade han begärt att få sjunga La Paloma. Kanske han efter denna uppvaktning också bjöd henne på en öm och försynt smekning över kinden.

Till de gåvor som pappa lämnat i arv till oss söner hör humorn och ordvrängeriet. Kurt odlade ordlekar i sociala sammanhang både inom familjen och bland bekanta. Småningom hakade vi söner på och började ”spela ordtennis” med vår far.

Till sin natur var Kurt tillbakadragen och han trivdes för sig själv. Men när situationen så krävde kunde han också vara pratsam och sällskaplig. Han var försynt och ville människor väl, och han ansträngde sig för att inte stöta sig med någon. Det här draget tog sig ibland lite speciella uttryck som när pappa Kurt inte ens i brädspel kunde förmå sig att agera så själviskt och elakt som spelets anda förutsatte, utan menlöst lät oss söner eliminera hans pjäser.

En milstolpe som i medelåldern ingav Kurt oro var sextioårsstrecket. Många manliga släktingar hade dött i den åldern, bland dem hans far. Men när Kurt konstaterades ha kranskärlsförträngningar hade läkarvetenskapen hunnit utveckla nya metoder att förhindra rörstopp. Kurt blev bypassopererad 1988 och genomgick senare också två ballongutvidgningar. Dessa ingrepp gav honom ytterligare 30 värdefulla år och han var mycket tacksam över den goda finska hälsovården och läkarvetenskapen.

Kurt hade nätt och jämnt hunnit färdigställa manuskriptet till sitt sista verk när han dagen före farsdagen 2019 drabbades av en akut rosinfektion som bland annat ledde till att han inte längre klarade vardagen i lägenheten på Varvsbacken. I mars 2020 fick han återförenas med sin älskade Gunnel på Kristinahemmet, där deras gemensamma vandring avbröts drygt två veckor förrän den 65:e bröllopsdagen.

Som den ordens man han var behöll Kurt förmågan att formulera sig väl så gott som till sitt frånfälle. Under de knappt två år som han bodde på Kristinahemmet drömde han tidvis om att fortsätta sin diktargärning. Han kom fram till den fantasieggande boktiteln *Innan Serengeti tystnar*, men till mer än så räckte krafterna inte.

Den avslutande dikten i Kurts sista bok *Någon gav vinden ton* (2020) sammanfattade inte bara någonting väsentligt i hans liv utan kom samtidigt att markera en ändpunkt:

*Jag var
en ensam
kobbe som
med blicken
till havs
belägrades
av frihet*

**I djup saknad,
Gunnar, Viking och Leif,**
Kurts söner

FOTO: GUNNAR HÖGNÄS

Kristina Holmqvist

27.6.1941 - 2.1.2022

Att i en minnesruna försöka återge vem Kristina var och vad hon åstadkommit är omöjligt. Hon hann med så mycket. Hon var hustru, mor, svärmor, farmor och storsyster. Hennes engagemang för och i samhället var stort och brett. Hon var ekobonde, kommunalpolitiker, kyrkopolitiker och kulturarbetare. Hennes engagemang inom föreningslivet var omfattande. Karleby ungdomsförening låg hennes hjärta nära, Chydenius Prästgårdsförening och Marthaföreningen likaså.

Hon deltog aktivt i samhällsdebatten.

I hennes föredrag och debattinlägg ser man förnöjsamheten, sökandet, strävan efter harmoni och växande, men också beredskapen och plikten att säga till, inte rätta sig efter auktoriteter som antagligen har fel utan pröva och gunga båten så något händer och förändras.

Under rubriken *Paulus – nu räcker det!* i *Österbottningen*, lade hon i gång med att driva kvinnoprästfrågan i vår nejd. Hon kämpade för att konsten och kulturen ska få komma till tals inom kyrkans verksamhet. Ett exempel på detta är pjäsen om Maria Magdalena som, redan innan premiären, föranledde en enorm debatt. Pjäsen sågs av sammanlagt 11 265 personer runtom i Norden, Estland och S:t Petersburg. Det var Kristina och maken Fjalar som producerade pjäsen och skötte hela rulljanssen med turnén.

Som ekobönder var hon och Fjalar pionjärer. De startade redan 1966 och fick kämpa hårt för den naturenliga odlingen. I en artikel i *Marthabladet* 1971 lyfte hon fram sina farhågor över alla tillsatsämnen och livsmedelsfärger i våra livsmedel.

Kristina var aktiv inom Karleby ungdomsförening från slutet av 1950-talet fram till sin död. Hon var medlem i Karleby stadsfullmäktige, i stadsstyrelsen, samt i flera nämnder. 1978–1979 var hon ledamot i teaterstyrelsen för Wasa Teater.

Medlem och ordförande i Karleby Marthaförening och kretsordförande i hembyn Linnusperä. Under fem år delegationsmedlem i Svenska Kulturfonden. Inom Karleby kyrkliga samfällighet medlem i kyrkofullmäktige och svenska församlingsrådet, samt stiftande medlem i Anders Chydenius Prästgårdsförening.

Kristina fick en rad utmärkelser, bland andra Folktingsmedaljen, Svenska Kulturfondens pris, tillsammans med maken Fjalar Fredrika Runebergstipendium för samhällsmoderlig insats samt Marthaförbundets hederstitel Årets Lucina 2019.

Kristina saknas av sonen Mats med familj, systrar och syskonbarn med familjer, släkt och en stor vänkrets.

Maria Backman-Björkqvist

- Kristina Holmqvist fick SFV:s folkbildningsmedalj år 1990, tillsammans med sin man Fjalar.

Aagot Jung

23.8.1932 – 25.7.2021

Det föds en radiomänniska på tiotusen! Det sa en bestämd Aagot Jung då jag som skolelev på 1970-talet gjorde ett studiebesök på Åboradion. Själv var hon mer unik än så. I *TV-Nytt*s minnesord beskrevs hon som en av de tidigare mest kända personligheterna vid hela Svenska Yle.

Aagot Nysten föddes 1932. Hennes far var agrolog och utvecklande aktivt lantbruket, mejeriet, banken och telefonbolaget i Pargas. Hennes mor var farmaceut.

Som ung hyste Aagot en dröm om att bli skådespelare eller journalist. Fadern rådde henne att av två så dåliga yrken välja journalistens. Under studietiden på 1950-talet fick hon sommarjobb på *Åbo Underrättelser* och lockades snabbt över till radion.

Jung kom att jobba merparten av sina närmare 50 yrkesverksamma år vid Yle i Åbo. Till Helsingfors ville hon aldrig flytta. Hon blev Åboradions första fastanställda redaktör. 1960–80 var hon redaktionschef – produktionen växte kraftigt och Åbo hördes allt mer också i den dåvarande Riksradien.

Hennes inspirerande och banbrytande frilanskurser blev inkörsporren för många av de redaktörer vi kom att höra i olika Yle-kanaler under flera årtionden. Hon gjorde sig också känd genom att under ett 20-tal år i radio och tv leda direktsändningarna från studentsången på Vårdberget i Åbo på Valborgsmässoaftnarna.

Mest känd blev hon som redaktör för *Trädgårdsradion*, som började 1976 och var det första kontinuerliga trädgårdsprogrammet i Finland. Det kompletterade hon med *Gröna rummet* i radion och *Trädgårdsrutan* i tv:n. Med trädgårdsmästarna Gunnar Åberg, Udo Drude och Arno Kasvi folkbildade hon på sitt underhållande sätt Svenskfinland inom det hortikulturella ända till början av 2000-talet. De sista åren som frilansredaktör efter pensioneringen.

Jung betonade alltid att hon inte var någon trädgårdsmästare utan en redaktör med ringa trädgårdskunskaper – en sanning med modifikation, vilket den som fick besöka Aagot i Peltola koloniträdgård i Åbo kan bekräfta. Att höra henne berätta om exotiska växter hon samlat på sig under resor i Norden, på kontinenten och i Amerika, var som att själv få resa med en kunnig och engagerande guide.

Minnena från sina program väver hon i sin bok *I trädgårdens rum – människor i växternas värld* samman med människorna i Peltola. Det var med sorg hon efter 20 år var tvungen att sälja Michaelagård 2009. Den kära platsen hade hon namngett efter det första av sina två barnbarn. Dottern Bärbel fick hon i sitt rätt korta äktenskap med styrmannen Teo Jung.

Aagot hade också ett starkt samhällsengagemang. Fred, jämlikhet och den nordiska sammanhållningen stod henne varmt om hjärtat. Hon var ordförande för den finländska kommittén för fredsmarschen till Minsk 1982, delegat vid FN:s generalförsamling i New York 1988, medlem av SFP:s centralstyrelse, ordförande för Arbisdirektionen och Svenska kvinnoförbundet i Åbo, nämndeman och sparbanksprincipal m.m.

För sina insatser mottog hon många utmärkelser: fredspriset av De hundrares kommitté, Svenska kulturfondens jubileumspris, Rundradions svenska programpris för bästa radioprogram och SFV:s stora folkbildningspris. Hedersmedlem av Finlands svenska publicistförbund blev hon 2007.

De flesta kände den professionella Aagot Jung – den vassa journalisten, den underhållande programledaren och den aktiva samhällspåverkaren. Men bakom fasaden fanns också en helt annan Aagot. Med dem hon anförtrorde sig åt förde hon gärna långa personliga samtal. Hennes breda samhällsförankring, vida referensram och långa innehållsrika liv gav alltid ett speciellt djup i diskussionerna. Något som jag och många andra med glädje minns.

Sixten Westerby

f.d. arbetskamrat vid Yle

Anders Larsson

1.10.1952 – 20.9.2021

Föreställningen *Gröna rummet*, arrangerad i Diktarhemmet i Borgå, blev Anders Larssons sista offentliga engagemang. *Gröna rummet*, löst regisserad av Joakim Groth, är en föreställning där Diktarhemmets forna invånare presenteras via sina texter. Anders Larsson läste texter av Hjalmar Procopé (1868–1927). Två föreställningar återstod av *Gröna rummet* när Anders Larsson hastigt avled natten till måndagen.

Anders Larsson var född och uppvuxen i Sverige men flyttade till Finland i slutet av 1970-talet.

En av mina tidiga upplevelser av skådespelaren Anders Larsson är hans roll som Malte, en udda existens i långköraren och tv-succén *Rederiet*.

Med sin humoristiska tolkning av nationaleposet *Kalevala* lyckades Anders Larsson kombinera författarskapet och skådespeleriet. Boken *Kalevala för lata* blev en succé och utvecklades till monologen *Kalevala på trekvart*.

”*Kalevala* var inte alls så mossig som jag hade tänkt mig. Berättelsen är rolig, drastisk och mänsklig”, konstaterade Anders Larsson i den intervju jag gjorde med honom 2017.

”När det gäller kärlek är *Kalevalas* hjältar lika hopplösa som alla andra. Verket är inte en förskönande bild av mänskligheten och det gillade jag.”

Den gruvlige drängen Kullervo var Anders Larssons favorit i *Kalevalas* galleri av karaktärer. Och på tal om att stå på scenen igen, vilket inte hände ofta, konstaterade Anders Larsson:

”Mitt behov av att stå på scen är inte skriande stort. Men med *Kalevala* på trekvart kan jag dra nytta av min utbildning och dessutom läsa innantill.”

Anders Larsson debuterade som författare med *Fiskbilen och andra fabuletter* 1995. Novellsamlingen *Ögon i mörkret* blev Anders Larssons sjunde och sista bok (Schildts & Söderströms 2020).

”Det är en bok som tätt sammanhålls av sin grundläggande stämning. Berättarstämman uttrycker en iakttagande, distanserad, drömsk, resignerad och ibland rent oförstående hållning till omvärlden och dess människor”, skrev Michel Ekman i sin recension.

Bokens noveller binds samman av huvudpersonen Valter som, i likhet med Anders Larsson, är både författare och skådespelare.

Anders Larsson växte upp i Tranås och uppväxtskildringen *Ett barns memoarer* (Schildts & Söderströms, 2017) handlar om en gosse som iakttar hellre än att kasta sig in i pojklekarna. Tidpunkten är 1950-talet och den unge Lars-Erik leker helst med flickor som, visar det sig, vill bestämma –vilket är något han grubblar över.

”Reflexionen över vad som är konstigt, och varför, är central i *Ett barns memoarer*. Det låter allvarligt, och är det förstås också i viss mån. Men bokens bärande kraft är, som så ofta hos Larsson, humorn”, skrev Michel Ekman i sin recension av boken.

Anders Larsson var gift med Susanne Ringell, författare, dramatiker och skådespelare även hon och paret samarbetade flera gånger. Susanne Ringell skrev radioföreställningen *Väktaren – Askarin* och Anders Larsson regisserade. Anders Larsson hade även en roll i Ringells prisbelönta radiopjäsa *Och om bettlare och vägmän*.

Annika Hällsten

FOTO: CATA PORTIN

Carey Lillkung

25.9.1936 – 5.9.2021

Den är otrolig – känslan när polletten trillar ner. När man plötsligt förstår sammanhangen i en komplex bok, eller när man efter flera timmar lyckas lösa ett sudoku. Det är den känslan vi barnbarn tänker på när vi sörjer och minns Carey Lillkung, som gick bort bara veckor före sin 85-årsdag.

Många minns Carey som en hängiven körledare, stolt seminarist, lärare eller trogen vän. Men vi barnbarn minns honom som moffa och faffa, eller ”moffafaffa”.

Vi minns honom framför allt för att han lärde oss att den otroliga känslan när en pollett trillar ner kan bli ännu mäktigare. När man har jobbat hårt och märker att: *Sidu bara gosse – det här kan jag nu!* – den känslan blir större när man upplever den med andra.

Vi tänker på hur ofta Carey måste ha varit med när andra lärde sig något nytt. Skolbarn som lärde sig matematiska formler eller traggade engelska glosor. Och plötsligt satt de!

Men också som körledare i upp emot tio körer, under flera decennier, bland annat Konventskören vid Jakobstads samlyceum, Manssångarförbundet och Jakobstads sångarbröder, som han ledde 1959–1992.

Carey ägnade ett helt liv åt musiken – ibland spelade han dragspel i dansband, ibland fiol i orkester. Men det var i körerna som musiken var som roligast. När

han som dirigent fick vara med andra och märka: *Nej, fy tusan vad uselt det här låter!* Då var det bara att ödmjukt jobba på. Då behövde man vara sträng ibland, men framför allt tro på människans förmåga att lära tillsammans. När stämmorna plötsligt satt och körens storhet spred en underbar klang – när polletten trillade ner – hände det i gemenskap.

– Mina körer och jag blev ett, vi blev som en enda stor familj, har Carey sagt.

Samma Carey såg vi barnbarn. För bara några månader sedan fick han rycka ut när en av oss skulle testa hans dragspel. Med bestämda tag visade han hur man hittar vänsterhandens korrekta fingersättning till rätt ackordknappar. Det är ingen vits att spela om man inte tänker göra det ordentligt – och då var Carey alltid redo att ge en hjälpande hand.

Det är med kunskap som med musik och humor: det är helt enkelt roligare tillsammans. Vi har lärt oss mycket viktigt av och med Carey: reglerna till biljardspelet Snooker, att kasta hästsko, att rensa fisk, lösa korsord och att det inte är någon vits att spela kortspelet Pidro om man bara bjuder pass, sex eller sju.

Vi har lärt oss vikten av humor och glimten i ögat. När vi tittade på tv var det ofta Carey som skrattade högst av alla när kattens svans klämdes i brödrosten i *Tom och Jerry* eller när pistvakterna hävde i sig hojt efter hojt och brölade: *Fjöl av!*

Vi har lärt oss konsten att njuta av att vara ensam med sina funderingar, framför teven, eller medan man lägger ut fiskenät eller en patiens.

Tack vare Carey och den musikaliska värld han introducerat oss i, har vi barnbarn också blivit intresserade av musik och kultur.

Vår morfar och farfar fattas oss, men vi är säkra på att änglakören nu har fått en ny körledare.

Erik, Anna, Emil och Alma Lillkung.

Janne, Jonas och Joel Forsbacka

barnbarn

- Carey Lillkung fick SFV:s Hagforsmedalj år 2011.

Caj-Gustav Lydman

22.1.1942 – 9.1.2022

Caj-Gustav Johannes ”Frasse” Lydman somnade stilla bort den 9 januari 2022, två veckor före sin 80-årsdag. Caj-Gustav, som föddes i Helsingfors, var en omtänksam familjefar, empatisk vän, ansvarstagande affärsman och initiativrik medmänniska. Han träffade sin blivande fru Lisa, född Wickholm, på Lekholmen i Helsingfors i samband med konfirmationslägerverksamhet och tron hade alltid en viktig plats i deras liv. Efter giftermålet 1966 föddes två barn, Maria och Martin, och familjen bodde först i Helsingfors och flyttade sedan i början av 1970-talet till Kalkstrand i Sibbo. Familjen betydde oerhört mycket för Caj-Gustav, som var stolt över sin fru Lisa, sina båda barn, fyra barnbarn och två barnbarnsbarn.

Till militärgraden var Caj-Gustav löjtnant i luftvärnet. Han blev diplommerkonom 1962 och hade som mål att lära sig något nytt hela livet ut: han utförde projektledarkurser, ledarskapskurser, avlade EU-examen, juridiska studier och vicensotariestudier. Inställningen till livslångt lärande förde honom långt: han arbetade med revision, försäljning, ekonomi och i konsultuppdrag både i Finland och utomlands, såväl inom den offentliga, privata och tredje sektorn. Han arbetade länge som cateringchef på Finnair och som ekonomidirektör för resebyrå AREA med ansvar för personal- och IT-ärenden.

Caj-Gustav engagerade sig tidigt i ansvarsfulla, samhällliga förtroendeuppdrag och han hade lätt att umgås med människor av olika natur. Han var konventsordförande i Svenska Lyceum i Helsingfors, ekonom inom Helsingfors scoutdistrikt och ordförande och revisor inom KFUM. Han var via fadern sedan barnsben med på Villingelägren ordnade av scouterna och KFUM. Han var medlem i Sibbo kommuns fullmäktige i cirka 20 år och satt även ting som lekman, och vid sitt frånfalle som invald medlem i Sibbo gemensamma kyrkofullmäktige och Sibbo svenska församlings kyrkoråd. Han var 18 år i Servicehusstiftelsen i Sibbos styrelse, både som ordförande, vice ordförande och styrelsemedlem. Därtill innehade han betydande ansvarsposter särskilt i Odd Fellows, likaså i Finlands Röda Kors och inom Krigsveteranorganisationen. Han har fått oräkneliga utmärkelser och beröm för sina gedigna insatser hans viktiga arbete till fromma. Han var mycket initiativrik och var bra på att skaffa sponsorpengar och understöd till olika behjärtansvärda projekt, såsom ett hus eller båtar till scouterna och han var initiativtagare till att grunda en sjöscoutförening i Sibbo. Bland Caj-Gustavs viktigaste egenskaper var att han ville bidra till samhället genom att hjälpa andra i och genom olika samfund och han fick lätt gehör för sina tankar och idéer då han hade ett naturligt och människonära sätt att framföra sina åsikter och ärenden. Falskhet kunde han inte fördrå.

Caj-Gustavs penna var flytande och framträdanden var nära hans hjärta: många sibbobor kommer ihåg de teaterskådespel och revyer som han författade och som han uppträdde i som skådespelare både i Sibbo och Borgå. Även i detta hade han en human tanke: intäkterna från skådespelen gick till välgörande ändamål och samtliga skådespelare och deltagare i framträdandena ställde upp gratis till förmån för välgörande ändamål. Caj-Gustavs konstnärlighet kom även fram i att han hade en bärande röst och deltog i körsång. Många på Servicehuset Linda och Servicehuset Elsie kommer ihåg hans intressanta tal och hans framträdanden som julgubbe på julfesterna var särskilt populära.

Det är många utöver hans närmaste som saknar Caj-Gustav ”Frasse”. Han hade en världsmans utstrålning, många strängar på sin lyra och alltid ett gott ord vid rätt tillfälle.

Veronica Fellman

verkställande direktör på Servicehusstiftelsen i Sibbo sr

Carl Mesterton

21.11.1929 – 22.7.2021

Carl Mesterton är mannen bakom finska serier som *Metsolat*, *Hovimäki* och *Kotikatu*. Den 22 juli gick han ur tiden 91 år gammal. Vem var han, upphovsmannen bakom dessa populära tv-serier?

– Han var med från början. Han var med om televisionens andra provsändning så han hade ett långt perspektiv, säger skådespelaren Riko Eklundh som arbetade med Mesterton i serien *Hovimäki* och även kände honom via bådass engagemang inom Finlands svenska skådespelarförbund och Stiftelsen Annie Sundman hemmet.

Carl Mesterton föddes den 21 november 1929 i Helsingfors och utbildade sig till skådespelare vid Svenska Teaterns elevskola i början av femtiotalet, för att i några år verka som skådespelare och biträdande regissör vid teatern. Efter att ytterligare ha avlagt examen vid filmskolan i Prag, anställdes han vid Rundradion alldeles i televisionens begynnelse 1957. Han var en av pionjärerna inom tv-verksamheten i Finland och en av de första som gjorde program på svenska.

– Han var den gamla stammens regissör. Hans tv-serier hade ofta en dokumentär prägel. De var lite undervisande, framför allt var han mån om att historiska fakta skulle vara korrekta, säger Eklundh och syftar exempelvis på den finlandssvenska sjuttio- och åttiotalsserien *Bergströms* som liksom nittiotalsserien *Metsolat* finns att se på Yle Arenan.

Under sina dryga trettio år som anställd på svenska Yle jobbade Mesterton som regissör, producent och teaterchef vid televisionen. När Carl Mesterton spelade in Josef Julius Wecksells pjäs *Daniel Hjort* 1962 för tv rekryterade han den då 23-årige Pontus Dammert som sin regiassistent.

– Jag kunde inte ha fått en bättre skola. Av honom lärde jag mig på kort tid det viktigaste. Jag var kanske en duktig elev men han var en utomordentligt bra lärare, säger regissören Pontus Dammert som därefter blev Mestertons kollega på Svenska Yle.

Av Mesterton lärde sig Dammert exempelvis flerkameraarbete med upp till tio kameror och att hålla i masscener med hundratals statister.

– Han var en grand old man bland regissörer och som regissör och tv-man en av de viktigaste, men framför allt var han en organisatör. Han hade väldigt stora idéer, och tågan och energin att genomföra dem. Han var en härförare som kunde samla den stora personal som behövdes för stora produktioner, säger Dammert.

År 1990, några år före sin pensionering, sade Mesterton upp sig från Svenska Yle för att som frilansare göra tv-serier för finska Yle. Hans stora publika genomslag bland en bred finskspråkig publik kom med andra ord på äldre dagar och han fortsatte att göra tv-serier ända upp i sjuttioårsåldern.

– Att ha månadslön och anteckna hur många timmar han jobbade passade honom inte alls. Han jobbade dygnet runt när han jobbade, och vilade sen när han vilade, säger Dammert.

Joan Edelmann (tidigare Harms) som var Mestertons chef på Svenska Yle, stöttade honom i beslutet att säga upp sig för att börja jobba på finska.

– Jag sa till honom att ta chansen, att vi inte hade resurserna att producera sådant på svenska. Jag uppmuntrade honom till det eftersom jag med tanke på hans kapacitet visste att det skulle bli bra, säger hon.

Mestertons första finska tv-serie blev släktrönikan *Metsolat* (1993–1995) om småbönder i Kajaland. Därefter kom den historiska dramaserien *Hovimäki* (1999–2003) om en adels- och torparsläkts liv under 1800-talet. Han samarbetade ofta med sin hustru manusförfattaren Anna-Lisa Mesterton och skrev tillsammans med henne även femtio avsnitt av långköraren *Kotikatu*.

– Han var jätteskicklig på att göra serier. Han hade en förmåga att skildra vardagen. Hans serier var vardagsnära skildringar av vanliga människors problem, inte så där överdramatiska som finskt drama kunde vara. Han var

skicklig på att göra serier av det slag som gjordes ute i världen, säger Joan Edelmann.

– Han hade den fina förmågan att veta exakt vad folk ville ha, han försökte inte göra det kostigare än det var, säger Pontus Dammert.

– Serierna blev jättepopulära, han hade känsla för vad som slog an, anser också Riko Eklundh som medverkade i tre säsonger av *Hovimäki*.

Som utbildad skådespelare hade Mesterton en nära relation särskilt med det finlandssvenska skådespelarfältet.

– När han började göra de här populära folkdramerna använde han sig ofta av finlandssvenska skådespelare som ibland bröt lite komiskt på svenska. Det var många schaumän och böstmän med, säger Pontus Dammert.

Joan Edelmann minns Carl Mesterton som en social person som hade lätt att komma överens med folk.

– Han var en glad och rödhårig och trevlig man.

Sista gången Pontus Dammert träffade ”Bebbo”, som han kallades bland dem som kände honom, var på hans nittioårsdag 2019.

– Han stod under hela kalaset, inte satte han sig ner inte. ”Inte sitter man som på en tron”, ansåg han. Han var sig lik, hade krympt lite, det var det enda.

Malin Slotte

FOTO: HÅKAN SANDHOLM

Ki Svahnström

30.4.1955 – 11.9.2021

Hennes hår var berömt. Långt, ljust, rak pannlugg vuxenlivet igenom. Hon hade inget till övers för modetrender.

Håret var särmärket som gjorde att hon syntes – i tv-rutan, exempelvis – i skocken av journalister som väntade utanför ”politiska” eller ”arbetsmarknads-politiska” dörrar. De frågor hon ställde när hon sträckte fram mikrofonen var genomtänkta, vid behov skarpa. Allt hos henne andades envis grundlighet, kvalitet. Envisheten kunde användas till att förmå finska ministrar att uttala sig på svenska.

Ki Svahnström, Svenska Yles mångåriga reporter, var utöver vår journalistkollega en mångårig djupt uppskattad vän. Hon gick i pension 2018 efter 34 år som Ylejournalist, först i Åbo, sedan i Helsingfors. Pensioneringen kom i sällskap av en svår sjukdom, som hon bar modigt och utan att klaga. Natten mellan den 10 och 11 september förlorade hon den utdragna kampen mot cancer. Söndagen den 24 oktober hedrades henne minne under en samling i Nagu, hennes födelsekommun.

Ki föddes på valborgsmässoafton 1955 och växte upp i Hangslax på Lilllandet – att bara utbölingar talar om Lill-Nagu hörde till de saker hon klagade för ovetande vänner. Hon var en länk i en kedja i en gammal Nagusläkt, den andra i en syskonskara på fyra.

Fast hon sedan kom att röra sig som fisken i vattnet i Helsingfors och fick ett stort kontaktnät både professionellt, till allehanda makthavare, och privat släppte hon aldrig taget om Åboland. Hon var en av dessa människor som på ett trovärdigt sätt förmådde vara både ock – både ansedd journalist i maktens absoluta centrum och en sann skärgårdsbo, djupt engagerad i glesbygdens problem.

På samma mödolösa sätt var hon både intellektuell, imponerande klarsynt, beläst och påläst, och en praktisk och energisk fixare. Hon vårdade och renoverade hus och möbler, hon vårdade den kvinnliga handarbetstraditionen: stickade, virkade, sydde.

Hennes mors släkt kom från yttersta skärgården och tillsammans med sin yngre syster övertog hon sin mosters hus på Kopparholm. Det var en miljö hon skötte pietetsfullt, ett paradiset inför havets anlete där hon firade både jul och midsommar. I bokhyllan där, dominerad av lokalhistoria, finns berättelsen om en förfader som på 1800-talet försörjde familjen som fiskare (vad annars?) och rodde ända ut till Jurmo Kalkskär – fast han hade bara en arm. Ki var en förvaltare av det segt uthålliga utskärsarvet.

Under studietiden i Åbo på 1970-talet var hon en av de första feministerna, en av de första som lyfte miljöfrågorna.

Under åren i Helsingfors ägde hon en trähuslägenhet i Kottby men hade också ett andra hem vid Biskopsgatan i Åbo, i stadens historiska centrum. Efter pensioneringen utvidgade hon sin Biskopsgata genom att köpa grannlägenheten och återställde så långt det var möjligt också den i ursprungligt skick. Det blev hennes sista stora projekt. Hon bodde kvar där ända till slutet.

Det tomrum Ki lämnar efter sig är stort och obegripligt. Att tvingas skriva hennes nekrolog är fel, så fel. Men denna söndag ska vi minnas henne med all den kraft vi är mäktiga. Att få vara hennes vän kändes alltid som ett privilegium.

Dan Ekholm

Viveca Dahl

Kollegor och vänner

Thorström, Monica

27.1.1934 – 6.7.2021

Textilläraren, porslinsmålaren och glaskonstnären Monica Thorström har gått ur tiden. Monica (f. Hagström) föddes i Helsingfors 27.1.1934 som enda barn till Svea (f. Palin) och Arne Hagström. Hon växte upp i Karis. När Monica var fem år bröt vinterkriget ut, och föräldrarnas liv förändrades i grunden. Fadern var under hela kriget vid fronten, modern lotta vid luftvärnet. Kriget satte outplånliga spår i föräldrarnas och deras enda dotters liv.

Genom faderns arbete vid järnvägen kom Monica efter kriget att vistas på olika håll i östra Finland, vilket bidrog till att hon tidigt lärde sig finska. Hon hade alltid en inkluderande inställning till olika språk- och kulturgrupper.

Sin första yrkesexamen avlade Monica vid Åbo hemslöjdsinstitut 1955. Samma år gifte hon sig med ekenäsbördige sjökaptenen Jarl-Henrik Thorström. Paret fick småningom fyra barn.

Monica började tidigt måla tavlor, men kom snart att intressera sig för klassisk porslinsmålning, som hon allt mera ägnade sig åt. Efter att hon 1971 kommit i kontakt med Sirkka Tuurna, pionjär inom porslinsmålningen i Finland, trädde hennes målning in i en ny fas. Under de följande decennierna åkte hon regelbundet till Helsingfors för att delta i Tuurnas undervisning. Monica började undervisa i textillära och porslinsmålning vid Medborgarinstitutet i Karis, och blev 1978 institutets första heltidsanställda lärare.

Monica Thorström var en omtyckt och inspirerande lärare, som i många år undervisade karisbor i hantverk. Hon sökte ständigt nya kreativa former och började småningom med glasmålning, tiffanyglas samt konstglasproduktion. Genom åren ställde hon ut sin konst flera gånger, bl.a. i Karis, Helsingfors och New York 1995.

Monica var också aktiv inom kommunalpolitiken. Hon ställde upp i kommunalval och innehade olika förtroendeposter. Hon var i flera år ordförande för den lokala Marthaföreningen. Genom åren hade hon kontakt med sina scoutkamrater från ungdomen samt med studiekamraterna och kollegerna från Åbo hemslöjdsinstitut.

Eftersom maken ofta var borta i månader på världshaven, fick Monica axla ett stort ansvar i hushållet, vid sidan av sin mor Svea som också länge bodde i familjen. Monica kunde behjälpligt reparera både en bilmotor och förbränningspanna. Om källaren svämmade över vid regn eller barnens skridskobana inte isades i tid på vintern, ringde hon upp alla i kommunen tills problemet åtgärdades.

Hon uppskattade snabba bilar, men även allt sådant som hade med tyger, kläder, kosmetika och frisyrier att göra. Hon var på många sätt präglad av det femtiotal under vilket hon levde sina mest formbara år. I egenskap av mamma betonade hon vikten av syskonrelationer och utbildning. Själv hade hon som barn längtat efter syskon och drömt om att studera.

Sina sista år tillbringade Monica på Villa Pentby i Karis. Maken avled 2015, och tomheten efter honom kom att fördystra hennes sista år.

Monica saknas av sina fyra barn jämte deras äkta hälfter, liksom av åtta barnbarn och två barnbarnsbarn.

Tove Hertzberg
Tina Glantz
Helena Nordström
Thorbjörn Thorström

Eja Tollet

6.5.1927 - 13.8.2021

Eja Tollet, född Sevelius, var känd för sin förmåga att dela sin entusiasm med andra och sina naturliga musikaliska egenskaper. Hon sjöng och spelade violin redan som barn och detta musikintresse fortsatte livet ut. Enligt Ejans närmaste var hennes kör, Akademiska Damkören Lyran, en av de viktigaste sakerna i hennes liv.

Kören grundades år 1946 av Eja och en grupp andra kvinnliga studenter i Helsingfors. Då var hon 19 år gammal och kören bestod av ett dussin sångare. Eja var också Lyrans första dirigent och ledde kören fram till 1952. Det första framträdandet hölls i maj 1946 på de svenska studenternas vårfest, och våren 1948 hölls den första konserten i Privata Svenska Flickskolan i Helsingfors. Eja stod även för valet av repertoar och skapade flera av arrangemangen som kören framträdde med.

Efter sin tid i den aktiva kören var Eja även med och grundade Lyrans alumnförening Harpan år 1967. Harpan fungerar som Lyrans understödsförening och har även som syfte att ge körens före detta medlemmar möjligheten att uppehålla en kontakt med den aktiva kören.

Eja arbetade länge som matematiklärare bland annat i Munksnäs, Lärkan, Svenska skolan i Imatra och Brobergsska samskolan. Många av hennes elever gick vidare till att sjunga i Lyran. De minns Eja som en lärare som hade det

tålamod en lärare i matematik behöver och som man får öva in då man spelar ett stråkinstrument eller sjunger i kör. Eja var en person som sällan förlorade humöret, de minns inte att detta skulle ha skett en enda gång.

Eja beskrev själv sina känslor till sitt ovärderliga arv så här:

”När jag minns vår anspråkslösa början, hur barnsliga och trosvissa vi var, så blir jag glad ända ner i stortårna när jag ser att idén har stått sig och står sig, att sångarna är många och duktiga, att ledningen är kunnig och professionell, att resultatet klingar och att en mild och entusiastisk galenskap förenar äldre och yngre sångare. Länga leve Lyran!” (Eja Tollet 26.10.1995)

I dag blickar vi tillbaka på de 75 år som gått sedan Lyran grundades. Det som en gång började som ett dussin glada korister på Nylands Nation har under åren vuxit och blivit till en av Finlands största och främsta damkörer med cirka 60 sångare.

Årets jubileum firas tyvärr utan Eja på plats, men hon lever kvar i oss så länge som vi sjunger och har körsystrar att dela sångarglädjen med. Det är tryggt att veta att Lyran än i dag står på stadig grund, och kommer att fortsätta blomstra även i framtiden. Flera generationer av lyror är Eja evigt tacksamma för den otroliga gåva hon gett oss.

Agnes Lindberg

Annica Tallqvist

Akademiska damkören Lyran & Harpan

Ernest Uljens

9.7.1936 – 26.9.2021

Ernest Uljens var näst yngst bland åtta syskon och bara sex år när hans far Alfred dog 1942. Alfred hade som många andra rest till Amerika och fått ihop pengar till ett hemman. Han köpte en gård i Öster Yttermark och bytte släktnamnet Uljens, som hängt med sedan 1600-talet, till Granskog. Ernest föddes således som en Granskog.

Efter folkskolan gick han Fria Kristliga Folkhögskolan i Veikars och Lärkulla folkakademi. I slutet av 1950-talet avlade han socionomexamen vid Svenska medborgarhögskolan, som Social- och kommunalhögskolan hette då. En sommar jobbade han i Tammerfors för att lära sig finska.

År 1962 gifte han sig med Anita Malmström från Kotka, som vid det laget studerade svenska vid Helsingfors universitet. Paret fick två barn: Michael (1962) och Ann-Charlotte (1963).

I Helsingfors fungerade Ernest Granskog som banktjänsteman och därefter som pressansvarig på SFP:s partikansli. Då posten som chefredaktör för *Österbottningen* i Gamlakarleby blev ledig 1966 uppmanade riksdagsledamoten och ministern Grels Teir den 30-åriga Ernest att söka jobbet. Han antog utmaningen och skrev i sju års tid ledare nästan dagligen. Ofta motsatte han sig kriget i Vietnam.

Åren 1973–1996 var han *Hufvudstadsbladets* redaktör i Vasa. Utöver nyhetsjobbet skrev han regelbundet ledare. Hösten 1974 var han delegat vid FN:s generalförsamling i New York. Han var även kretsordförande för SFP i Österbotten.

Ernest ägnade en stor del av sin fritid åt Projekt Stundars i vilket äldre och ofta övergivna bondstugor monterades ner och byggdes upp som bostäder i anslutning till Stundars friluftsmuseum. I Gamlakarleby hade han och hustrun låtit riva ett timmerhus och byggt upp det som sommarstuga i Öja. Nu köpte de ett hus i Pörtom som var inflyttningsklart i Stundars 1980. Familjen Granskog återtog släktnamnet Uljens år 1981.

Ernest Uljens var med om att starta Korsholms Musikfestspel 1983. Han var djupt engagerad i debatten om det österbottniska högskolväsendet och medverkade 1988 i pamfletten *Pro Ostrobotnia*.

Äktenskapet med Anita upphörde 1991. Ernest tvingades i förtidspension från *Hbl* som 60-åring, vilket blev ett hårt slag. Han sökte sig tillbaka till hemgården i Östra Yttermark, iståndsatte den och tillbringade mycken tid i snickarverkstaden. Han träffade textilkonstnären Ines Hjerpe-Österman och flyttade kring millennieskiftet till Kaskö där han levde ett stillsamt liv.

Kanske varvade han ner efter allt det han tidigare engagerat sig i. Han gick in för det han gjorde med hela sin själ och hela sitt hjärta och båda var de stora. Från sin uppväxt förde han med sig ett engagemang för de små och svaga och det präglade hans syn på samhället, inte minst som journalist och kulturarbetare. Han hade ett rörligt intellekt, fattade snabbt och formulerade sig väl. Ernest Uljens var en entusiast, en förebild och en lysande representant för journalistiken.

Närmast sörjande är förutom Ines dottern Ann-Charlotte och sonen Michael med familjer samt bror Evert.

Dennis Rundt

Kollega och samtalspartner

Jarl "Jalle" Åkerlund

15.4.1941 – 31.3.2022

Amatörteaterprofilen Jarl "Jalle" Åkerlund har lämnat scenen. Livslågan släcktes efter en lång kamp mot akut leukemi. Han hann den här vårvintern spela med i tre av de sju föreställningar som hyllar Fallåker Teaters 50-åriga era av oavbruten teaterverksamhet. Söndagen den 27 mars stod Jalle ännu på scenen på Fallåker och sjöng duetten *Älskar du mig* ur *Spelman på Taket* med sin livspartner Ingegerd. Jalle Åkerlund är känd i hela Svenskfinland för sin mångåriga, gedigna insats inom amatörteater och kulturarbete. Jalle gjorde under sin karriär långt över 1 000 föreställningar och medverkade i närmare 50 pjäser.

Jalle föddes i Bemböle i Esbo och han gick sina första skolår i Bemböle skola. Hans håg stod tidigt till teatern, men den blev trots allt inte hans yrkesval, utan i stället en livslång passion som fyllde mer än hälften av hans liv. Textiler, import och försäljning blev Jalles levebröd, vilket innebar ett stort antal kundkontakter och leverantörer samt resande inom Europa. De kontakterna kom också till nytta när det gällde den teaterverksamhet som han och frun Ingegerd började bygga upp på Fallåker.

Jalle hade första gången stått på scenen i UF-huset Fallåker 1958 då han spelade Tok-Gustav i *Stockflottarna*. Under de följande årtiondena blev det fler pjäser och ett större engagemang i föreningen som då hette Esbo Mellersta

Ungdomsförening. 1972 valdes Jalle till ordförande i ungdomsföreningen och han verkade på den posten i 34 år. Under hans ordförandeskap valde föreningen teatern som sin viktigaste verksamhetsform och den och föreningshusets goda skick stod alltid på Jalles agenda.

Inför teaterns 50-årsjubileum i år har Fallåker UF gett ut en bok med samma namn som den jubileumskavalkad som spelas på Fallåkersscenen i mars–april, *50 år av glädje, sång och skratt*. Den boken inleds naturligt nog med Jalles hågkomster där han konstaterar att Fallåker har varit hans och Ingegerds andra hem. ”Jag har under åren lärt mig att i föreningslivet finns det upp- och nedgångar i verksamheten, men att få uppleva en period på 50 år av uppgång, 1972–2022 kunde jag inte ens drömma om”.

Jalle var känd som en man med tusen järn i elden. Han ville hela tiden ha någonting på gång. Han fick en del av sitt lystmäte fyllt på idylliska Svartholmen i Lovisa där familjen skaffade sig ett sommarställe vid havet. Här fick Jalle renovera, hugga ved, röka fisk och filosofera kring livet och följande kulturella projekt.

Jarl Åkerlund hann under sina år som Esbobo verka i tolv år inom stadens kulturnämnd och fyra år som den svenska sektionens ordförande. Han var också ordförande några år för Esbo svenska kulturförening. När han och Ingegerd i mitten av 2000-talet flyttade till Kyrkslätt engagerade han sig först inom pensionärerna och grundade sedan 2014 Kyrksläpps svenska kulturförening, vars ordförande han var vid sitt frånfälle.

Jarl Åkerlund har tilldelats en lång rad utmärkelser för sitt engagemang inom teater och kulturarbete.

Jalle hade alltid glimten i ögat, han var känd för sitt medryckande engagemang och hade en förbluffande förmåga att skapa ett starkt kulturliv i allt han tog sig an.

Iwe Ekström

Carl Öhman

18.3.1930 – 3.3.2022

Carl Öhman var en stor kulturpersonlighet: chef för Svenska Teatern 1963–1982, överintendent för Finlandiahuset 1982–1988, verkställande direktör för Tammerforshuset 1988–1997, innehavare av ett stort antal viktiga uppdrag inom olika teaterorganisationer, teaterman med stora internationella kontakter, mottagare av Franska Hederslegionen, Den Kungliga Amaranterordens Stormästare i Helsingfors.

Han var en lysande talare benådad med en sällsynt humor. En enorm bekantskapskrets gjorde att han lätt var Calle med hela folket.

För mig var Calle en god, trofast och uppriktig vän, mitt föredöme, min diskussionspartner, min förebild i allt som har med sätt och fason att göra.

Ja – min lärare för livet.

När jag var chef för Åbo Svenska Teater (1969–1972) var han dessutom min kollega. Där gjorde han sitt till för att både Åbo Svenska Teater och Wasa Teater fick sitt behövliga statsunderstöd. Dessutom lät han många av ÅST:s föreställningar gästspela på Svenska Teatern.

Senare fick jag den avundsvärda möjligheten att regissera *Arsenik och gamla spetsar* med Nanny Westerlund och May Pihlgren på Svenska Teatern samt rollen som Armand i *Kameliadamen*.

2003 spelade Calle i Ekenäs och på Svenska Teaterns miniscen samt Göran Schildts pjäs *Alvar och Runar* i regi av Erik Ohls i Stockholm och i Oslos Akershus. Calle var Alvar Aalto och jag Runar Schildt. Dessutom spelade Calle kejsar Josef II i Peter Shaffers *Amadeus* på Lilla Teatern.

Calle var dessutom en utmärkt radioskådespelare, bland annat som Sherlock Holmes. Då jag regisserade radioversionen av Arthur Millers *Alla mina söner* valde jag Calle för huvudrollen. När inspelningen omsider var slut, sade Calle: "Det här var ju väldigt skojigt! Får ni betalt för det här?" Alla skådespelare förstod inte humorn.

En gång, när vi flanerade tillsammans längs Espen stötte vi på några damer som vi kom i glatt samspråk med. Då vi omsider tog farväl, önskande varandra snart återseende, frågade Calle mig: "Vem var de här damerna?" "Ingen aning", svarade jag.

Jag tror att många skådespelare och annat teaterfolk, personal på Svenska Teatern, Finlandiahuset och Tammerforshuset jämte personer i varierande statliga tjänster kommer att sakna Carl Öhman. Så också hans anhöriga.

Jag saknar honom.

Lars Svedberg

f.d. chef för Svenska Teatern

Skicka in minnesrunor du skrivit till *minnesrunor.fi*

Minnesrunor.fi är den samlande webbplatsen för finlandssvenska minnesskrifter, nekrologer och minnesrunor. Här samlas på ett ställe minnesrunor över finlandssvenskar och personer nära knutna till finlandssvenskheten – varav ett urval årligen även publiceras i tryckt form i SFV-kalendern.

Grunden utgör de minnesrunor som sedan 1886 traditionellt publicerats i SFV-kalendern. Av detta material är minnesrunorna från 2004 och framåt kompletta, liksom andra som digitaliserats. Övriga runor är sökbara, med möjlighet att beställa avskrifter från SFV, som även upprätthåller webbsajten.

Föremålet för minnesrunan ska vara en svenskspråkig finländare, eller en annan finländare som gjort en viktig eller intressant arbets- eller frivilliginsats inom det svenska i Finland. Föremålet för runan behöver inte vara en känd eller berömd person. Minnesrunan ska vara skriven på svenska.

Skicka på redaktion@sfv.fi. Kom även ihåg att skicka en bild.

SFV 2021

Verksamhetsberättelse och bokslut

FOTO: LINUS LINDHOLM

Hållbara investeringar ger goda resultat

För år 2021 uppvisar SFV i sitt bokslut ett rekordartat positivt resultat. Årets stora överskott beror på två huvudsakliga faktorer. Den ena är att SFV enligt praxis och den så kallade försiktighetsprincipen inte skriver upp tillgångar i bokslutet. Det innebär att SFV under många år haft stora dolda värden i balansräkningen. Den andra är att SFV enligt sin placeringsstrategi gjort omplaceringar i aktieportföljen år 2021. Försäljningen av aktier med lågt anskaffningsvärde har medfört stora försäljningsvinster i bokslutet 2021. Vissa inköp har gjorts för mer än 20 år sedan.

Skäl att hålla i minnet att det vi kallar SFV:s utdelning – det vill säga den egna allmännyttiga verksamheten och de allmänna bidragen – sker däremot inte från försäljningsintäkter av engångskaraktär, utan från avkastningen från de placerade medlen.

Föreningen har ett aktivt kapitalförvaltningsråd, som med sin samlade kunskap rådgör med styrelsen i placeringsfrågor. Även den utomstående placeringsanalys som föreningen gjorde hösten 2021 visade att avkastningen på SFV:s placeringsverksamhet nådde över genomsnittet, med en reell avkastning på 13,5 procent på hela förmögenheten, varav cirka 20 procent består av fastigheter.

Placeringsanalysen visade också att aspekterna gällande hållbara investeringar (ESG, eller Environmental, Social and Governance) är väl beaktade – de facto placerade sig SFV tio procent högre än jämförelseindexet, med en klar övervikt av placeringar i bolag med ratingen AAA.

I skrivande stund påverkas ekonomierna inte bara av ett inflationstryck från tidigare års frikostiga penningpolitik, utan också av geopolitiska osäkerheter. SFV har inga placeringar i Ryssland, men det återstår att se om det uppstår verkningar som kan tillskrivas de ekonomiska sanktionerna. SFV kommer i vilket fall som helst, och liksom tidigare att i alla lägen sträva till en jämnt ökande verksamhet.

Johan Aura
kanslichef

Verksamhetsberättelse	137
Bokslut	144
Föreningens resultaträkning	144
Föreningens balansräkning	146
Föreningens finansieringsanalys	148
Föreningens noter till bokslutet	149
Koncernens resultaträkning	155
Koncernens balansräkning	156
Koncernens finansieringsanalys	158
Koncernens noter till bokslutet	159
Bokslutets underskrift	162
Revisionsberättelse	164
Förteckningar	169
Utskott och kommittéer	169
Publikationer	170
Aktiviteter och projekt	173
Pris, medaljer och vistelsestipendier	178
SFV:s donationsfonder 2021	194

Verksamhetsberättelse

VERKSAMHETEN

SFV är en allmännyttig förening som sedan 1882 främjar utbildning, kultur och fri bildning på svenska i Finland. Enligt föreningsstadgarna har SFV till syfte att *”främja svenskt bildningsarbete i Finland genom att understöda utbildning och bibliotek, bevilja studieunderstöd samt stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden”*.

SFV delar ut bidrag, pris och stipendier men driver även egen bildnings- och kulturverksamhet. I verksamheten ingår bland annat Svenska studiecentralens verksamhet, litterära tävlingar, medlemstidningen *SFV-magasinet*, årsboken *SFV-kalendern*, biografiserien, SFV-huset G18 och webbtjänsten Föreningsresursen. I konceptet Hos Vännerna erbjuder SFV finlandssvenska organisationer och föreningar kostnadsfri användning av SFV:s möteslokaler i Helsingfors, Vasa och Åbo.

SFV har från och med 1978 varit upprätthållare av läroanstalten Svenska studiecentralen som erhåller statsandelar för verksamheten. Studiecentralens uppgift är att som en del av den fria bildningen bevilja kursbidrag till organisationer eller studiecirkelbidrag till organisationer eller privatpersoner. Dessutom ordnar studiecentralen egna kurser, föreläsningar och seminarier som stöder detta syfte.

I april 2021 presenterades SFV:s pris- och medaljmottagare samt vistelsestipendiater i ett digitalt utförande på föreningens webbplats. Mottagarna av Folkbildningspriset, Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond och Christoffer Grönholms pris intervjuades i videoinlägg. På samma webbsida presenteras även de svensklärare, folkbildningsmedaljörer och hagforsmedaljörer som fick motta föreningens utmärkelser.

SFV delade 2021 ut 2,2 miljoner euro som bidrag, pris och stipendier. I detta ingår även förmedlade bidrag på 254 900 euro. Utdelningen indelad i SFV:s sektorer var Kultur och bibliotek 376 000 euro (17,4 %), Fri bildning 795 500 euro (36,9 %) och Utbildning 987 200 euro (45,7 %). Bland de större bidragen kan nämnas bidragen till Helsingfors

Universitet på 150 000 euro, Åbo Akademi på 150 000 euro, Svenska studiefonden på 100 000 euro och Sydkustens landskapsförbund på 81 000 euro.

Tabellen nedan är en översikt över den ordinarie verksamhetens kostnader i resultaträkningen 2019–2021. I översikten ingår även beviljade bidrag som redovisas skilt i slutet av resultaträkningen, under rubriken Fonder med egen täckning. Administrationen består av kostnaderna för styrelse och ledning.

	2021 t euro	2020 t euro	2019 t euro
Beviljade bidrag, pris och stipendier	2 159	1 880	3 727
Bildnings- och kulturverksamhet	1 697	1 411	1 276
Administration	723	686	729
Totalt	4 579	3 977	5 732

ORGANISATION OCH FÖRVALTNING

MEDLEMSKÅREN

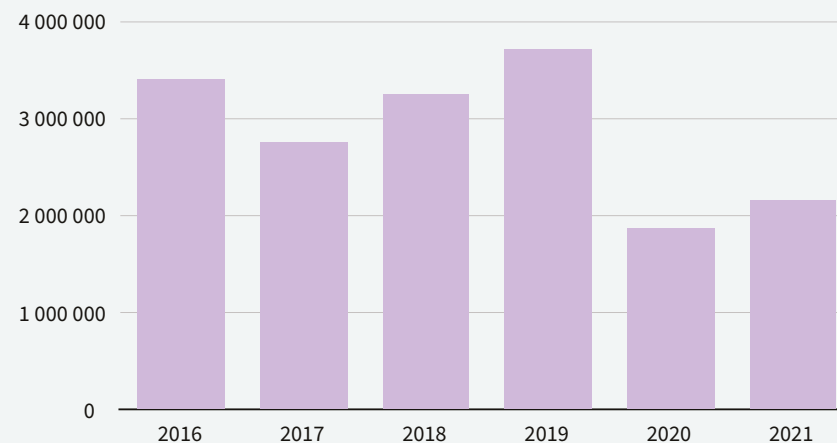
Vid utgången av 2021 hade Svenska folkskolans vänner rf 344 personmedlemmar och en understödsförening.

Hedersmedlemmar i föreningen är professor **Ann-Mari Häggman** (hedersordförande) och hembygdsrådet **Bo Lundell**.

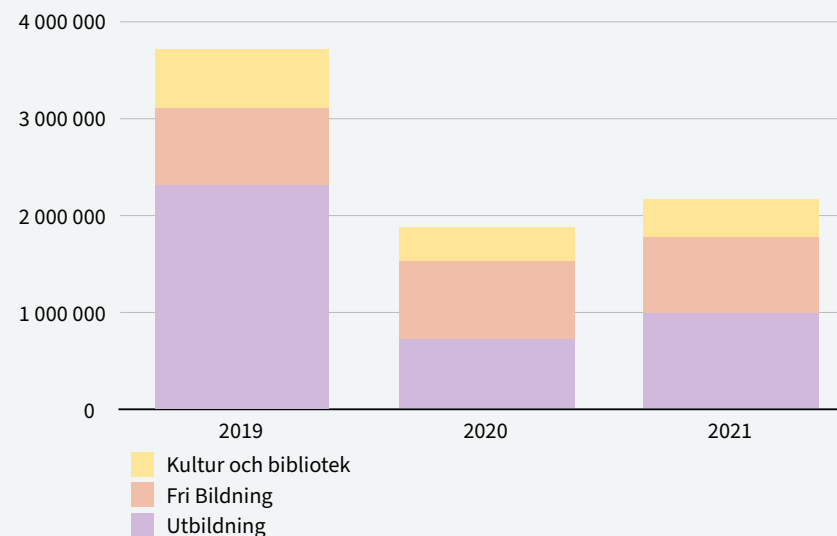
Vid sitt årsmöte den 28 april 2021 fastställde Svenska folkskolans vänner rf medlemsavgiften till 0 euro.

Understödsföreningen för Svenska folkskolans vänner rf hade 6 674 personmedlemmar vid utgången av 2021. Understödsföreningens årsmöte den 24 mars 2021 fastställde medlemsavgiften till 15 euro. Medlemsförmånerna var *SFV-kalendern* och tidskriften *SFV-Magasinet* samt en rabatt på upp till 45 procent i Schildts & Söderströms nätbokhandel. Alla nya medlemmar fick som gåva en valfri bok ur SFV:s egen skriftserie.

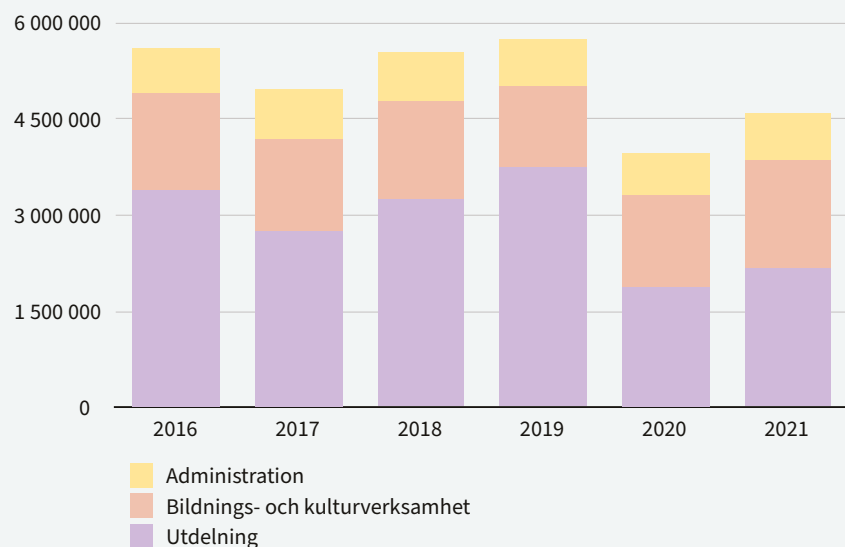
BIDRAGSUTDELNING 2016–2021, EURO

BEVILJADE BIDRAG PER SEKTOR 2019–2021, EURO

VERKSAMHETSKOSTNADER 2016–2021, EURO

STYRELSEN

Styrelsen sammanträdde under året till tolv protokollförda möten. Antalet behandlade ärenden var 168.

Styrelsens sammansättning fram till årsmötet 2022 var (invalid, närvaro): ordförande musikmagister **Wivan Nygård-Fagerudd** (2010, 12/12), vice ordförande juris magister **Jan-Erik Stenman** (2017, 12/12), akademidirektör **Heidi Backman** (2013, 12/12), filosofie magister **Joakim Bonns** (2018, 11/12), filosofie doktor **Fredrik Hertzberg** (2019, 12/12), doktor i musik **Tomas Järvinen** (2020, 12/12), filosofie doktor **Åsa Lindberg** (2017, 12/12), filosofie magister **Gun Oker-Blom** (2013, 12/12) och filosofie magister **Pia Widén** (2016, 12/12).

Styrelsens sekreterare var kanslichef **Johan Aura**.

Arbetsutskottet har förberett ärendena till styrelsens möten och avgjort löpande ärenden. Medlemmarna var **Wivan Nygård-Fagerudd** (ordförande), **Jan-Erik Stenman** (vice ordförande), **Heidi Backman** och **Pia Widén**.

Sektorsutskotten har förberett bidragsansökningar till styrelsens möten. I sektorsutskottet för utbildning satt **Heidi Backman**, **Joakim Bonns** och **Gun Oker-Blom**, för kultur och bibliotek **Fredrik Hertzberg**, **Wivan Nygård-Fagerudd** och **Pia Widén** samt för fri bildning **Tomas Järvinen**, **Åsa Lindberg** och **Jan-Erik Stenman**.

KAPITALFÖRVALTNINGSRÅDET

Kapitalförvaltningsrådet är styrelsens rådgivande organ i frågor om placeringar och förmögenhetsförvaltning. Medlemmarna fram till årsmötet 2022 var diplomingenjör och ekonomie magister **Erik Palmén** (ordförande), ekonomie magister **Marjo Berglund**, ekonomie magister **Magdalena Lönnroth**, vicehäradshövding **Jarl Sved** och politices magister **Björn Teir**.

REVISORER

Suppleanten CGR **Martin Grandell** på PricewaterhouseCoopers (PwC) övertog under hösten 2021 revisionsuppdraget av CGR **Petter Lindeman** på PwC som av sagt sig uppdraget. CGR **Eetu Anttonen** på PwC har lett revisionsarbetet.

PERSONALEN

Föreningens kanslipersonal var i medeltal 13 personer under räkenskapsperioden (12 personer 2020).

INKOMMANDE DONATIONER

Som donationer under tillförda medel i resultaträkningen redovisas totalt 365 500 euro. Donationerna består främst av ett legat från Stiftelsen för Åbo Akademi på 336 900 euro. Legatet är ett årligt tillskott till Bröderna Oskar, Karl, Herman och Hjalmar Waselius fond. Beloppet utgör 2/8 av nettoavkastningen av en särskild fond, vars förvaltning sköts av stiftelsen.

EKONOMI OCH FRAMTIDA UTSIKTER

Verksamheten är huvudsakligen finansierad av förmögenhetens avkastning, men även av externa stöd som finansierar ungefär 16 procent av verksamhetskostnaderna. Det största externa stödet var statsandelar för studiecentralens kursverksamhet.

Resultatet före bokslutsdispositioner uppvisar ett överskott på 11,1 miljoner euro. Efter bokslutsdispositioner minskar överskottet till 7,1 miljoner euro. Det egna kapitalet inklusive självtäckande fonder uppgår till 96,3 miljoner euro vid räkenskapsperiodens utgång.

Överskottet beror främst på en stark utveckling på börsmarknaden. Under året har omplaceringar i aktieportföljen medfört försäljningsvinster på 8,7 miljoner euro. Återförda nedskrivningar var 3,3 miljoner euro. De återförda nedskrivningarna består av börsaktier som nedskrivits i tidigare bokslut.

För att säkerställa att föreningens förmögenhetsförvaltning genomgående och konsekvent är etiskt hållbar beaktas ESG-aspekterna, dvs. frågor i anslutning till miljö, socialt ansvar och god förvaltningssed. Under hösten 2021 gjorde Nordea Private Banking en ESG-analys av SFV:s aktieportfölj. Kriterierna togs från tre oberoende parter. SFV:s rating blev AA (AAA är högsta och CCC är lägsta betyg).

Inför kommande år uppskattar styrelsen att förmögenhetens avkastning fortsätter trygga verksamheten och utdelningen av bidrag och stipendier. Den nuvarande placeringsstrategin är mera global än tidigare och sålunda påverkas avkastningen av den ekonomiska utvecklingen i Finland och globalt.

KONCERNEN

I koncernens resultat- och balansräkning 2021 ingår dotterbolaget Axxell Utbildning Ab (ägarandel 65 %) och tre fastighetsbolag.

Axxell Utbildningen Ab erbjuder yrkesutbildning för ungdomar och vuxna. Axxell finns på åtta orter och har 3 000 studerande, varav 700 av dem är ungdomar. Personalstyrkan 2021 motsvarar 277 årsverken. Axxells verksamhet finansieras av statliga stöd.

FOTO: PIA PETERSSON

Bokslut | Föreningens resultaträkning

	Not	Jan-dec 2021	Jan-dec 2020
Ordinarie verksamhet			
Intäkter			
Inkommande understöd	1	750 004,10	706 155,62
Litteraturförsäljning		2 956,71	951,38
Övriga intäkter		0,00	0,00
		752 960,81	707 107,00
Kostnader			
Personalkostnader & arvoden	3	-1 321 614,95	-1 183 759,74
Avskrivningar		-38 989,96	-54 766,25
Övriga kostnader		-1 059 922,12	-858 767,75
Beviljade bidrag och stipendier	2	-2 056 616,12	-1 783 024,67
		-4 477 143,15	-3 880 318,41
Ordinarie verksamhetens underskott		-3 724 182,34	-3 173 211,41
Tillförda medel			
Intäkter			
Donationer		365 536,08	714 040,70
		365 536,08	714 040,70
Investerings- och finansieringsverksamhet			
Intäkter			
Hysesintäkter		1 606 626,26	1 505 921,59
Aktierelaterad utdelning		2 761 457,98	3 432 183,88
Ränteintäkter		0,00	258,72
Försäljningsvinster		8 702 237,98	708 702,62
Återförda nedskrivningar		3 288 820,10	310 750,66
Övriga intäkter		91,19	102,20
		16 359 233,51	5 957 919,67
Kostnader			
Personalkostnader & arvoden	3	-89 535,16	-87 761,06
Avskrivningar		-305 107,94	-330 783,73
Räntekostnader		-23 649,18	-23 767,16
Fastighetskostnader		-1 134 502,09	-1 267 757,38
Försäljningsförluster		-2 553,36	-484 387,57
Nedskrivningar		-361 387,49	-3 256 267,82
Övriga kostnader		-14 740,21	-46 681,82
		-1 931 475,43	-5 497 406,54
Investerings- och finansieringsverksamhetens överskott		14 427 758,08	460 513,13
Resultat av egen verksamhet		11 069 111,82	-1 998 657,58

	Not	Jan-dec 2021	Jan-dec 2020
Fonder med egen täckning			
Intäkter			
Aktierelaterad utdelning		113 417,80	107 765,22
Kostnader			
Beviljade bidrag och stipendier	2	-102 080,00	-96 988,70
		11 337,80	10 776,52
Resultat före bokslutsdispositioner		11 080 449,62	-1 987 881,06
Bokslutsdispositioner			
Överföringar mot fondkapitalet			
Till fonder med egen täckning		-11 337,80	-10 776,52
Till bundna fonder	8.1	-3 960 299,34	0,00
Från bundna fonder	8.1	0,00	1 207 267,99
		-3 971 637,14	1 196 491,47
Räkenskapsperiodens resultat		7 108 812,48	-791 389,59

Forts. på nästa sida

Föreningens balansräkning

	Not	Dec 2021	Dec 2020
Aktiva			
Bestående aktiva			
Materiella tillgångar			
Mark- och vattenområden		5 187 573,77	4 999 501,11
Byggnader och konstruktioner		6 963 002,18	7 253 127,28
Maskiner och inventarier		249 450,29	274 334,23
	4	12 400 026,24	12 526 962,62
Investeringar			
Lånefordringar		3 408 128,51	1 719 355,41
Övriga aktier och andelar	5.2	80 191 384,30	64 579 118,75
		83 599 512,81	66 298 474,16
Bestående aktiva totalt		95 999 539,05	78 825 436,78
Rörliga aktiva			
Fordringar			
Övriga fordringar	7.1	463 728,06	749 920,17
		463 728,06	749 920,17
Kassa och bank		1 647 203,57	7 237 900,93
Rörliga aktiva totalt		2 110 931,63	7 987 821,10
Fonder med egen täckning			
Övriga aktier och andelar	5.3	1 203 693,67	1 203 693,67
Kassa och bank		24 475,11	13 137,31
		1 228 168,78	1 216 830,98
Aktiva totalt		99 338 639,46	88 030 088,86

Föreningens balansräkning

	Not	Dec 2021	Dec 2020
Passiva			
Eget kapital			
Fonder			
Bundna donationsfonder	8.1	34 025 116,45	30 064 817,11
Fria donationsfonder	8.2	35 100 292,07	34 397 101,78
Övriga fria fonder	8.3	1 948 656,44	1 948 656,44
		71 074 064,96	66 410 575,33
Resultat			
Resultat från tidigare år	8.4	16 935 686,97	18 430 266,85
Räkenskapsperiodens resultat		7 108 812,48	-791 389,59
		24 044 499,45	17 638 877,26
Eget kapital totalt		95 118 564,41	84 049 452,59
Främmande kapital			
Långfristigt			
Skulder till kreditinstitut		0,00	1 725 000,00
		0,00	1 725 000,00
Kortfristigt			
Skulder till kreditinstitut		1 725 000,00	0,00
Skulder till leverantörer		142 091,45	111 615,98
Övriga skulder	7.2	871 946,01	730 521,72
Resultatregleringar	7.3	252 868,81	196 667,59
		2 991 906,27	1 038 805,29
Främmande kapital totalt		2 991 906,27	2 763 805,29
Fonder med egen täckning			
Eget kapital	8.5	1 228 168,78	1 216 830,98
Passiva totalt		99 338 639,46	88 030 088,86

Föreningens finansieringsanalys

	Jan-dec 2021	Jan-dec 2020
Verksamhet		
Inbetalningar	753 960,81	707 107,00
Utbetalningar	-4 233 294,50	-5 430 264,73
	-3 479 333,69	-4 723 157,73
Investeringar		
Direktavkastning	3 257 118,88	3 665 094,83
Köp och försäljning	-5 703 010,28	-9 212 522,04
	-2 445 891,40	-5 547 427,21
Flöde	-5 925 225,09	-10 270 584,94
Finansiering		
Förändring av långfristiga skulder	0,00	0,00
Räntor	-23 649,18	-23 767,16
	-23 649,18	-23 767,16
Flöde	-5 948 874,27	-10 294 352,10
Inkommande donationer		
Donationer	369 514,71	426 289,69
Flöde	-5 579 359,56	-9 868 062,41
Förändring av likvida medel	-5 579 359,56	-9 868 062,41
Likvida medel vid årets början	7 251 038,24	17 119 100,65
Likvida medel vid årets slut	1 671 678,68	7 251 038,24

Föreningens noter till bokslutet

REDOVISNINGSPRINCIPER

MATERIELLA TILLGÅNGAR OCH AVSKRIVNINGAR

De materiella tillgångarna har aktiverats under bestående aktiva till direkt anskaffningsutgift.

Byggnader avskrivs till 4 procent på restvärdet. Maskiner och inventarier avskrivs lineärt under en period på 3–10 år.

Markområden avskrivs inte.

Avskrivningarna redovisas i resultaträkningen under ordinarie verksamhet och investerings- och finansieringsverksamhet.

MOTTAGNA BIDRAG

Inkommande bidrag bokförs som intäkt till den del kostnader uppstått.

BEVILJADE BIDRAG

Bidragen kostnadsförs under det år de beviljas.

INVESTERINGAR

Bestående aktiva investeringar har aktiverats till direkt anskaffningsutgift. Bokföringsvärdet på marknadsnoterade värdepapper nedskrivs till marknadsvärdet om bokföringsvärdet överstiger marknadsvärdet. Nedskrivningen återförs om marknadsvärdet stiger. Vid realisering av aktier och andelar har FIFO-regeln använts.

DONATIONSFONDER

Donationsfonderna är indelade i bundna, fria och fonder med egen tackning. De bundna fondernas ändamål har bestämda syften. De fria fondernas avkastning får fritt användas för föreningens syften. Fonder med egen tackning har förutom bestämda syften även separata tillgångar som redovisas skilt från föreningen i resultat- och balansräkningen.

Räkenskapsperiodens ändringar i bundna fonder och fonder med egen tackning överförs i resultaträkningen mot fondkapitalet i balansräkningen. Insättningar till fria fonder överförs följande år inom eget kapital i balansräkningen – från tidigare års överskott till fondkapitalet.

1 INKOMMANDE UNDERSTÖD

Alla mottagna bidrag är redovisade i resultaträkningen under ordinarie verksamhetens intäkter.

	2021	2020
Understöd från den offentliga sektorn	687 004,10	640 788,93
Stöd från Understödsföreningen för SFV rf	43 000,00	45 000,00
Övriga bidrag från privata organisationer	20 000,00	20 366,69
	750 004,10	706 155,62

2 BEVILJADE BIDRAG OCH STIPENDIER

Beviljade bidrag, priser och stipendier är redovisade i resultaträkningen under ordinarie verksamhet och fonder med egen täckning. De förmedlade bidragen 2021 var 254 854,08 euro, den självfinansierade utdelningen var således 1 903 842,04 euro.

	2021	2020
Ordinarie verksamhet	2 056 616,12	1 783 024,67
Fonder med egen täckning	102 080,00	96 988,70
	2 158 696,12	1 880 013,37

3 INFORMATION OM PERSONALEN

Föreningen har i medeltal haft 13 anställda under 2021. Motsvarande antal 2020 var 12

Personalkostnader och arvoden är redovisade i resultaträkningen under ordinarie verksamhet och investerings- och finansieringsverksamhet. Föreningens totala kostnader för personal och arvoden framgår i följande tabell.

	2021	2020
Arvoden till styrelsen & kapitalförvaltningsrådet	90 900,00	97 225,00
Löner till anställd personal	999 549,40	896 596,71
Övriga arvoden	104 832,00	101 046,50
Arbetspensionsförsäkringsavgifter	189 170,14	153 574,58
Övriga lagstadgade försäkringar	26 698,57	23 078,01
	1 411 150,11	1 271 520,80

4 FÖRÄNDRINGAR I MATERIELLA TILLGÅNGAR

	Bokförings- värde 1.1	Ökning	Nedskriv- ningar	Avskriv- ningar	Bokförings- värde 31.12
Mark- och vattenområden	4 999 501,11	188 072,66	0,00	0,00	5 187 573,77
Byggnader och konstruktioner	7 253 127,28	0,00	0,00	-290 125,10	6 963 002,18
Maskiner och inventarier	274 334,23	29 088,86	0,00	-53 972,80	249 450,29
	12 526 962,62	217 161,52	0,00	-344 097,90	12 400 026,24

5 FÖRÄNDRINGAR I INVESTERINGAR

Aktier och andelar inkl. självtäckande fonder

5.1 Övriga aktier och andelar

Börsaktier	31 532 983,34	0,00	-4 752 323,29	2 800 951,11	29 581 611,16
Placeringsfonder	16 860 637,14	22 222 000,00	-4 848 506,13	126 481,50	34 360 612,51
Onoterade aktier	5 479 709,93	0,00	0,00	0,00	5 479 709,93
Bostads/fastighetsaktier	11 909 482,01	67 219,12	-3 556,76	0,00	11 973 144,37
	65 782 812,42	22 289 219,12	-9 604 386,18	2 927 432,61	81 395 077,97

Föreningen

5.2 Övriga aktier och andelar

Börsaktier	30 329 289,67	0,00	-4 752 323,29	2 800 951,11	28 377 917,49
Placeringsfonder	16 860 637,14	22 222 000,00	-4 848 506,13	126 481,50	34 360 612,51
Onoterade aktier	5 479 709,93	0,00	0,00	0,00	5 479 709,93
Bostads/fastighetsaktier	11 909 482,01	67 219,12	-3 556,76	0,00	11 973 144,37
	64 579 118,75	22 289 219,12	-9 604 386,18	2 927 432,61	80 191 384,30

Självtäckande fonder

5.3 Övriga aktier och andelar

Börsaktier	1 203 693,67	0,00	0,00	0,00	1 203 693,67
	1 203 693,67	0,00	0,00	0,00	1 203 693,67

6 MARKNADSNOTERADE INVESTERINGAR

Nedan jämförs marknadsvärdet med bokföringsvärdet för de marknadsnoterade investeringarna.

	2021	2020
Börsaktier		
Bokföringsvärde 31.12	29 581 611,16	31 532 983,34
Marknadsvärde 31.12	49 939 060,31	51 149 892,58
Skillnad	20 357 449,15	19 616 909,24
Placeringfonder		
Bokföringsvärde 31.12	34 360 612,51	16 860 637,14
Marknadsvärde 31.12	39 539 547,13	20 155 361,01
Skillnad	5 178 934,62	3 294 723,87
Totalt		
Bokföringsvärde 31.12	63 942 223,67	48 393 620,48
Marknadsvärde 31.12	89 478 607,44	71 305 253,59
Skillnad	25 536 383,77	22 911 633,11

7 VÄSENTLIGA POSTER BLAND FORDRINGAR OCH SKULDER

	2021	2020
Fordringar under rörliga aktiva		
7.1 Övriga fordringar		
Inkommande stöd och donationer	300 000,00	486 051,29
Återtagna beviljade bidrag	0,00	124 560,03
Övriga fordringar	163 728,06	139 308,85
	463 728,06	749 920,17
Kortfristigt främmande kapital		
7.2 Övriga skulder		
Obetalda beviljade bidrag	720 713,92	607 571,83
Övriga skulder	151 232,09	122 949,89
	871 946,01	730 521,72
Resultatregleringar		
7.3 Passiva resultatregleringar		
Periodiserade löner och semesterlöner inklusive försäkringsavgifter	252 868,81	196 667,59

8 EGET KAPITAL

	2021	2020
8.1 Bundna donationsfonder 1.1	30 064 817,11	31 272 085,10
Ändringar i kapitalet		
Kapitalinsättningar	6 800,00	10 470,41
Avkastning	5 162 848,46	169 273,52
Beviljade bidrag och stipendier	-1 209 349,12	-1 277 530,48
Upplösning	0,00	-109 481,44
Ändringar i kapitalet totalt	3 960 299,34	-1 207 267,99
Bundna donationsfonder 31.12	34 025 116,45	30 064 817,11
8.2 Fria donationsfonder 1.1	34 397 101,78	33 986 623,31
Kapitalinsättningar	703 190,29	410 478,47
Fria donationsfonder 31.12	35 100 292,07	34 397 101,78
8.3 Övriga fria fonder		
Studiecirkelfonden	5 455,02	5 455,02
Gården Annegatan 12	93 134,23	93 134,23
Solvalla-Finns Ab	1 681 879,26	1 681 879,26
Uppskrivningsfond	168 187,93	168 187,93
Övriga fria fonder 1.1 och 31.12	1 948 656,44	1 948 656,44
8.4 Tidigare års överskott 1.1	17 638 877,26	18 840 745,32
Kapitalinsättningar till fria donationsfonder	-703 190,29	-410 478,47
Tidigare års överskott 31.12	16 935 686,97	18 430 266,85
Räkenskapsperiodens resultat	7 108 812,48	-791 389,59
Eget kapital 31.12	95 118 564,41	95 118 564,41
8.5 Fonder med egen täckning 1.1	1 216 830,98	1 206 054,46
Ändringar i kapitalet		
Avkastning	113 417,80	107 765,22
Beviljade bidrag och stipendier	-102 080,00	-96 988,70
Ändringar i kapitalet totalt	11 337,80	10 776,52
Fonder med egen täckning 31.12	1 228 168,78	1 216 830,98
Eget kapital inklusive fonder med egen täckning 31.12	96 346 733,19	85 266 283,57

9 SÄKERHETER OCH ANSVARSFÖRBINDELSER

	2021
Säkerheter för egna lån	9 000 000,00
Leasingansvar	
Förfaller under nästa räkenskapsperiod	28 761,12
Förfaller senare	29 149,08
Resterande kapitalinbetalningsförbindelser till	
Private Equity-bundna placeringar	6 072 091,51

Koncernens resultaträkning

	Jan-dec 2021	Jan-dec 2020
Ordinarie verksamhet		
Intäkter	25 299 031,20	26 525 377,27
Kostnader		
Personalkostnader	-16 344 451,46	-14 976 629,20
Avskrivningar	-240 997,55	-278 439,25
Övriga kostnader	-12 357 497,22	-13 392 014,65
Kostnader totalt	-28 942 946,23	-28 647 083,10
Ordinarie verksamhet totalt	-3 643 915,03	-2 121 705,83
Tillförda medel		
Intäkter	365 536,08	714 040,70
Tillförda medel totalt	365 536,08	714 040,70
Investerings- och finansieringsverksamhet		
Intäkter	16 891 787,05	7 545 170,53
Kostnader		
Personalkostnader	-103 817,88	-744 172,22
Avskrivningar	-386 474,40	-413 288,38
Övriga kostnader	-1 907 096,55	-6 257 618,22
Kostnader totalt	-2 397 388,83	-7 415 078,82
Investerings- och finansieringsverksamhet totalt	14 494 398,22	130 091,71
Fonder med egen täckning		
Intäkter	113 417,80	107 765,22
Kostnader	-102 080,00	-96 988,70
Fonder med egen täckning totalt	11 337,80	10 776,52
Resultat före bokslutsdispositioner	11 227 357,07	-1 266 796,90
Bokslutsdispositioner		
Överföringar mot fondkapitalet		
Till fonder med egen täckning	-11 337,80	-10 776,52
Till bundna fonder	-3 960 299,34	0,00
Från bundna fonder	0,00	1 207 267,99
Bokslutsdispositioner totalt	-3 971 637,14	1 196 491,47
Andel av intressebolagens resultat	163 695,76	21 184,85
Minoritetsandelar	-26 606,03	-377 590,62
Räkenskapsperiodens resultat	7 392 809,66	-426 711,20

Koncernens balansräkning

	Dec 2021	Dec 2020
Aktiva		
Bestående aktiva		
Materiella tillgångar		
Mark- och vattenområden	10 911 868,90	10 722 875,54
Byggnader och konstruktioner	11 182 166,24	11 576 293,76
Maskiner och inventarier	608 848,10	542 269,36
Övriga materiella tillgångar	47 284,77	125 049,56
Förskottsbetalningar och pågående arbeten	100 141,34	85 632,42
Materiella tillgångar totalt	22 850 309,35	23 052 120,64
Placeringar		
Lånefordringar	3 408 128,51	1 719 355,41
Övriga aktier och andelar	71 642 848,08	55 863 636,91
Placeringar totalt	75 050 976,59	57 582 992,32
Bestående aktiva totalt	97 901 285,94	80 635 112,96
Rörliga aktiva		
Omsättningstillgångar	182 621,16	164 044,58
Fordringar		
Försäljningsfordringar	623 345,35	681 876,29
Övriga fordringar	1 622 740,03	1 826 142,63
Resultatregleringar	121 966,85	138 784,84
Fordringar totalt	2 368 052,23	2 646 803,76
Kassa och bank	4 793 257,47	10 375 026,00
Rörliga aktiva totalt	7 343 930,86	13 185 874,34
Fonder med egen täckning		
Placeringar	1 203 693,67	1 203 693,67
Kassa och bank	24 475,11	13 137,31
Fonder med egen täckning totalt	1 228 168,78	1 216 830,98
Aktiva totalt	106 473 385,58	95 037 818,28

Forts. på nästa sida

	Dec 2021	Dec 2020
Passiva		
Eget kapital		
Fonder	71 074 064,96	66 410 575,33
Resultat		
Överskott från tidigare år	16 834 127,51	17 964 029,00
Räkenskapsperiodens överskott	7 392 809,66	-426 711,20
Resultat totalt	24 226 937,17	17 537 317,80
Eget kapital totalt	95 301 002,13	83 947 893,13
Minoritetsandel	1 666 724,15	1 640 118,12
Främmande kapital		
Långfristigt		
Lån från kreditinstitut	742 858,50	2 618 400,44
Övriga skulder	540 000,00	540 000,00
Långfristigt totalt	1 282 858,50	3 158 400,44
Kortfristigt		
Erhållna förskott	648 938,33	500 212,49
Skulder till kreditinstitut	1 874 520,00	149 520,00
Skulder till leverantörer	831 554,94	839 016,99
Övriga skulder	1 680 437,72	1 703 732,65
Resultatregleringar	1 959 181,03	1 882 093,48
Kortfristigt totalt	6 994 632,02	5 074 575,61
Främmande kapital totalt	8 277 490,52	8 232 976,05
Fonder med egen täckning, eget kapital	1 228 168,78	1 216 830,98
Passiva totalt	106 473 385,58	95 037 818,28

Koncernens finansieringsanalys

	Jan-dec 2021	Jan-dec 2020
Verksamhet		
Inbetalningar	25 433 118,84	26 317 347,04
Utbetalningar	-28 881 972,42	-30 049 006,19
	-3 448 853,58	-3 731 659,15
Investeringar		
Direktavkastning	3 395 108,72	2 774 866,57
Köp och försäljning	-5 703 010,28	-9 273 749,44
	-2 307 901,56	-6 498 882,87
Flöde	-5 756 755,14	-10 230 542,02
Finansiering		
Förändring av långfristiga skulder	-150 541,94	-150 354,64
Räntor	-32 648,36	-34 162,18
	-183 190,30	-184 516,82
Flöde	-5 939 945,44	-10 415 058,84
Inkommande donationer		
Donationer	369 514,71	426 289,69
Flöde	-5 570 430,73	-9 988 769,15
Förändring av likvida medel	-5 570 430,73	-9 988 769,15
Likvida medel vid årets början	10 388 163,31	20 376 932,46
Likvida medel vid årets slut	4 817 732,58	10 388 163,31

Koncernens noter till bokslutet

REDOVISNINGSPRINCIPER

UPPRÄTTANDE AV KONCERNBOKSLUTET

I koncernbokslutet ingår dotterbolagen

- Axxell Utbildning Ab, ägarandel 65,45 %
- Atena Kustannus Oy, ägarandel 96 % (sålt 2020)
- Asunto Oy Topeliuksenkatu 8, helägt
- Fastighets Ab Folkfast i Helsingfors, helägt
- Kiinteistö Oy Karyll-Salpa, ägarandel 51 %

Intressebolagen i koncernbokslutet är

- Fastighets Ab Torgvägen 3, ägarandel 50 %
- Schildts & Söderströms Ab, ägarandel 21,4 %

Under 2020 har hela innehavet i dotterbolaget Atena Kustannus Oy sålts.

Följande enheter ingår inte i koncernbolaget för att deras inverkan i koncernbokslutet har konstaterats vara obetydlig

- Fastighets Ab Solgårdens i Hangö, helägt dotterbolag, ingen verksamhet
- Ab Svenska Rum Oy, helägt dotterbolag, ingen verksamhet
- Stiftelsen barnens och ungdomens väl i Esbo sr, SFV:s styrelse bildar även styrelse för stiftelsen
- Understödsföreningen för Svenska folkskolans vänner rf

Koncernens interna transaktioner, fodringar, skulder och ägarandelar har eliminerats.

DONATIONSFONDER

Donationsfonderna är indelade i bundna, fria och fonder med egen täckning. De bundna fondernas ändamål har bestämda syften. De fria fondernas avkastning får fritt användas för föreningens syften. Fonder med egen täckning har förutom bestämda syften även separata tillgångar som redovisas skilt från föreningen i resultat- och balansräkningen.

Räkenskapsperiodens ändringar i bundna fonder och fonder med egen täckning överförs i resultaträkningen mot fondkapitalet i balansräkningen. Insättningar till fria fonder överförs följande år inom eget kapital i balansräkningen – från tidigare års överskott till fondkapitalet.

INFORMATION OM PERSONALEN

	2021	2020
Personalantalet i medeltal	290,3	280,5

Personalkostnader och arvoden är redovisade i resultaträkningen under ordinarie verksamhet och investerings- och finansieringsverksamhet. Koncernens totala kostnader för personal och arvoden framgår i följande tabell.

	2021	2020
Löner och arvoden	13 716 264,99	13 330 971,96
Arbetspensionsförsäkringsavgifter	2 365 200,95	2 108 658,55
Övriga lagstadgade försäkringsavgifter	366 803,40	281 170,91
	16 448 269,34	15 720 801,42

EGET KAPITAL

	2021	2020
Bundna donationsfonder 1.1	30 064 817,11	31 272 085,10
Ändringar i kapitalet		
Kapitalinsättningar	6 800,00	10 470,41
Avkastning	5 162 848,46	169 273,52
Beviljade bidrag och stipendier	-1 209 349,12	-1 277 530,48
Upplösning	0,00	-109 481,44
Ändringar i kapitalet totalt	3 960 299,34	-1 207 267,99
Bundna donationsfonder 31.12	34 025 116,45	30 064 817,11
Fria donationsfonder 1.1	34 397 101,78	33 986 623,31
Kapitalinsättningar	703 190,29	410 478,47
Fria donationsfonder 31.12	35 100 292,07	34 397 101,78
Övriga fria fonder		
Studiecirkelfonden	5 455,02	5 455,02
Gården Annegatan 12	93 134,23	93 134,23
Solvalla-Finns Ab	1 681 879,26	1 681 879,26
Uppskrivningsfond	168 187,93	168 187,93
Övriga fria fonder 1.1 och 31.12	1 948 656,44	1 948 656,44
Tidigare års överskott 1.1	17 537 317,80	18 374 507,47
Kapitalinsättningar till fria donationsfonder	-703 190,29	-410 478,47
Tidigare års överskott 31.12	16 834 127,51	17 964 029,00
Räkenskapsperiodens resultat	7 392 809,66	-426 711,20
Eget kapital 31.12	95 301 002,13	83 947 893,13
Fonder med egen täckning 1.1	1 216 830,98	1 206 054,46
Ändringar i kapitalet		
Avkastning	113 417,80	107 765,22
Beviljade bidrag och stipendier	-102 080,00	-96 988,70
Ändringar i kapitalet totalt	11 337,80	10 776,52
Fonder med egen täckning 31.12	1 228 168,78	1 216 830,98
Eget kapital inklusive fonder med egen täckning 31.12	96 529 170,91	85 164 724,11

Bokslutets underskrift

Helsingfors den 12 april 2022

Wivan Nygård-Fagerudd
ordförande

Jan-Erik Stenman
vice ordförande

Heidi Backman

Joakim Bonns

Fredrik Hertzberg

Tomas Järvinen

Åsa Lindberg

Gun Oker-Blom

Pia Widén

Revisionsanteckning

Över utförd revision har i dag avgetts berättelse.

Helsingfors den 14 april 2022

Martin Grandell, CGR

Revisionsberättelse

Till medlemmarna i Svenska folkskolans vänner rf

Revision av bokslutet

UTTALANDE

Enligt min uppfattning ger bokslutet en rättvisande bild av föreningens och koncernens ekonomiska ställning samt av resultatet av dess verksamhet i enlighet med i Finland ikraftvarande stadganden gällande upprättande av bokslut och det uppfyller de lagstadgade kraven.

REVISIONENS OMFATTNING

Jag har utfört en revision av bokslutet för Svenska folkskolans vänner rf (fo-nummer 0200129-3) för räkenskapsperioden 1.1–31.12.2021. Bokslutet omfattar koncernens samt balansräkning, resultaträkning, finansieringsanalys och noter till bokslutet.

GRUND FÖR UTTALANDET

Jag har utfört min revision i enlighet med god revisionssed i Finland. Mitt ansvar enligt god revisionssed beskrivs närmare i avsnittet Revisorns ansvar för revisionen av bokslutet.

Jag anser att de revisionsbevis jag har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för mina uttalanden.

OBEROENDE

Jag är oberoende i förhållande till föreningen och koncernen enligt de etiska kraven i Finland som gäller den av mig utförda revisionen och jag har i övrigt fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa.

STYRELSENS ANSVAR FÖR BOKSLUTET

Styrelsen ansvarar för upprättandet av bokslutet och för att bokslutet ger en rättvisande bild i enlighet med i Finland ikraftvarande stadganden gällande upprättande av bokslut samt uppfyller de lagstadgade kraven. Styrelsen ansvarar även för den interna kontroll

som den bedömer är nödvändig för att upprätta ett bokslut som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Vid upprättandet av bokslutet ansvarar styrelsen för bedömningen av föreningens och koncernens förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om man avser att likvidera föreningen eller koncernen, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ än att göra något av dessa.

REVISORNS ANSVAR FÖR REVISIONEN AV BOKSLUTET

Mina mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida bokslutet som helhet innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller mina uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionsssed alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i bokslutet.

Som del av en revision enligt god revisionsssed använder jag professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer jag riskerna för väsentliga felaktigheter i bokslutet, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för mina uttalanden. Risker för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar jag mig en förståelse av den del av föreningens eller koncernens interna kontroll som har betydelse för min revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala mig om effektiviteten i den interna kontrollen.

- utvärderar jag lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i ledningens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.

- drar jag en slutsats om lämpligheten i att styrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av bokslutet. Jag drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om föreningens eller koncernens förmåga att fortsätta verksamheten. Om jag drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste jag i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i bokslutet om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om bokslutet. Mina slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att ett förening eller en koncern inte längre kan fortsätta verksamheten.

- utvärderar jag den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i bokslutet, däribland upplysningarna, och om bokslutet återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

- inhämtar jag tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis avseende den finansiella informationen för enheterna eller affärsaktiviteterna inom koncernen för att göra ett uttalande avseende koncernbokslutet. V. Jag ansvarar för styrning, övervakning och utförande av koncernrevisionen. Jag är ensamt ansvarig för mitt uttalande.

Jag kommunicerar med dem som har ansvar för föreningens styrning avseende, bland annat, revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den, samt betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland eventuella betydande brister i den interna kontrollen som jag identifierat under revisionen.

ÖVRIGA RAPPORTERINGSSKYLDIGHETER

ÖVRIG INFORMATION

Styrelsen ansvarar för den övriga informationen. Den övriga informationen omfattar verksamhetsberättelsen.

Mitt uttalande om bokslutet täcker inte övrig information.

Min skyldighet är att läsa den övriga informationen i samband med revisionen av bokslutet och i samband med detta göra en bedömning av om det finns väsentliga motstridigheter mellan den övriga informationen och bokslutet eller den uppfattning jag har inhämtat under revisionen eller om den i övrigt verkar innehålla väsentliga felaktigheter. Det är ytterligare min skyldighet att bedöma om verksamhetsberättelsen har upprättats enligt gällande bestämmelser om upprättande av verksamhetsberättelse.

Enligt min uppfattning är uppgifterna i verksamhetsberättelsen och bokslutet enhetliga och verksamhetsberättelsen har upprättats i enlighet med gällande bestämmelser om upprättande av verksamhetsberättelse.

Om jag utgående från mitt arbete på den övriga informationen, drar slutsatsen att det förekommer en väsentlig felaktighet i verksamhetsberättelsen, bör jag rapportera detta. Jag har ingenting att rapportera gällande detta.

Helsingfors 14.4.2022

Martin Grandell

CGR

Förteckningar

UTSKOTT OCH KOMMITTÉER

PRISKOMMITTÉER FÖR SFV:S LITTERÄRA TÄVLINGAR

Arvid Mörne-tävlingen: litteraturvetaren **Tatjana Brandt** (ordförande), författaren **Karin Erlandsson** och författaren, litteraturvetaren **Jonas Ellerström**.

Solveig von Schoultz-tävlingen: litteraturvetaren **Tatjana Brandt** (ordförande), författaren **Karin Erlandsson** och författaren, litteraturvetaren **Jonas Ellerström**.

BIOGRAFIKOMMITTÉN

SFV:s biografikommitté beslutar om utgivningen i SFV:s biografiserie samt ordnar med några års mellanrum symposier med biografier och personhistoria som tema. Kommittén träffas regelbundet och kommunicerar även elektroniskt. Under mötena behandlas inlämnade förslag till nya biografier, inlämnade manus, samt utgivnings- och symposietidtabeller. Medlemmarna vid ingången av år 2021 var **Gustaf Widén** (ordförande), **Berndt Arell**, **Eva Costiander-Huldén**, **Anna Friman**, **René Gothoni**, **Ann-Mari Häggman**, **Henry Rask**, **Anna Övergaard** och **Rabbe Sandelin** (sekreterare). Till ny medlem valdes i december **Fredrik Hertzberg**.

KOMMITTÉER FÖR SFV:S UTMÄRKELSER OCH FÖRFATTARVISTELSE PÅ BISKOPS ARNÖ

En gemensam kommitté för Folkbildningspriset, Kulturpriset, Christoffer Grönholms pris, Hagforsmedaljen och Folkbildningsmedaljen bestod av SFV styrelseledamöterna **Wivan Nygård-Fagerudd** (ordförande) och **Pia Widén** samt av **Sebastian Gripenberg**, **Marit Lindqvist** och **Sixten Westerby**.

Stipendiekommittén för en författarvistelse på Biskops Arnö bestod av **Fredrik Hertzberg** (ordförande), **Peter Sandström** och **Maria Lassén-Seger**.

Priskommittén för SFV:s Svensklärarpris bestod av ordföranden för Svensklärarna i Finland rf **Satu Pessi** och **Seija Westerholm**.

PRISNÄMNDEN FÖR TOPELIUSPRISET

Topeliusprisets prisnämnd består enligt tradition av tre medlemmar från SFV:s styrelse och tre medlemmar från Publicistförbundet. SFV:s styrelseordförande leder ordet för

prisnämnden. SFV:s representanter år 2021 (för att besluta om Topeliuspriset 2022) var **Wivan Nygård-Fagerudd** (ordförande), **Joakim Bonns** och **Fredrik Hertzberg**.

PRISKOMMITTÉN FÖR FREDRIKA RUNEBERG-STIPENDIET

Fredrika Runeberg-stipendiet delas ut av Fredrika Runebergs stipendiefond som förvaltas av Svenska kulturfonden. I Fredrikakommittén ingår representanter för följande organisationer: Finlands svenska Marthaförbund, Svenska kulturfonden, Svenska Kvinnoförbundet och Svenska folkskolans vänner. SFV representerades av **Gun Oker-Blom** och **Camilla Nordblad**. Till årets Fredrika 2021 utsågs Krisjournen för unga vid HelsingforsMission. Verksamhetsledare **Tuula Colliander**, krisarbetare **Charlotte Wieliczko** och övriga representanter från HelsingforsMission mottog priset på organisationens vägnar.

UNDERSTÖDSFÖRENINGEN FÖR SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER RF

Styrelsemedlemmarna i Understödsföreningen för Svenska folkskolans vänner rf är **Bernt Morelius** (ordförande), **Stefan Andersson** (vice ordförande), **Gun Sandberg-Wallin**, **Johan Aura** och **Camilla Nordblad** (sekreterare).

STIFTELSEN BARNENS OCH UNGDOMENS VÄL I ESBO

SFV:s styrelsemedlemmar är även styrelse för Stiftelsen barnens och ungdomens väl i Esbo sr.

PUBLIKATIONER

I publikationsserien *Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner* utkom en bok i SFV:s serie med biografier över finlandssvenska personligheter. **Raili Gothónis** biografi över **Tito Colliander** blev volym 228 i SFV:s bokserie, och nummer 19 i SFV:s biografiserie. På Bokmässan i Helsingfors lanserades även bildningsantologin *Människans allsidiga utveckling – essäer om bildnings roll i det 21. århundradet*, med **Jonas Ahlskog** som redaktör. Den boken var en av komponenterna i SFV-projektet *Bildningskraft*. I publikationsserien gavs år 2021 även ut samlingskrifter med vinnarbidragen i Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingarna, samt en bok anknuten till SFV-projektet *Snälla hjältar*.

Kultur- och bildningstidskriften *SFV-magasinet* utkom med fyra nummer under år 2021. Upplagan låg på cirka 7 600 exemplar. Tidningen distribueras till alla SFV-medlemmar

Raili Gothóni på Bokmässan i Helsingfors.

Jonas Ahlskog på bokmässan i Helsingfors.

FOTOGRAFIER: PIA PETERSSON

FOTO: PIA PETTERSSON

samt till bibliotek och andra intressenter. År 2021 presenterades i varje nummer olika organisationer, föreningar och projekt som mottagit SFV:s bidrag. Tidningen publicerade även personintervjuer samt kultur- och bildningsartiklar av allmänbildande karaktär. I tidningen ingick även varje gång SFV-kansliets kontaktsida, en presentations- och siffersida gällande SFV:s verksamhet, samt aktuell och uppdaterad föreningslivsinformation från Föreningsresursen.

SFV:s årsbok *SFV-kalendern* utkom i slutet av juni. *SFV-kalendern* 2021 var den 135:e årgången i serien (den första utgåvan publicerades 1886). Innehållet bestod av artiklar som tangerade SFV:s syftesparagrafer och verksamhetssektorer. *SFV-kalendern* 2021 innehöll på traditionellt vis även minnesrunor över bemärkta finlandssvenskar som dött, samt ekonomisk information om SFV:s verksamhet år 2020.

AKTIVITETER OCH PROJEKT

UTDELNINGEN AV PRIS, MEDALJER OCH VISTELSESTIPENDIER

År 2021 presenterades SFV:s pris- och medaljmottagare samt vistelsestipendiater i ett digitalt utförande på föreningens webbplats. Mottagarna av Folkbildningspriset, Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond och Christoffer Grönholms pris intervjuades i videoinlägg. På samma webbsida presenteras även de svensklärare, folkbildningsmedaljörer och hagforsmedaljörer som fick motta föreningens utmärkelser. Liksom tidigare år var nomineringsprocessen gällande pristagare och medaljörer öppen för allmänheten via ett fortlöpande öppet formulär på webbsidan sfv.fi/tipsa.

Lillholmsstipendiet för kulturarbetare och bibliotekarier och Beijarholmsstipendiet för lärare och undervisande personal inom småbarnspedagogik samt ett tre veckor långt vistelsestipendium för en författare på Biskops Arnö Nordens Folkhögskola vid Mälaren i Bålsta beviljades även detta år. Tillika instiftade SFV:s styrelse ett nytt stipendium i form av en fem dagar lång skrivarkurs på Nordens Folkhögskola Biskops Arnö i Sverige. Stipendiet är ett samarbete mellan SFV, Lärarstiftelsen i Sverige och Biskops Arnö Nordens Folkhögskola, som sedan 2012 genomfört kursen Läraren skriver på Lärarstiftelsens uppdrag.

SFV:S STUDIECENTRAL

SFV har från och med 1978 varit upprätthållare av läroanstalten Svenska Studiecentralen och erhåller statsandelar för verksamheten. Studiecentralens uppgift

är att som en del av den fria bildningen bevilja kursbidrag till organisationer eller studiecirkelbidrag till organisationer eller privatpersoner. Dessutom ordnar studiecentralen egna kurser, föreläsningar och seminarier som stöder detta syfte. Genom webbplatsen Föreningsresursen får föreningar och organisationer kunskap, råd och tips om föreningsverksamhet.

Sammanlagt 720 kurser och studiecirkel genomfördes i samarbete med finlandssvenska förbund och föreningar. Dessa hade sammanlagt 11 497 deltagare. I statistiken ingår 27 av SFV:s studiecentral arrangerade egna kurser, föreläsningar och andra evenemang (totalt 173 h) för 1495 organisationsanställda och föreningsaktiva. Föreningsresursen svarade på ca 220 frågor.

Bildningskraft är SFV:s satsning för att även på finlandssvenskt håll ge gnista till diskussionen om bildningens roll – en diskussion som redan länge pågått till exempel i Sverige. Målet för projektet är att främja konstruktiv dialog inom det fria kunskapssökandet som motvikt till åsiktsbubblor, populism och polarisering. Projektet startade i augusti 2021 med inspelningen av fyra bildningssamtal, som under hösten fick premiär på *Bokström* i samarbete med *Hufvudstadsbladet*. Före premiärerna hade *Hbl* i september publicerat tre längre bildningssäer, skrivna av projektledaren, forskaren **Jonas Ahlskog**. En diskussionsgrupp startade på Facebook, samtidigt som tre fördjupande videointervjuer lanserades på SFV:s *Youtubekanal*. Under Bokmässan i Helsingfors i oktober lanserades sedan bildningsantologin *Människans allsidiga utveckling*, redigerad av Ahlskog, där filosofer, pedagoger, ekonomer, språkforskare, folkbildare och debattörer i elva artiklar och på 164 sidor granskade på vilket sätt bildningsidén kan vara en avgörande kraft både för samhällelig och personlig utveckling. Allt projektmaterial finns tillgängligt på projektets webbsida bildningskraft.sfv.fi, där man även kan hitta information om kommande projektaktiviteter, som bildningsträffar i Svenskfinland, och en bokcirkel.

SFV Start! är en utmaningstävling som efterlyser sociala innovationer och mångsidiga lösningar för att hjälpa barn och unga att utvecklas och nå sin fulla potential – oavsett bakgrund. Projektets idé är att på ett nytt sätt vaska fram de bästa idéerna som tacklar ojämlikhet, och som bidrar till allas lika möjlighet att lära sig och inhämta de kunskaper hen önskar. Lösningarna kan handla om – men är inte begränsade till – nya tjänster, tekniska lösningar och applikationer, satsningar i instanser och organisationer, modeller för skolor och nya former av samarbeten mellan aktörer.

Medverkarna i Bildningskrafts samtal, som spelades in på SFV:s kansli i Helsingfors i augusti 2021.

FOTO: PIA PETTERSSON

FOTO: PIA PETTERSSON

Sammanlagt tolv lag antogs i juni 2021 till tävlingen, med möten, träffar och verkstäder under höstens accelerationsfas, då lagen fick tips och råd för att utveckla och finslipa sina förslag av projektmentorerna och utbildarna. I början av december var det dags för semifinal, varifrån sex lag gick vidare till finalfasen. Det vinnande förslaget väljs av utmaningstävlingens jury våren 2022. Vinnaren erhåller 100 000 euro för att skala upp och förverkliga sitt förslag. Läs mer på projektets webbsida start.sfv.fi, där utmaningstävlingen presenteras i detalj.

SFV-huset G18 vid Georgsgatan 18 i Helsingfors fortsatte under 2021 som ett förenings- och organisationshus. Hyresgästerna i huset och Förbundsarenans medlemsförbund och organisationerna fick kostnadsfritt använda festsalen och en möteslokal (inom konceptet Hos Vännerna) för sina möten och tillställningar. Från torsdag till söndag hyrs festsalen ut kommersiellt av husets restauratör.

Hos Vännerna är SFV:s koncept, där finlandssvenska organisationer och föreningar kostnadsfritt får använda SFV:s möteslokaler i Helsingfors, Vasa och Åbo, för till exempel årsmöten, bildningshöjande sammankomster eller kortkurser. Reservering och bokning sker via webben. Erbjudandet har blivit ett etablerat begrepp på organisationsfältet, men nyttjandegraden påverkades av pandemin och utrymmena var delvis stängda för utomstående besökare 2021. Bokningsantalen var för Helsingfors 380, för Vasa 45 och för Åbo 45, det vill säga sammanlagt 470 bokningar år 2021.

SFV:s webbplats sfv.fi betjänar bidrags- och stipendiesökande och är samtidigt inkörsport för nominerings- och ansökningsprocesser, tävlingsinformation, evenemangsanmälan, publikationsinformation och medlemskontakter. På sidorna hittas kontaktpuppgifterna till SFV:s administration och personal, liksom redovisning av SFV:s årliga utdelning och föreningens ekonomiska resultat. I slutet av 2021 inleddes arbetet på att strömlinjeforma och anpassa informationen gällande SFV:s allmänna bidrag till den nya strategiperioden och till SFV:s nya ansökningsystem.

SFV:s webbtjänst Föreningsresursen fortsatte på adressen foreningsresursen.fi som en unik informationsportal med fakta, tips och råd gällande föreningsliv i Svenskfinland, avsedd för föreningsaktiva och andra intresserade.

SFV:s webbtjänst minnesrunor.fi fortsatte samla minnesskrifter, nekrologer och minnesrunor över finlandssvenskar som gått bort, och personer nära knutna till det svenska i Finland. Ett urval nya runor publiceras årligen även i *SFV-kalendern*. Grunden för minnesrunor.fi utgör de minnesrunor som sedan 1886 traditionellt publicerats i *SFV-kalendern*. Nyare runor är kompletta, liksom andra som digitaliserats på förfrågningar av allmänheten. Antalet förfrågningar gällande ännu inte digitaliserade, äldre runor ökade år 2021.

Uppslagsverket Finland på adressen uppslagsverket.fi fortsatte år 2021 betjäna publiken med vedertagen information om Finland. Utredningarna kring uppslagsverkets redaktionella framtid fortsatte. För tillfället arbetar ingen aktivt med innehållet, endast påtalade brister rättas till.

SFV:s vistelsestipendier erbjöds möjlighet och uppmuntrades till att blogga om sina upplevelser på Beijarholmen och Lillholmen, på adresserna *beijarholmen.blogg.fi* och *lillholmen.blogg.fi*.

PRIS, MEDALJER OCH VISTELSESTIPENDIER

SFV delar sedan flera år tillbaka ut alla sina pris (förutom Topeliuspriset), medaljer och vistelsestipendier under sin vår- och utdelningsfest i SFV-huset G18. Utdelningsfesten 2021 inhiberades emellertid på grund av pandemiläget, och i stället lanserades en digital videoproduktion över utdelningen, vilken finns att se på *www.sfv.fi/2021*. SFV har sammanlagt fyra stora pris, men alla delas inte ut årligen.

SFV:S FOLKBILDNINGSPRIS

SFV:s folkbildningspris, 15 000 euro, som instiftades 1942 på initiativ av skolrådet John Österholm tillföll forskaren och digitaliseringsexperten **Linda Mannila** för hennes insats för utbildnings- inklusions- och jämlikhetsfrågor i det digitaliserade samhället. I sin forskning förenar hon samhällsutveckling, digitalisering och datavetenskap, och hon delar energiskt och pedagogiskt med sig av sitt kunnande till såväl skolvärlden som till en bredare allmänhet genom bland annat föreläsningar, bloggande och publikationer. Särskilt månar hon om att såväl en uppdaterad förståelse för digitaliseringens samhällsinverkan som den praktiska forskningen hon bedriver i datavetenskapens didaktik ska nå skolvärlden. Hon inspirerar lärare att våga, och ger dem de redskap de behöver för att

SFV:s folkbildningspris tilldelades forskaren och digitaliseringsexperten Linda Mannila.

FOTO: PETRI MANNILA

SFV:s kulturpris tilldelades journalisten och författaren, FM **Philip Teir**.

FOTO: HELEN KORPAK

kunna. I ett alltmer digitaliserat samhälle är digital grundkompetens en demokratifråga. I sitt oförtrutna arbete för att så många som möjligt ska nå digital delaktighet är Linda Mannilas folkbildargärning av synnerligen stor betydelse.

SFV:S KULTURPRIS

SFV:s kulturpris utdelas ur Signe och Ane Gyllenbergs fond, instiftad år 1965 av kommerserådet Ane Gyllenberg. Priset ges enligt statuterna ”för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma”. Prisets storlek är 15 000 euro och gick till FM **Philip Teir**. Philip Teir har arbetat som journalist och kulturchef på *Hufvudstadsbladet*, och från år 2014 som frilansjournalist på heltid för bland annat *Dagens Nyheter* och tidskriften *Vi Läser*. Sedan debuten som författare i mitten av 2000-talet har Philip Teir utkommit med ett lyrikverk, en novellsamling, tre romaner, samt redigerat och medverkat i antologier. Teirs böcker har översatts till engelska, tyska, franska och nederländska. År 2015 grundade Teir litteraturfestivalen *Helsinki Lit* som han sedan dess varit konstnärlig ledare för. Teir är född och uppvuxen i Jakobstad, och numera bosatt i Helsingfors.

CHRISTOFFER GRÖNHOLMS PRIS

Christoffer Grönholms pris på 10 000 euro instiftades år 2012 som ett kulturpris för lärare som undervisar svenska i en finskspråkig läroinrättning. Denna gång tilldelades priset FM **Eero Talonen**, Uleåborg, vars genuina intresse för det svenska språket och svensk kultur genomsyrat allt hans arbete som lärare på olika stadier. Eero Talonen har undervisat i svenska i grundskola, gymnasium, yrkesinstitut och på universitetsnivå, samt även på kurser för vuxna invandrare. För närvarande jobbar han vid yrkeshögskolan OAMK och arbetar samtidigt på en doktorsavhandling med fokus på hur finskspråkiga grundskoleelever lär sig kommunikativa färdigheter i svenska. I all sin pedagogiska verksamhet har Eero Talonen utmärkt sig för sitt sätt att kreativt skapa nya och engagerande undervisningsmetoder för att väcka elevernas intresse för svenskan.

FOLKBILDNINGSMEDALJEN

Folkbildningsmedaljen har delats ut sedan SFV:s 80-årsjubileum år 1962, och ska enligt statuterna tillfalla en eldsjäl som spridit kunskap och bildning genom ett ideellt engagemang på svenska. Till medaljen hör en prissumma på 2 500 euro. År 2021 delades fem Folkbildningsmedaljer ut till:

Rolf Björkell, eltekniker, Sibbo. Rolf Björkell kan med fog anses vara en av Sibbos mest aktiva föreningsmän. Främst känd som initiativtagaren till Nyländsk afton,

arbetar Rolf outtröttligt för den lokala kulturens väl. Hans mångsidiga insatser inom musik- och teaterverksamhet, i kombination med lokalpolitiska engagemang och fokus på det svenska, gör Rolf till en betydande personlighet för finlandssvenskt kulturliv i regionen.

Ann-Jolin Grüne, chef för samhällsengagemang, Helsingfors. Ann-Jolin Grüne är eldsjelen som i över tio år arbetat för invandrarnas rätt att integreras på svenska i huvudstadsregionen. Och dessutom för att integrationen inte bara stannar vid principbeslut hos myndigheter och beslutsfattare, utan även utmynnar i konkreta åtgärder. Hennes insats som utvecklingschef för integrationsverksamheten på Luckan i Helsingfors och tidigare för Helsingfors Arbis, har varit avgörande för att öppna upp utbildningsvägar, arbetstillfällen och medborgarsamhället för de invandrare som vill göra detta på svenska.

Christian Wentzel, verksamhetsledare för Aseman Lapset ry - Stationens Barn rf, Helsingfors. Christian Wentzel är som verksamhetsledare för Stationens Barn rf en av organisationens främsta stöttepelare. I sitt ansvarsfulla uppdrag att främja ungdomars välmående fungerar Christian som en stabil länk mellan lokala aktörer, ungdomsarbetare och marginaliserade unga vuxna. Genom sitt ofta helt ideella engagemang arbetar Christian med förebyggande verksamhet för att utveckla ungdomars och barns välfärd.

Gustav Wickström, författare, Åbo. Gustav Wickström är känd som Åbolands främsta lokalhistoriker, inte minst för sina målande beskrivningar om spritsmugglingen i Skärgårdshavet under den rådande förbudstiden. Utöver sitt författarskap är Gustav Wickström en inspirerande föreläsare och med sin klarsynta framhållning och breda sakkunskap har han genom åren byggt upp en trogen publik.

Jerker Örjans, amatörhistoriker och båtentusiast, Mariehamn. Jerker Örjans har ett levande intresse för traditionell åländsk skärgårds- och fiskekultur. Han är en av eldsjälarna bakom galeasen Albanus, Sjökvarteret i Mariehamn och Lappo skärgårdsmuseum med dess imponerande samling av traditionella bruksbåtar. Örjan skriver om sjöfart, kulturarv och personhistoria i böcker som också vunnit spridning på fastlandet.

HAGFORSMEDALJEN

Hagforsmedaljen delades första gången ut vid SFV:s hundraårsjubileum år 1982. Hagforsmedaljen ges som erkänsla för förtjänstfull gärning till förmån för den svenska kulturen och det svenska språket i Finland. Även till den medaljen hör en prissumma på 2 500 euro. År 2021 delades fem medaljer ut till:

Christoffer Grönholms pris tilldelades läraren, FM Eero Tolonen.

FOTO: RABBE SANDELIN

FOTO: PIA PETTERSSON

Rosi Djupsund, verksamhetsledare, Pargas. Rosi Djupsund är verksamhetsledare för Kulturföreningen Katrina, som hon leder med framgång. Hennes engagemang i Katrina kammarmusik har lett till ett spontant intresse för gruppsång på alla plan och bidrar till en känsla av samhörighet och sångarglädje inom föreningen. Rosi Djupsunds doktorsavhandling *Hur härligt sången klingar* representerar med rätta sångens betydelse som kulturell förankring även i praktiken.

Riko Eklundh, skådespelare, Helsingfors. Riko Eklundh har vid sidan av sitt framgångsrika värv som skådespelare i rikt mått delat med sig av sitt kunnande och sin berättarglädje både muntligen och i bokform. Med sitt intresse för historia har han på ett initierat och inspirerande sätt öppnat dörrar till såväl teaterns historia som vårt lands omvälvande skeenden. Också under rådande pandemi har Riko piggat upp med sin verbala berättarförmåga på sociala medier, och visat att historien både kan lära och roa.

Ria Heilä-Ylikallio, professor, Vasa. Ria Heilä-Ylikallio är professor i svenska och litteratur med didaktisk inriktning vid Åbo Akademi. I sitt arbete understryker hon kopplingen av litteratur och estetik inom undervisningen, vilket gett henne ett specifikt erkännande inom de pedagogiska kretsarna. I tillägg medverkar Ria Heilä-Ylikallio i utgivningen av handböcker och studiematerial för lärare och studerande.

Tommy Olin, lokalhistoriker, Purmo. Tommy Olin är verkställande direktören vars helhjärtade engagemang påtagligt bidragit till att såväl skapa nya kulturupplevelser som värna och levandegöra hemortens kulturarv. Också hans doktorsavhandling inom ekonomins område belyser Purmos historia. Genom sitt idoga ideella arbete för Fagerbacka fåbodställe, Pedersöre Teater och de lokalhistoriska arkiven i bygden har han delat med sig av såväl kunnande som tid på ett sätt som förtjänar den största respekt.

Eva Sundberg, dialektforskare, Kumlinge, Åland. Eva Sundberg ägnar sig sedan många år tillbaka åt forskning av de åländska dialekterna, speciellt de unika dialekterna i den åländska skärgården. Hon ordnar föreläsningar och kurser samt ger ut skrifter kring dem. Boken *Dialekten i Ålands nordöstra skärgård* anses som ett av hennes främsta verk.

SVENSKLÄRARPRISEN

SFV har sedan år 2003 tillsammans med Svensklärarna i Finland rf delat ut pris till svensklärare i de finskspråkiga skolorna. Mottagarna nomineras av medlemmarna i Svensklärarna i Finland, och prissumman är 5 000 euro. Prisen ska enligt statuterna ges till svensklärare som inspirerat och motiverat sina elever eller studerande till studier i svenska, ökat kunskaper och intresse för de nordiska länderna, nordisk gemenskap och samarbete, och/eller främjat samarbete mellan svensklärare inom

olika gemenskapsformer och nätverk för att främja utvecklandet av undervisning, läromaterial, utbildning eller fortbildning:

Följande personer beviljades SFV:s svensklärarpris 2021:

Marjo Fränti, lektor vid Tampereen Yhteiskoulun lukio.

Marjaana Halsas, ledare för språkundervisningen vid Haaga-Helia Yrkeshögskola.

Jessica Lindfors, filosofie magister, lektor i svenska vid Munkkiniemen yhteiskoulu.

Kim Lindroos, universitetslärare vid Åbo universitet/Centret för språk- och kommunikationsstudier.

Marita Mannfolk, lektor i svenska vid Turun yliopisto.

SFV:S VISTELSESTIPENDIER

Skrivarstipendium för lärare / Biskops Arnö. SFV delade för första gången ut Skrivarstipendium för lärare. Syftet med Skrivarstipendium för lärare är att ge lärare verktyg att aktivt delta i det offentliga samtalet om skola och utbildning. Stipendiemottagaren fick kostnadsfritt delta i den fem dagar långa skrivarkursen Lärare skriver på Nordens Folkhögskola Biskops Arnö i Sverige. År 2021 arrangerades kursen under tiden 28.6–2.7.2021.

Stipendiet ges årligen till två lärare. År 2021 tillföll stipendiet:

Moja Ladvelin, lektor i modersmål och litteratur vid Vasa övningskolas gymnasium, Vasa. Moja Ladvelin representerar ett högaktuellt utbildningsstadium vad gäller pedagogiska reformer och vill öka allmänhetens insikt i utvecklingen av pedagogik och dagens skola.

Malin Fagerström, förskollärare i lekskolan Gryningen i Sibbo, bosatt i Söderkulla. Malin Fagerström vill på ett positivt sätt fästa allmänhetens uppmärksamhet vid utbildningens betydelse för både individen och samhället och lyfta upp aktuella pedagogiska frågor med målet att skapa debatt.

FÖRFATTARVISTELSE PÅ BISKOPS ARNÖ

Det tre veckor långa vistelsestipendiet för författare på Biskops Arnö vid Mälaren i Bålsta instiftades år 2018. Stipendiet är tänkt som inspiration för en författare i början av karriären, och som hittills gett ut åtminstone en, maximalt tre böcker. SFV bekostar uppehållet samt en tur- och returresa. Vistelsestipendiet ska utnyttjas under perioden första april till sista mars därpå följande år. Vistelsestipendiet tillföll:

Nora Hämmäläinen, Helsingfors. Nora Hämmäläinen hör till sin generations mest lovande finländska filosofer och har en lång erfarenhet av att skriva litterära essäer,

Vistelsestipendiet för författare på Biskops Arnö tilldelades filosofen och författaren Nora Hämmäläinen.

FOTO: DAVID WIINIKKA-LYDON

Topeliuspriset gavs till journalisten Liselott Lindström.

FOTO: SAMUEL LARSSON

populariserande texter, tidningskolumner och kritik. Hennes texter uppvisar en betydande förmåga att förklara komplexa filosofiska frågeställningar klart och begripligt samt göra dem relevanta i förhållande till världen vi lever i.

VISTELSESTIPENDIUM PÅ BEIJARHOLMEN, INGÅ SKÄRGÅRD

I enlighet med donatorn Birgit Ekbergs instruktioner ger SFV årligen möjlighet att söka vistelsestipendium som ger finlandssvenska lärare möjlighet till en sommarvistelse på Beijarholmen i Barösund, Ingå. Stipendiet delas upp i separata perioder för lärare och för undervisande personal inom småbarnspedagogik.

Andraé Holmberg, slöjdlärare vid Hagelstamska skolan och Granhultsskolan, Grankulla, för vistelse under tiden 15.5.–14.7.2021.

Anni Ekström, vice föreståndare vid Prästgårdsbackens daghem, Lindal, Kyrkslätt, för vistelse under perioden 16.7.–15.9.2021.

VISTELSESTIPENDIUM PÅ LILLHOLMEN, VÄSTANFJÄRD

Hemmanet Lillholmen i Västanfjärd på Kimitoön testamenterades till SFV år 1970 av justitierådet Walter Backman. Också här delas sommaren upp i två vistelseperioder: en för kulturarbetare på det finlandssvenska kulturfältet, och en för bibliotekarier.

Marika Parkkomäki, frilans skådespelare och dramapedagog, Helsingfors, för vistelse under perioden 15.5 – 14.7.2021.

Catrin Wiik, bibliotekarie vid Nykarleby stadsbibliotek, Nykarleby, för vistelse under perioden 16.7–15.9.2021.

TOPELIUSPRISET – DET FINLANDSSVENSKA PUBLICISTPRISET

Syftet med Topeliuspriset, som instiftades 1990 av SFV och Finlands svenska publicistförbund, är dels att premiera dagens svenska journalistik, dels att lyfta fram Zacharias Topelius journalistiska gärning. Prisenämnden, med medlemmar både från SFV och Finlands Svenska Publicistförbund, fattar sitt beslut på basen av nomineringar som de båda organisationernas medlemmar gjort. Nämnden får inte komma med egna förslag. Prisenämnden gav år 2021 Liselott Lindström priset på 7 500 euro med följande motivering: **Liselott Lindström** har med sin sakkunniga, mångsidiga och multimediala bevakning ökat och nyanserat omvärldens kunskap om Afrika – en förfördelad kontinent i västerländsk journalistik. Hon är en skicklig och ambitiös journalist, vars relevanta rapportering på två språk och till flera länder konsekvent vittnar om initiativrikedom och mod. Hennes grundmurade kunskap och flitiga resande, också

till länder med få journalister på plats, ger i kombination med gräsrotsperspektiv och lokala vittnesmål mervärde och stor trovärdighet. Topeliuspriset 2021 delades ut virtuellt på SFV:s Youtubekanal den 14 januari.

LITTERÄRA TÄVLINGAR

Syftet med SFV:s litterära tävlingar är att främja intresset för att skriva skönlitteratur. Vartannat år gäller tävlingarna dikter, vartannat år noveller. Det finns två tävlingar: Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar (instiftad 1986), och Solveig von Schoultz-tävlingen för de som fyllt 30 år (instiftad 2004). Båda tävlingarna har samma prissummor: I pris 5 000 euro, II pris 3 000 euro och III pris 2 000 euro. Första pristagaren erbjuds även en kortkurs i skrivande på Nordens folkhögskola på Biskops Arnö i Sverige. Kortkursen äger rum på sommaren och pågår fem dagar. Därutöver får alla som premierats i SFV:s litterära tävlingar också delta i ett skrivarseminarium.

Till **Arvid Mörne-tävlingen** 2021 skickades in sammanlagt 150 tävlingsbidrag. År 2021 gällde tävlingen noveller.

Första pris, 5 000 euro, tilldelades **Felix Fortelius**, Helsingfors, för novellen *Syltäppel*, en nedtonad, omsorgsfullt berättad historia ur vardagen som med subtila men effektiva medel visar att viktiga händelser och insikter inte behöver omgärdas av stor och bullrande dramatik. Med få, enkla repliker och väl inprickade detaljer tecknas en av livets avgörande relationer, den mellan en son och hans mor.

Andra pris, 3 000 euro, tilldelades **Julia Mäkkylä**, Övermark, för novellen *Tankeskeppet som kom mitt i natten och försvann*. Med humor och inlevelse skildrar novellen hur de bästa av idéer kan landa framför en när man minst anar det. Novellen som med fin sinnlighet tecknar skymnings- och gryningsstämningar i en koreansk kuststad har absurda drag utan att förlora i trovärdighet. En imponerande helhet som fångar miljön i detaljerna.

Tredje pris, 2 000 euro, gick till **Evelina Kulp**, Korsnäs, för en novell som med nerv och intensitet gestaltar en ung kvinna som flyr allt längre in i livslögnen. Läsaren får färdas mot den oundvikliga katastrofen tillsammans med en halsstarrig protagonist som vägrar inse att det inte går att bosätta sig i de sociala mediernas glittriga ström, att man alltid förlorar kampen mot glansbilderna.

Hedersomnämning fick **Elvira Niemi**, Helsingfors, med novellen *Hela mitt liv har jag varit olyckligt kär* som med kristallklart språk visar att det stora finns i det lilla bara man har modet att ställa sig tillräckligt nära. Den samtidigt komiska och allvarliga

Felix Fortelius vann första pris i Arvid Mörne-tävlingen med novellen *Syltäppel*

FOTO: PRIVAT

Första pris i Solveig von Schoultz-tävlingen tilldelades Louise Agnesdotter.

FOTO: PIA PETTERSSON

studentlivsnovellen har en tydlig dramaturgi och ett händelseförlopp som skribenten driver med absolut närvaro till den glädjande lösningen.

Hedersnämmande fick **Fanny Thalén**, Mariehamn, för novellen *Farväl till Katjusja*, som skickligt begagnar sig av grepp och stilmedel ur den moderna thrillerlitteraturen för att berätta en tät och mörk historia från en skrupelfri miljö där inget och ingen är vad de syns vara. Lika tagen på sängen som den ena av de två huvudpersonerna blir av händelseutvecklingen, lika överraskad blir läsaren.

Sammanlagt 198 bidrag skickades in till SFV:s adertonde **Solveig von Schoultz-tävling**, som år 2021 gällde noveller.

Första pris, 5 000 euro, tilldelades **Louise Agnesdotter**, Helsingfors, för novellen *Öppen planlösning*. Med en blandning av ömhet och lätt desperat humor lyckas denna eleganta novell ringa in en plågsam och oförlöst livssituation. Det mesta förblir osagt när protagonisten försöker ta avsked av sin mor och sin syster i en lyxig och klaustrofobisk villa i Australien.

Andra pris, 3 000 euro, tilldelades **Michael Hancock**, Eckerö, Åland, för novellen *Jerrys tid nu*. Tonårsdrömmen om att bli en annan, en coolare och tuffare person, får sällsynt god gestaltning i berättelsen om hur Lillen inför en **Magnus Uggla**-spelning i folkparken klär upp sig och föreställer sig hur han nästa dag drar till storstan. Att texten slutar i solkig tragik snarast ökar dess energi.

Tredje pris, 2 000 euro, tilldelades **Barbro Björkfelt**, Helsingfors för novellen *Det börjar med en tepåse*. Med humor och psykologiskt bett skildras en kvinna på glid. Författaren behärskar feel good-genren och skapar ett relationsdrama med pregnanta detaljer och minnesvärda scener. Dispositionen är välavvägd och författaren har såväl upptrappningen som upplösningen i trygga händer.

Hedersnämmande fick **Marie Metso**, bosatt i Malmö, Sverige, för novellen *Lenare än silke*. Med utpräglad stilkänsla och sinne för ordens och ljudens egenliv berättar novellen om en liten flicka som befinner sig mellan ett gammalt och ett nytt språk, och om hur hennes otyglade fantasi både hjälper och nästan stjälper hennes försök att förstå och hitta sin plats i storasystemens och föräldrarnas förbryllande värld.

Hedersnämmande fick **Ida Ståhl**, Jakobstad, för novellen *Real Life*. Från första meningen placerar författaren läsaren i händelsernas centrum. Den välberättade novellen ger en realistisk skildring av ett klassamhälle med utbredd arbetslöshet där alla karaktärer med små medel blir stora personligheter. Författaren skildrar skickligt motpoler som hopp och hopplöshet, rik och fattig samt passivitet och aktivitet.

SFV:s donationsfonder 2021

I rapporten redovisas bokföringsvärdena för donationsfonderna per 31.12.2021.

Fondgrupperna är bunda fonder (B) 34 miljoner euro, fria fonder (F) 35,5 miljoner euro och självständiga fonder (S) 1,2 miljoner euro. Bokföringsvärdet för samtliga donationsfonder är 70,7 miljoner euro. Fondernas antal är 421.

Donationer 2021 till fria fonder bokförs 1.1.2022 inom eget kapital i balansräkningen. Dessa fonder kan därför inte avstämmas mot bokslutet 2021.

KOD	NAMN, GRUNDAD, GRUPP	EURO
D272	Handlanden K.G. Adolfssons fond 1956 B	23 007
D304	Hanna Agnisbäckers fond 1964 B	61 725
D406	Dir.cant. Emil Ahlskogs fond 1987 F	298 303
D393	Gerda Ahlströms minnesfond 1984 B	64 577
D204	Arthur och Aina Alléns fond 1938 F	1 660
D329	Agnes Anderssons fond 1969 F	15 337
D179	Bröderna Antells folkhögskolefond 1932 B	3 453
D481	Dagny och Waldemar Appelgrens fond 2002 F	149 617
D284	Arbetets vänners i Wiborg fond 1960 B	100 029
D422	Elin och Hans Arppes fond 1989 B	79 458
D159	Charlotte Askolins fond 1923 B	8 448
D111	Johan Askolins donationsfond 1902 B	25 798
D106	Aurorafonden 1898 B	4 500
D314	Anna Elisabet Backmans fond 1967 F	19 287
D328	Läraren Gustaf Knut Backmans fond 1969 B	164 291
D332	Justitierådman Walter Backmans fond 1970 B	180 204
D402	Dagmar och Oskar Bergenströms minnesfond 1985 B	128 453
D466	Birger och Rakel Berglunds fond 2000 F	350 667
D239	Elin Bergstadi fond 1948 F	1 743
D380	Edith och Henrik Bergströms fond 1980 F	244 720

D455	Jan-Henrik Björcks fond 1997 B	105 607
D322	Emil Björkells livräntefond 1968 B	41 676
D433	Kerstin Björklunds minnesfond 1992 B	29 370
D137	Napoleon Björkströms skolfond 1913 B	6 283
D258	Heinrich Otto Blanketts fond 1952 B	70 412
D222	Fru Maria Lovisa Blanketts gåva 1944 B	1 086 028
D454	Greta Blomfeldt-Lindroos och Eric Lindroos fond 2009 B	51 102
D213	Frans Otto och Selma Catarina Blomqvists fond 1941 F	1 660
D364	Johanna Alina Blomqvists fond 1975 F	2 921
D529	Nils Johan Blomqvists fond 2009 B	12 318
D419	Ninno och Tage Blåfields fond 1988 F	13 544
D492	Professor Göran von Bonsdorffs fond 2004 F	22 520
D216	Nadine von Bonsdorffs minne 1942 B	2 081
D100	Henrik Borgströms fond 1882 F	12 017
D214	Gösta och Gertrud Branders Gåva 1941 F	297 545
D167	Karl Theodor Brobergs fond 1926 B	11 042
D375	Dipl.Ling. Lennart Bromans fond 1978 B	12 029
D441	Elina och Karl Bruhns fond 1994 F	114 043
D413	Gunnar Bäcks minnesfond 1988 F	13 663
D401	Signe och Anders Bäcks minnesfond 1985 F	10 625
D447	Hembygdsrådet Helmer W:son Bäckmans fond för den svenska saken 1995 F	236 263
D347	Signe Böckermans fond 1973 F	22 057
D194	Ernst Mathias Calonius fond 1937 B	6 096
D574	Pirkko och Hans Carlanders fond 2016 F	10 000
D395	Friherre Bengt Carpelans fond 1984 F	109 083
D580	Greta och Harry Carpelans fond 2018 B	493 488
D202	Tor Carpelans fond 1937 F	25 362
D579	Ulla Birgitta Carpelans minnesfond 2018 B	493 488
D289	Alfhild och Maria Castréns fond 1960 B	150 266
D335	Maria Castréns fond 1970 B	117 904
D396	Brita Cavonius fond 1985 F	122 574
D224	Edvin Cavonius premiegåva 1944 F	53 679
D334	Margit och Gösta Cavonius fond 1970 B	37 053

D337	Tandläkare Walborg Cederbergs fond 1971 F	24 632
D476	Professor Henrik Cederlöfs fond 2002 B	37 814
D360	Professor Johannes Cederlöfs fond 1974 B	48 002
D458	Rafael och Viking Collianders fond 1998 B	20 837
D310	Carl Magnus Creutz stipendiefond 1965 B	1 903
D193	Anders Edvard Dahls fond 1936 B	177 883
D302	Ninni och John Dahls gåva 1963 B	609 451
D128	Olivia Dahls testamente 1909 F	5 610
D333	Sylvia Dahlmans fond 1970 F	526 628
D349	Signe och Åke Dalbergs fond 1973 F	8 897
D256	Axel Damstens fond 1952 B	70 558
D491	Jur.lic. Georg C. Ehrnrooths fond 2004 B	84 838
D457	Eva och Caj Ehrstedts stipendiefond 1997 B	59 226
D399	Birgit och Ivar Ekbergs fond till förmån för finlandssvenskt bildningsarbete 1985 B	920 289
D269	Hugo Ekhammars fond 1955 F	17 196
D499	Greta och John Ekholms minnesfond 2005 F	85 005
D367	Lärare Harry Ekholms minnesfond 1975 B	7 751
D164	Johan Henrik Eklunds stipendiefond 1925 B	3 420
D287	Gabriella och Evert Ekroths fond 1960 F	488 306
D108	Elementarkursfonden 1899 B	10 752
D373	Ebba M. Enboms fond 1978 F	1 660
D275	Hulda Rosalie Engbergs fond 1957 F	293 390
D298	Märta Engbloms fond 1962 F	24 366
D535	Pehr Gustaf Engmans fond 2016 F	187 891
D489	Undervisningsrådet Nils Göran Engströms fond 2003 F	10 000
D449	Östen Engströms fond 1995 B	47 565
D237	Alina och Emil Erflunds gåva 1947 B	155 033
D285	Thure Ertmans fond 1960 B	28 221
D524	Fastighetsrådet Henrik Estlanders fond 2008 F	20 000
D110	Hedvig Falckens fond 1901 F	18 026
D486	Fallåker Teaters fond 2003 B	94 824
D474	Fallåkers fond 2001 B	511 006
D184	Ax. Tor. Federleys fond 1934 F	7 071

D135	Ida Federleys fond 1912 F	302 738
D115	Viktor Federleys fond 1904 F	45 047
D501	Erik och Sylvi Feldts fond 2005 B	540 267
D107	Femte februari-fonden 1898 F	12 615
D515	Finlands svenska lokomotivmannafond 2008 B	4 803
D514	Karl Evert Finnbergs minnesfond 2008 B	1 453
D117	Kr. Fr. Forsius fond 1906 F	3 585
D428	Elna Forsmans stipendiefond 1991 F	6 639
D500	Bo Fredrikssons minnesfond 2005 F	252 195
D192	Irene Frelanders fond 1935 F	7 635
D362	Irene och Rosa Frelanders minnesfond 1974 B	57 930
D136	Ivar och Aina Friemans fond 1912 B	49 560
D358	Tekla Frostells minnesfond 1974 B	18 575
D123	Kronofogden B.F. Fröbergers biblioteksfond 1908 B	11 334
D506	Föreningen Gabelsbergers fond 2006 B	10 536
D227	Föreningen Svensk-Finlands Vänners understödsfond 1945 B	81 136
D366	Försäkringsbolaget Svensk-Finlands fond 1975 F	28 172
D149	Familjen Gahmbergs barträdgårdsfond 1920 B	111 771
D127	Karl Knut Galetskis fond 1909 F	180 190
D144	General G.E. Galindos testamente 1918 F	72 069
D453	Carl Jacob och Nanna Gardbergs fond 1996 F	43 572
D438	Eva Gardbergs fond 1993 B	83 358
D118	A.G. Geitlins fond 1906 F	8 996
D418	Stipendiefonden Gerkmans kamratskapspris 1988 B	14 589
D156	Florentin Granholms fond 1922 F	1 660
D101	Vilhelm Grefbergs stipendiefond 1886 B	24 296
D467	Rolf Grönbloms bildningsfond 2000 F	63 070
D303	Frans Bruno Gröndahls fond 1963 F	225 669
D297	Maria och Frans Bruno Gröndahls minnesfond 1962 F	3 286
D305	Ernfrid Grönholms fond 1964 F	186 406
D300	Ester Adéle Grönlunds fond 1963 F	328 976
D440	Edmund Wilhelm Guerillots fond 1993 F	279 680
D371	Vivi och Åke Gulins fond 1977 F	1 666 613

D494	Ole Gustafssons stipendiefond 2004 B	16 645
D311	Signe och Ane Gyllenbergs fond 1965 B	884 679
D197	Fil.dr K.J. Hagfors stipendiefond 1937 B	34 372
D507	Viva och Ragnar Hanssons fond 2006 F	26 980
D155	Otto Hartmans fond 1922 B	6 751
D122	Makarna Heikels idrottsfond 1908 B	56 556
D264	Ester och Artur Heikkiläs fond 1954 B	6 194
D376	Skolföreståndare Georg Helmers fond 1979 B	45 766
D487	Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförenings fond 2003 B	2 004 378
D270	Gust. Ad. Helsingius minnesfond 1956 B	9 173
D390	Adéle och Martha Henrikssons fond 1983 F	397 959
D363	Eini Henrikssons fond 1975 B	205 040
D424	Ola-Hillevi och Rolf Herlers stipendiefond 1989 B	8 347
D263	Hertonäs-Degerö svenska småskoleförenings fond 1954 B	5 688
D109	Wilhelmina Hisingers donationsfond 1899 F	72 103
D397	Edit Holmbergs fond 1985 F	15 470
D341	Mårten Holmbergs fond 1972 F	4 548
D425	Elin och Karl Holmqvists minne 1989 F	98 328
D327	Lärarinnan Maja Holmqvists fond 1969 F	65 497
D361	Anna och John Holmströms fond 1974 F	35 481
D482	Ann-Mari Holmströms fond 2002 F	120 000
D576	Redaktör Gustav Holmströms minne 2017 F	52 000
D241	Hanna Holmströms fond 1948 F	113 333
D113	Theodor Holmströms folkhögskolefond 1904 B	404 277
D331	Konsul Viktor Hovings fond 1970 F	2 822
D456	Ester och Evert Huldéns minnesfond 1997 B	24 212
D404	Skolföreståndare Lennart Häggbloms fond 1986 F	7 038
D450	Paul Häggglunds stipendiefond 1995 B	5 660
D477	Marianne Häggströms fond 2002 B	249 343
D283	Anna och Johan Höglunds minnesfond 1959 B	14 615
D403	Kerstin Inbergs minnesfond 1985 B	532 520
D205	Mårten Ingmans fond 1938 B	3 583
D443	Ingå Gillets minnesfond 1994 B	53 822

D271	Elin och Gertrud Janssons fond 1956 F	1 660
D278	Hilding Janssons minnesfond 1958 F	2 988
D480	Professor Jan-Magnus Janssons fond 2002 B	102 073
D431	Olof M Janssons fond 1992 B	147 810
D478	Paul Janssons fond för främjande av amatörmusiken i Svenskfinland 2002 B	15 241
D511	Frank Jernströms minnesfond 2007 F	7 105
D281	Lärare Arthur Johanssons gåva 1959 B	2 902
D231	Oskar Johanssons fond 1946 F	12 283
D257	Sanny Johanssons fond 1952 F	23 603
D465	Johan Johnsons fond för kulturverksamhet 2000 B	29 396
D352	Fingal Juslins minnesfond 1973 B	3 964
D351	Walfrid Juslins minnesfond 1973 B	2 081
D338	Ebba och Jaako Juvas fond 1971 B	160 870
D522	Kamratförbundet för Östra Nylands folkhögskolas stipendiefond 2008 B	19 734
D356	Ester och Naema Kanzéns fond 1973 B	25 103
D301	Elsa Karlssons och Inga Wiks fond 1963 B	35 208
D460	Karl Erik Karlssons fond 1998 B	4 114
D348	Kasaböle privata svenska folkskolas fond 1973 B	110 172
D315	Sigrid och Jacob Kaustells fond 1967 F	5 876
D286	Eva och Henrik Kihlmans fond 1960 B	2 503 606
D152	Lennart Kihlmans donationsfond 1921 F	14 142
D229	Konstitutionella arbetarföreningens i Helsingfors bildningsfond 1945 B	22 713
D379	Agnes och J.R. Korkmans fond 1980 F	30 640
D503	Helena Korvelas fond 2006 F	52 685
D412	Beda och Felix Kreanders minnesfond 1988 B	6 251
D427	Ilmari och Nanny Kriegs minne 1990 B	169 115
D523	Kristinestad stads stipendiefond 2008 B	16 444
D158	Kristinestads kulturfond 1922 B	3 832
D323	Ethel och Ragnar Krogjus fond 1968 F	24 034
D124	Mimmi Kroijerus fond 1908 F	19 818
D464	Kvinnliga teologie studerandes fond 1999 B	3 013
D116	Vaktmästare K. J. Kymlanders fond 1905 B	3 612
D320	Kyrkoby gamla syförenings fond 1968 B	4 257

D308	Ebba Kåhlmans fond 1964 F	11 552
D228	Kamrer Henrik Kåhlmans fond 1945 B	5 637
D266	Nils Källströms fond 1954 B	45 121
D232	Agnes och Robert Lagus fond 1946 B	40 838
D240	Aina Lagus fond 1948 B	2 081
D280	Nanna Medea Lagus fond 1958 F	47 438
D488	Lappjärdas folkhögskolas stipendiefond 2003 B	16 625
D173	Karl Alexander Laurells biblioteksfond 1929 B	3 539
D195	Georg Lauréns fond för kulturändamål i Österbotten 1937 B	23 690
D175	Lars Algot Laurens fond 1930 B	3 375
D130	Frans Robert Leschs fond 1911 F	8 996
D238	Jenny Lesches minne 1947 B	1 610 023
D246	Oskar Jakob Less fond 1951 B	45 167
D448	Ebba och Gerda Linds fond för den svenska saken 1995 F	143 794
D293	Alice Lindebergs fond 1962 B	129 670
D407	Edit Lindbergs fond 1987 F	162 928
D199	Gustaf Evert och Irene Lovisa Lindbergs minnesfond 1937 B	6 786
D446	Lektor, filosofie kandidaten Edit Matilda Lindbloms minnesfond 1994 F	3 001
D290	Aina Sofia Lindbäcks fond 1961 F	76 020
D220	Johan Alfred och Charlotta Wilhelmina Lindebergs fond 1943 F	5 677
D260	Astrid och Helmer Lindells fond 1953 F	47 238
D103	Tulluppsyningsman Lindéns fond 1891 F	25 229
D153	Målarmästare C.A. och hans Hustru Ulrika Charlotta Lindfors testamentsfond 1921 F	70 841
D463	Henry och Ulla Lindfors fond 1999 F	505 947
D306	Lars E. Lindfors stipendiefond 1964 B	2 293
D577	Svante Lindhs fond 2017 F	191 436
D374	Roger Lindholms stipendiefond 1978 B	2 880
D394	Anna och Evert Lindqvists fond 1984 F	326 918
D439	Göta och Erik W. Lindroos fond 1993 F	265 582
D242	Emil Artur Lindroths fond 1949 F	113 333
D325	Essi och Boris Lindstedts fond 1969 B	11 189
D512	Maj-Lis, Åke och Maj-Britt Lindströms fond 2008 B	58 130
D483	Svea Lindström-Siréns och Sven Siréns fond 2002 B	297 162

D531	Lovisa svenska köpmannaförenings fond 2009 F	50 429
D251	Selma Lundells fond 1951 F	1 660
D182	G.A. Lundenius fond 1934 F	70 841
D294	Sofia Lundqvists fond 1962 F	18 059
D382	Sofia och Jakob Lundqvists fond 1981 B	667 769
D217	Bonden Adolf Adrian Långstedts fond 1943 B	36 797
D575	Kosti-Ohto Lönnqvists fond 2016 F	563 021
D147	Otto August Malms donationsfond 1919 B	37 074
D165	Aina och E.W. Malmbergs fond 1926 B	17 796
D369	Anna och Oscar Malmbergs minnesfond 1976 F	70 841
D426	Alfred, Olga och Ägda Malmgrens fond 1989 F	142 462
D172	Fru Anna Malmqvists fond 1928 B	5 080
D368	Folkskollärare Maria Mangs fond 1976 B	2 081
D215	Henrik Wilhelm Mangströms fond 1942 B	6 138
D435	Ebba och Ragnar Mannils fond 1993 F	87 066
D417	Ethel och Birger Marnilas fond 1988 B	178 611
D234	Gösta Masalins gåva 1947 F	1 660
D326	Mataskärsfonden – Edvin Bergroths donation för nyländska bildningssträvanden 1969 B	640 547
D493	Björn-Eric Mattssons minnesfond 2004 B	12 552
D295	Lektor Signe Mattssons fond 1962 F	55 637
D459	Irina Matvejews fond 1998 B	6 926
D226	Runar Meinanders fond 1945 F	21 545
D423	Ulla och Ragnar Meinanders fond 1989 F	11 698
D148	General C.O. Meláns biblioteksfond 1920 B	12 463
D225	Ellen Emilia Mélarths fond 1944 B	26 678
D146	Minnet Av 1918 års frihetskamp 1919 F	38 276
D138	Kollegan A.W.E. Modeens fond 1914 F	1 660
D247	Referendarierådet Karl Modeens fond 1951 F	188 921
D343	Ernst och Elsa Montells samt Aune Josefssons minnesfond 1972 B	33 051
D392	Professor Anders Myhrmans fond 1983 B	73 261
D243	Systrarna Aina och Alma Nordbergs fond 1949 F	2 822
D336	Valter och Ingrid Nordlings fond 1971 F	228 292
D206	Gustaf Victor och Emilia Sofia Nordlunds fond 1938 F	276 094

D162	Petrus Nordmanns minnesfond 1923 B	52 511
D157	Nordsjö-Botby skoldistrikts fond 1922 B	74 499
D169	Anna och J.A. Nordströms fond 1926 B	12 701
D504	Else-Maj Nordströms fond 2006 F	233 036
D296	Mathilda Nordströms fond 1962 F	3 618
D112	Wilhelmina Nordströms fond 1903 B	58 189
D143	Hovrädinnan Augusta Nummelins fond 1917 B	10 881
D261	Hilma Nybergs fond 1953 F	1 660
D330	Nybro folkskolas i Mörskom fond 1970 B	8 757
D267	Gustil och Artur Nygrens fond 1955 B	14 838
D346	Gerda Maria Nyholms fond 1973 F	51 421
D140	Wilhelm Nyholms fond 1915 F	28 848
D516	Ernst Einar Nylunds fond 2008 B	1 265
D292	Nina Nylunds fond 1961 F	46 475
D105	Nyländska understödsfonden 1897 F	6 705
D415	Kerttu och Arvid Nymans fond 1988 F	33 196
D387	Johan och Sofia Nyqvists fond 1982 F	57 231
D131	A.J. Nystedts fond 1911 F	1 660
D533	Karl-Edvard och Gunvor Nysténs fond 2009 F	54 355
D497	Stig och Maire Nyströms fond 2005 F	77 379
D537	Tor-Erik Näsmans fond 2010 F	245 653
D400	Adèle Ohlströms fond 1985 B	110 321
D174	Axel Immanuel Olins fond 1930 F	2 822
D416	Hjördis och Hugo Olins fond 1988 F	728 242
D161	Carl Alexander Palins fond för Estlands svenskar 1923 B	121 670
D207	Frans Palmros fond 1938 B	41 266
D208	Elin Palmros fond 1938 B	65 224
D212	Hedvig Palmros fond 1941 B	37 968
D102	Bröderna Paqualins fond 1891 F	1 660
D429	Eugenia Paulus fond för unga finlandssvenska kvinnliga författare 1991 B	164 840
D521	Pernå kommuns stipendiefond 2008 B	27 482
D411	Eine Pihls fond 1988 B	199 760
D262	Einar Pontåns fond 1954 F	25 551

D255	Publikationsfonden 1952 F	47 979
D125	Emil och Berta Randéns fond 1909 B	21 555
D318	Åke och Wivan von Rehausens fond 1967 B	340 273
D344	Maria Renfors fond 1972 F	253 189
D189	Riihimäki svenska folkskolas fond 1935 F	1 660
D573	Elsa och Waldemar Riskas fond 2015 B	198 543
D357	Överstelöjtnant Nils Roos fond 1973 F	259 496
D163	Fredrik och Wini Rosbergs fond 1924 B	32 297
D359	John Rosbergs och fru Lycka Rosbergs fond 1974 F	21 710
D223	Ida Rosqvists folkhögskolefond 1944 B	2 310
D350	Olga och Robert Rostedts fond 1973 B	12 309
D444	Joel Rundts fond 1994 F	7 303
D218	Johan Sigfrid Rönnbergs fond 1943 B	12 423
D209	S. Salovius fond 1939 B	6 137
D432	Johan Helmer Sandelins och Linnéa Backlunds fond 1992 F	1 518 005
D316	Ellen och Olga Sandholms minne 1967 B	484 990
D309	Karin Sandholms fond 1965 F	31 703
D505	Håkan Sandströms fond 2006 B	26 655
D498	Tom Sandströms fond för den finlandssvenska hembygdens framtid 2005 B	30 218
D530	Börje Saxbergs fond 2009 B	46 341
D120	Estrild Schildts minne 1907 B	10 794
D391	Holger Schildts stipendiefond 1983 F	73 410
D313	Auda Schulmans fond 1966 F	569 793
D414	Astrid och Valter Siemssens fond 1988 F	53 546
D279	Wolter Simbergs fond 1958 B	4 565
D408	Helmer och Anne-Marie Sippels minnesfond 1987 F	14 000
D385	Sigward W. Sippels fond 1981 F	14 000
D384	Stig Sige Sippels minnesfond 1981 F	14 000
D383	Waldemar och Hjördis Maria Sippels minnesfond 1981 F	14 000
D484	Matilda och Johan Viktor Siréns fond 2002 B	198 865
D186	J.F. Skipparis fond 1934 F	56 666
D178	Alida Skogs minne 1932 B	2 645
D510	Synnöve och Karl-Gunnar Skogbergs fond 2007 B	11 677

D201	Småskolefonden 1937 B	6 924
D570	Svanhild och Jan-Erik Snells samt Inga Sahrbergs fond 2013 B	1 038 169
D377	Kanslirådet Kaj Snellmans fond 1979 F	74 426
D145	Bergsrådet Seth Sohlbergs fond 1918 F	576 622
D353	Solvalla barnträdgårdsfond 1973 B	6 916
D299	Sottungsby-Westersundom småskoleförenings fond 1963 B	84 939
D183	Evelina och Viktor Spjuts understödsfond 1934 B	5 080
D104	S:t Petersburger Liedertafel-fonden 1895 B	3 013
D342	Anna Stenbergs fond 1972 F	4 515
D370	Anna-lisa Stenbergs fond 1977 F	6 042
D245	Ellen Stenbäckers fond 1950 F	6 706
D236	Josef och Emma Stenbäckers minnesfond 1947 B	1 983
D378	Irene och Halvdan Stenholms fond 1979 F	3 126 426
D170	Karl Gustaf Strandbergs fond 1927 B	5 303
D409	Agda Maria och Gigge Strandviks fond 1987 B	34 568
D132	Adhemar Strengs fond 1911 F	2 855
D528	Stroke och afasifonden 2009 B	67 062
D282	Ester och Georg Ströms fond 1959 F	23 072
D398	Karin Ströms fond 1985 F	18 590
D253	Stina Maria Strömbergs minnesfond 1952 B	3 548
D340	Harry Waldemar Strömmers fond 1971 F	174 281
D473	Vivi Strömsténs minne 2001 F	25 389
D536	Alf Ståhlbergs fond 2017 F	151 517
D248	Edla och Reinhold Ståhlbergs fond 1951 B	6 499
D198	Axel Ståhlströms fond 1937 B	8 448
D151	Ständiga medlemmars fond 1920 F	57 529
D445	Jarl Sundborgs minnesfond 1994 F	3 320
D160	Anders Gustaf Sundbergs fond 1923 F	1 660
D259	Anna Sundholms fond 1952 B	84 705
D502	Erik Vilhelm och Else Maria Svarfvars fond 2005 B	226 829
D181	Svensk hyllningsfond 1933 F	147 518
D166	Svensk minnesfond 1926 F	714 691
D187	Svenska bildningens vänner i Brahestad fond 1934 F	12 747

D339	Svenska bildningens vänner i Sockenbacka fond 1971 B	218 767
D319	Svenska brevinstitutets fond 1968 B	109 361
D171	Svenska Dagens skolgåva 1928 B	2 081
D254	Svenska folkskolans i Lönnhammar fond 1952 F	1 660
D388	Svenska folkskolans vänner 100-årsfond 1982 F	223 100
D509	Svenska folkskolans vänner 125-årsjubileumsfond 2007 F	168 850
D345	Svenska folkskolans vänner jubileumsfond 1972 F	1 310 019
D203	Svenska folkskolans vänner studiefond 1938 B	196 720
D233	Svenska förbundets fond 1947 B	3 334
D355	Svenska föreningens i Östermyra fond 1973 B	1 140 668
D513	Svenska kamratförbundet vid statsjärnvägarnas fond 2008 B	242 172
D520	Svenska kamratförbundet vid statsjärnvägarnas rf:s hyllningsfond 2008 B	566
D517	Svenska kamratförbundet vid statsjärnvägarnas studiefond 2008 B	658
D519	Svenska kamratförbundets vilohemsfond 2008 B	2 246
D291	Svenska skolfonden 1961 B	629 108
D168	Svenska småskoleseminariets i Helsingfors bostadsfond 1926 B	118 029
D436	Svenska studieandelskassans fond 1993 B	28 877
D150	Svensk-Finlands musikfond 1920 B	1 983
D221	Syföreningens utbildningsfond 1943 B	101 576
D141	Kanslirådet Carl Synnerbergs fond 1915 F	180 190
D268	Syskonen Björkells fond 1955 B	59 311
D121	Janne Söderströms skolfond 1907 B	22 633
D389	Eva och Bjarne Takolanders fond 1982 F	72 103
D235	Nina Tallbergs fond 1947 F	6 606
D525	Inga Tallqvists fond 2008 F	222 099
D317	Rosa Tammelanders minnesfond 1967 B	4 565
D365	Josef Emil Teirs fond 1975 F	338 836
D219	Rusthållaren Frans Tennbergs fond 1943 B	112 926
D177	Mårten Thors stipendiefond 1932 B	25 909
D312	Dipl.Ling. Paul Thorwalls understödsfond 1966 S	1 228 169
D134	Mathilda Thölgrens fond 1912 F	61 978
D200	Johan Fredrik Timpers fond 1937 F	22 673
D133	Karl Emil Tollanders fond 1912 F	95 205

D321	Vera Torckells minnesfond 1968 B	31 791
D139	Nikolaj August och Mathilda Maria Turdén's fond 1915 B	20 677
D273	Sigrid Vaenerbergs fond 1956 F	8 598
D288	Viks småskolefond 1960 B	8 895
D114	Västra Nylands musikfond 1904 B	4 322
D518	Ina och Emil Wahlroos fond 2008 B	948
D190	Ingrid Wasastjernas fond 1935 B	17 796
D191	Selma Wasastjernas fond 1935 B	187 118
D244	Elsa Wasastjernas fond 1949 F	9 461
D527	Anita och Helge Waselius fond 2008 B	2 757 650
D252	Ellen och Hjalmar Waselius fond 1952 B	155 336
D571	Hedvig Waselius fond 2014 B	1 536 668
D176	Bröderna Oskar, Karl, Herman, Artur och Hjalmar Waselius fond 1931 F	9 242 047
D126	Aug. och Matilda Weckströms fond 1909 F	108 121
D274	Martin Wegelius och Richard Faltins fond 1957 B	8 347
D569	Ernst Rafael Wesanders fond 2013 B	877 325
D372	Leif Westerbergs minnesfond 1978 F	9 428
D381	Christel och Hilding Westerholms fond 1980 F	4 183
D437	William Magnus Wickbergs fond 1993 B	1 372 479
D462	Einar och Rut Wickströms minnesfond 1999 F	42 028
D185	Lilly Wickströms minnesfond 1934 B	5 637
D532	Arkitekt Marita Wickströms fond 2009 F	421 666
D307	Justitierådman Tor Wickströms fond 1964 F	3 187
D196	Nanny Widerholms fond 1937 B	3 375
D249	Gustaf Wiklunds minnesfond 1951 B	2 884
D250	Ruth och Paul G. Wiklunds fond 1951 B	2 457
D386	Birger Rudolf Wikströms fond 1982 F	78 310
D265	Elin Wilhelmssons fond 1954 F	171 763
D154	Jordbrukaren Janne Winkvists testamente 1921 F	2 822
D210	Ane Winqvists fond 1939 F	2 822
D211	Hanna Winqvists fond 1939 B	39 488
D129	Robert Ådahls fond 1910 F	3 618
D142	Alexandra Åhmans fond 1916 F	7 801

D277	Eric och Johanne Åkessons fond 1958 B	182 556
D405	Viktor Öhbergs fond 1986 F	15 038
D582	Gun Österbergs fond 2020 F	317 239
D468	Pär Österbergs fond för Barösunds framtid 2000 B	263 518
D442	Östsvensk samling i Grankulla 1994 B	2 280

